

[ME.DOK]

MÉDIA–TÖRTÉNET–KOMMUNIKÁCIÓ
MEDIA–ISTORIA PRESEI–COMUNICARE
MEDIA–HISTORY–COMMUNICATION

[5]

Szikora Katalin:
*A magyarországi
vívósport 100 éve*

[27]

Szakály Sándor:
*Dr. phil. Mező Ferenc kitüntetései
az I. világháborúban*

[47]

Szabó Lajos:
*A magyar sportújságírás
kezdetének képes története*

[91]

Várhegyi Ferenc:
Az Eurosport története

2013/3
VIII. évfolyam, 3. szám

[ME.DOK]

2013/3

[ME.DOK]

Szerkesztőbizottság:

Balázs Géza (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest,
Nyugat-magyarországi Egyetem, Szombathely)

Marian Petcu (Universitatea București)

Reinhold Stipsits (Universität Wien)

Rostás Zoltán (Universitatea București)

Szabó Zsolt (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár)

Szijártó Imre (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest,
Eszterházy Károly Főiskola, Eger)

Szijártó Zsolt (Pécsi Tudományegyetem)

Tudor Vlad (University of Georgia, USA)

Zirkuli Péter (Keleti Nyelvek és Kultúrák Intézete – INALCO, Párizs)

Főszerkesztő: Cseke Péter

Főszerkesztő-helyettes: Tibori Szabó Zoltán

Szerkesztő: Killyéni András

Tipográfia: Könczey Elemér

Műszaki szerkesztés: Péter Árpád

Lapszámunkat a Magyar Olimpiai és Sportmúzeum archívumából válogatott fényképekkel illusztráltuk.

Kiadja a Kolozsvári Kommunikáció- és Médiakutató Intézet

Támogatók:

BBTE, Politika-, Közigazgatás- és
Kommunikációtudományi Kar

Postacím: Str. Napoca nr. 16., 400009 Cluj-Napoca, România
e-mail: info@medok.ro

Adószám: 18529617

Adományokat a RO74RNCB0113040737460001 (RON) és a
RO47RNCB0113040737460002 (HUF) bankszámlaszámra, a
BCR Kolozsvári fiókjában fogadunk (BCR Agenția Unirii Cluj)

Lapunk olvasható a <http://medok.ro> honlapon is.

[Tartalomjegyzék]

Gombocz János: *Kommunikáció, média, sport* ■ 4

SPORTIDŐK

Szikora Katalin: *A magyarországi vívósport 100 éve* ■ 5

Szakály Sándor: *Dr. phil. Mező Ferenc kitüntetései az I. világháborúban* ■ 27

Killyéni András: *Szabó-Orbán Olga vívókarrierjének kezdete a romániai sportsajtó tükrében* ■ 37

TANULMÁNYOK

Szabó Lajos: *A magyar sportújságírás kezdetének képes története* ■ 47

Farkas Ágnes: *Manno Miltiadesz, a sportoló és a művész* ■ 63

Takács Ferenc: *Pluhár István a labdarúgó, az újságíró és a rádióriporter* ■ 77

Várhegyi Ferenc: *Az Eurosport története* ■ 91

SPORT ÉS MÉDIA

Csillag Péter: *„2040-ig lehet tervezni”. Interjú Buzgó Józseffel, a Nemzeti Sport főszerkesztőjével* ■ 103

Thury Gábor: *„A Szepesi”. A sportriporterek doyenje a sportújságírásról* ■ 109

Szerkesztési alapelvek ■ 114

CONTENTS ■ 117

CONTINUT ■ 118

[Kommunikáció, média, sport]

Az ember gyermeke megszületésekor s utána még hosszú-hosszú éveken át önmagában életképtelen, szülei és más felnőttek segítségével szorul. Vele ellentétben az állatok kölyke olyan specializált biológiai védelmi eszközökkel indul neki az életnek, amelyek igen gyorsan lehetővé teszik számára az önálló létet. Vastag szőrzet, erős karmok, speciális fogazat és más célszerű felszereltség biztosítja, hogy védekezni tudjon a környezete adta veszélyek ellen, hogy megszerezhesse élelmét. A. Gehlentől tudjuk, hogy a „hiány-meghatározta” emberi gyerek túlélési esélyét az a körülmény teremti meg, hogy őt – helyettesítendő a hiányzó biológiai eszközöket – hosszú ideig neveli, s ezzel bevezetik az emberi kultúrába. A kultúra „ruháját” magára öltve válik életképpé. Tanítjuk és hisszük is, hogy az ember valódi védőeszköze a kultúra.

A kultúra összetartó szövete, megjelenési formája, tartó edénye a szó, tágabban a kommunikáció. A kommunikációs üzeneteket a világra nyitott ember képes befogadni, földolgozni s válaszolni rájuk. (Ilyen értelemben a világra nyitottság az ember egyik legfontosabb adottsága!) Az egyes ember a kommunikációval, mint transzmissziós szíjjal ölti magára a saját életét, személyiségét védő kultúrát. Ilyen módon az emberiség közös kincse, a felhalmozott emberi tapasztalat, a kultúra az egyes ember kommunikatív eszköztárával őrizhető meg, s válik gyarapíthatóvá, fejleszthetővé.

Az újságok, rádióadók, televíziós csatornák összessége, a média a közösségi kommunikáció eszközeként működik.

A modern világnak ez a jól szervezett kommunikációs rendszere mindenki számára hozzáférhetővé teszi a fontos híreket, információkat, felgyorsítja a tudás áramlását. Hálóként beszövi a világot, s az emberek számára a majdnem egyidejű tájékoztatást teszi lehetővé.

E világméretű információáramlás létrehozásában az egyes médiumok más-más szerepet játszanak. A rádió fürge, gyors tájékoztatásban tűnik ki – sok más funkciója mellett – az alig lassúbb TV az események résztvevő megfigyelőjévé avat. Az újságok közül a napi lap friss hírt hoz, s egyúttal segít eligazodni a híráradatban. Osztályoz, értelmez. A folyóirat közölt híreket nem egy esemény újdonságának hírértékével gazdálkodik. Itt az értelmezés, a megjelenítés gazdagabb, árnyaltabb, sokrétűbb a hírforrások mindegyikénél. Ebben a gazdagságban rejlik az üzenet értéke, tehát ilyen módon informatív a folyóirat.

Sok igazság van abban az állításban, hogy amiről nem tudunk, az nincs, vagy legalábbis alig van. Abban az értelemben biztosan igaz, hogy amiről nem tudósít a média, arról nem tudnak az emberek. Ilyen tekintetben a sport, főleg az élsport nem nélkülözheti az újságok, a rádiók, a TV hírhezó szolgálatát. A sportbeli csúcsteljesítmények a tudomásul vételük révén kelnek életre, épülnek be gondolkodásunkba, érzelmeinkbe. Gondoljunk arra, hogy még a nagy világversenyegek eseményeit is csak kevesen láthatják közelről, közvetlenül. Az ötvenezer is kevés a százmillióhoz viszonyítva! Valódi világraszóló hírré a hősiesség helytállás, az ügyesség, a kitartás, az erő diadala a média révén válhat.

A legutóbbi olimpia a magyar kardvívás számára – végre újra – nagy sikert hozott. Láttuk, hallottuk a szimpatikus fiatal vívót küzdeni, majd nyilatkozni. Nem csupán hatalmas sportbeli sikere, de a médiában átélt pozitív személyisége is sok hívet szerzett neki, saját magának, sportágának és a sportnak is. Miklós unokám erre a számára vonzó példa hatására új sportágat választott. Vívni kezdett. (Éppen a híres bajnok egyesületében. Tudósít is mindig újabb élményeiről, hogy mikor látta a nagy vívót, mit hallott róla az öltözőben – mindig jól! – s, hogy erre is volt már példa, mit mondott neki a híres ember.) Ebben a folyóiratban a neves sporttörténész a magyar vívás történetéről közöl szép összefoglalót. Kísunokám is elolvassa majd. S milyen üzenetet talál majd a maga számára ebben az írásban? Hogy érdemes küzdeni! Hogy a tisztességes munka gyümölcsöt terem! Hogy ne adja föl, ha baj, nehézség akadályozza! Arra, hogy ő bajnok lesz egyszer, nincs ígéret, de arra, hogy komolyan venni a sportot, a munkát, az életet érdemes, mindenképpen!

Dr. Gombocz János, Professor Emeritus, Semmelweis Egyetem

[A magyarországi vívósport 100 éve]

Egy világbajnokság margójára
(Budapest, 2013. augusztus 5–12)

SZIKORA KATALIN

Abstract (*The 100 Years of Hungarian Fencing. Review of a World Championships, 5 to 12 August, 2013 in Budapest*) In August 2013 Budapest hosted the fencing World Championships. One of the reasons that the international federation awarded the Hungarian capital with hosting the event was that in the same year the Hungarian Fencing Federation celebrated its 100th anniversary and also to honor the performance of Hungarian fencers at the Olympics, World and European Championships. It is impossible to name each and every person who made lasting efforts in Hungarian and international fencing. Just some of these names like Italo Santelli, Sándor Pósta, Aladár Gerevich, Rudolf Kárpáti, Pál Kovács, Endre Kabos, Ilona Elek, the sport diplomat and coach Béla Nagy, Béla Bay, József Sákovics, János Kevey, Béla Rerrich, Jenő Kamuti, Pál Schmitt. This study summarizes the history of Hungarian fencing, highlighting its crossroads and important events as well as the life of those persons whose life and athletic performance could be exemplary for the coming generations. **Keywords** 100 years, Fencing, Hungarian, World Championship

Rezumat (*O sută de ani de scrimă în Ungaria. Însemnări pe marginea campionatului mondial de la Budapesta din 5-12 august 2013*) În 2013 august Budapesta a găzduit Campionatul Mondial de Scrimă. În același an Federația Maghiară de Scrimă a sărbătorit 100 de ani de existență și a celebrat numeroșii campioni olimpici, mondiali și europeni (Italo Santelli, Sándor Pósta, Aladár Gerevich, Rudolf Kárpáti, Pál Kovács, Endre Kabos, Ilona Elek, the sport diplomat and coach Béla Nagy, Béla Bay, József Sákovics, János Kevey, Béla Rerrich, Jenő Kamuti, Pál Schmitt, etc.). Studiul prezintă istoria scrimii din Ungaria, prezentând campionii care pot servi ca și modele pentru generațiile viitoare.

Cuvinte cheie 100 de ani, scrimă, Ungaria, campionat mondial

Dr. Szikora Katalin, egyetemi docens,
Simmelweis Egyetem, Testnevelési és Sporttudományi Kar

A vívás katonai szerepe a középkori Magyarországon

A történeti források szerint az Ázsiából származó egyélű görbe kard: a szablya a magyar honfoglalás révén lett ismert a kora középkori Európában, mely azonban az ún. lovagi kultúra elterjedésével háttérbe szorult az ezredforduló időszakában. Az új harcmodor, a nehézfegyverzetű lándzsatörés, valamint a pалlosvívás – a feudális harcmodor részeként – az Árpád-házi királyok udvarába érkező nyugat-európai, itáliai lovagok, zsoldosok szokásaként lett ismert a középkori Magyarországon. De királyaink is gyakorolták

a régi (baranta) és az új haditechnika és taktika összefonódásából kialakult új típusú harcmodort. Az írott történeti források, de még inkább a nép száján terjedő legendák szerint „lovagkirályaink” Szent László, majd (Anjou) Nagy Lajos kiváló vívó, számtalan csata hőse volt. Nemcsak királyok tetteiről szólnak azonban a középkori források, hanem a nép körében nagy népszerűségnek örvendő „bajvívókról”, az ún. pugilokról is. A középkorban ugyanis peres ügyeket többnyire „perdöntő párviadalokkal” döntötték el, melyben a kiváló vívók (pl. Budafalvi Péter) is kitűntek. A Hunyadi Mátyás reneszánsz udvarában megforduló Galeotto Marzio szerint az Itáliából származó lovagok tompa, míg a magyarok hegyes végű lándzsákkal küzdöttek – az egyre inkább elterjedő lőfegyverek miatt – már inkább csak szórakoztató jellegű lovagi tornákon. Az 1500-as évektől a spanyol, az itáliai és a német vívótechnika és az ennek megfelelő új fegyverfajták terjedtek el Magyarországon is. A „nehéz, kétkezes” pallos (kard)vívást, felváltotta a „könnyű, egykezes” tőr, majd párbajtörvívás, melyben a vágásokról a szűrőtechnikára helyeződött át a hangsúly. A könnyű tőr, majd párbajtör használata azt is lehetővé tette, hogy a támadó és a védő mozdulatot egy kézzel lehessen végrehajtani, melynek következtében egy rendkívül kifinomult és csak sok gyakorlás árán elsajátítható vívómozdulatsor jöhetett létre. Míg a magyar végvárok német zsoldosai a német vívótechnikát helyezték előtérbe, addig a török hódítások következtében a „keletről” érkezett hatások is szerepet játszottak a sajátos magyar vívótechnika kialakulásában. (Bár egyes vélemények szerint ezek gyors elterjedésében nagy szerepe volt a még mindig érezhető honfoglalás kor előtti hagyományoknak is.) A régi szablya, a huszárkard, a huszárvívás eszközeként ismét népszerűvé és rendkívül hatékonná vált Magyarországon a török szpáhik elleni csatározásokban. Hagyománya tovább élt a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharcban is, ahol ez a finom acélból készített kard a „fringia” elnevezést kapta.

A „sportszerű” vívás kezdetei

A XVI–XVII. században a spanyol, az itáliai és a német városokban előbb vívócéhek, majd a vívóakadémiák voltak a vívásoktatás és gyakorlás központjai. Az egyes szakmákhoz hasonlóan a vívócéhek, majd az akadémiák is komoly küzdelmet folytattak a „kontárok”, a közéjük nem tartozók ellen. Saját oktatási technikájukat, módszereiket, valamint az általuk megjelentetett, előbb kézzel írott, majd Gutenberg találmánya után nyomtatott szakkönyveket igyekeztek minden eszközzel védeni, de egyben Európaszerte elterjeszteni is. A náluk megforduló vándordíjakok (peregrinusok) aztán hazatérve saját országukban vitték hírét az új gondolatoknak, eszméknek és nem utolsósorban testgyakorlatoknak. A német Hans Thalhoffer XV. századi vívókódexe, a bolognai iskolához tartozó Achille Marozzo XVI. sz-i, majd Salvatore Fabris és Capo Ferro Rodolfo tanulmányai a XVII. század első felében már a sportszerű vívás kialakulása irányába mutattak. Meg kell említeni a magyar származású híres festő és grafikus Albrecht Dürer munkásságát is, aki 1512-ben I. Miksa német római császártól kapta azt a feladatot, hogy készítsen számára egy 120 rajzzal illusztrált vívókönyvet. (Miksa maga is kiváló vívó hírében állt, több lovagi tornán személyesen is

részt vett.) A XVIII. századra a vívócéhekről, akadémiákról az egyetemekre és katonai akadémiákra, földrajzilag pedig Franciaországra helyeződött át az európai vívóélet központja. A Párizsban működő „Vívómesterek Királyi Akadémiáján” tanult vívómesterek terjesztették el a modern „tőr és párbajtörvívás” alapfogalmait, mozgásformáit. A hangsúlyt ekkor már a veszélytelen gyakorlás és vetélkedés formáira helyezték. Az új fegyver (epeé, majd fleuret) már meghajlott a találatkor, így nagy általánosságban nem okozhatott sérüléseket. A kosár kialakításakor a kézfej védelmét is megoldották. A XVIII. század végére a technika és az eszközök fejlődése, – előbb a La Boessiere Pere által kifejlesztett dróthálóból készült, majd a Saint George által korszerűsített fejtvéd – lehetővé tették a korábban életveszélyesnek tartott akciók tilalmainak a megkérdőjelezését, s ennek nyomán az „találatra menő” irányzat hívei megkezdheték a vívás versenysport jellegének kidolgozását. Az olasz vívómesterek pedig a tőr-, párbajtörvívásra kialakított mozdulatokat ötvözték a hagyományos itáliai kardtechnikával, megteremtve ezzel a következő századokra meghatározó modern kardvívás alapjait.

A magyar (párbaj) vívás hőskora, reformkori úttörői

A magyar sportmozgalom polgári, nemzeti jellegének kialakulása a reformkor idejére (1825–1848) tehető. Az ún. nagypolitikában is aktív magyar arisztokraták, mint pl. Wesselényi Miklós, Széchenyi István, Batthyány Lajos, Sándor Móric, Teleki László az angol sportszemléleten alapuló magyar sportélet fellendítésén munkálkodva, a vívás sportág első úttörőivé (művelőivé, népszerűsítőivé) váltak. A korszak sajátos „társadalmi sportja” a kisebb, nagyobb, az „úri becsületet ért sértéseket” kompenzáló, de sajátos szakmai és etikai normákat előíró párbajvívás és párbajlövészet volt. A párbajképesség, valamint az eszközválasztás (kard, pisztoly) lehetőségének megszerzése minden arisztokrata és kismemesi családban felnövő ifjú álmává vált. Ennek szervezett formáit biztosították az első vívóiskolák és az abban oktató kiváló, először általában külföldről (Itália, német, francia területek) érkező első mesterek. A Wesselényi Miklós és Bölöni Farkas Sándor támogatásával 1824-ben megalakult „Kolozsvári Viadal Iskolá-ban” például Gaetano Biasini tevékenysége emelendő ki. A következő évben, 1825-ben az ország „közepén” Keglevich Ignác vezetésével jött létre a „Pesti Nemzeti Vivoda”, mely komoly népszerűségnek örvendett a fiatal értelmiségiek körében. Friedrich Ferenc, Chappon Lajos és Clair Ignác voltak az első nagy hatású vívómesterek, de itt bontogatta tehetségét a fiatal Keresztessy József is, akit 13 évesen alkalmazott Friedrich a segédjének, s aki 23 évesen már a mesterek közé tartozott. Chappon Lajos 1839-ben német nyelven (Theoretisch-praktische Anleitung zur Fecht-Kunst), majd Domján János már magyar nyelven (Vívó-tan) címmel jelentette meg az első vívószakkönyveket. Mindketten felhívták a figyelmet a vívásnak mind a katonai, mind a polgári életben való fontosságára és az állandó gyakorlás szükségességére. A kolozsvári és a pesti vívodák mellett a pozsonyi és a kassai vívóélet is fejlődésnek indult. Pozsonyban az országgyűlésre (diéta) érkező politikusok szinte egymásnak adták a kilincset Martinengó Nándor vívóintézetében. Wesselényi Miklós, Széchenyi István, Batthyány Lajos mellett József főherceg is a Martinengó-tanítványok közé tar-

tozott. Chappon 1848-ban megjelent „A párbaj szabályai” című magyar és német nyelvű munkáját alapul véve a vívóintézetek a szakmai előírásokon túl, szigorú etikai normák mentén szervezték oktatásukat. Már a szabadságharc kitörése után, 1848 őszén a pesti egyetemen egy, a „hadi tanoda hiányát pótló” vívó- és testgyakorló tanfolyam indítását írta elő az új magyar felelős magyar minisztérium, melyben Friedrich és Chappon mellett a fiatal Vasvári Pál is oktatott.

A vívás „versenysport” jellegének kialakulása, Italo Santelli Magyarországra érkezése

Az olasz és a magyar szabadságharc leverése után a bécsi udvar igen „tartózkodóan” viselkedett a katonai szempontból még mindig jelentősnek ítélt elsősorban „nemzeti jellegű” vívósport irányában. Az „ellenőrzés” érezhető volt a szabadságharc leverése utáni Magyarországon is, ahol 1851-től a korábbi mesterek munkáját magánintézetében, Keresztessy József folytatta. (A Pesti Nemzeti Vívó Intézetet feloszlatták, a „rendes” fegyverek tiltása miatt Keresztessy is csak fakardokat használhatott.) A vívás sportágban Európa-szerte jelentős változást az 1868-as év hozott. Ekkor a milánói katonai lovassági vívó iskola élére az a Giuseppe Radaelli került, aki jelentősen megreformálta a korszak kardvívását. Iskolájának lényege az volt, hogy az újonnan kifejlesztett könnyű kardot nem csuklóból, hanem könyökből vezette, s a lábtechnikának is nagyobb teret engedett. (Ezt megpróbálta adaptálni a szűrőfegyverekre is, itt azonban nem járt sikerrel.) Az új technika eljutott Pestre, a közben komoly fejlődésnek indult Keresztessy-féle vívóintézetbe is. (A Magyarországra nehezedő osztrák politikai nyomás is enyhült az 1867-ben megkötött kiegyezés nyomán.) 1882-ben a Keresztessy tanítványok (közülük is kiemelkedett fia, Sándor, illetve Vay Lajos, aki a budapesti tudományegyetem vívóéletét alapozta meg, s melynek nyomán az egyetemi sportklub, a BEAC megalapítója volt) egy nagyszabású emlékkönyvet adtak ki, mely összegezte a mester 4 évtizedes kiemelkedő munkásságát. A „hivatalos” vívóéletet ekkor a bécsújhelyi katonai akadémián a „K. und K. Militaer Fecht- und Turnleher Kurs” szervezte, mely 1881-es újjáalakulása után kiváló vívótudással rendelkező katonatisztek sokaságát bocsátotta ki. 1884-ben a hölgyek is bemutathatták vívótudásukat, a bécsi Ignaz Hartl tanítványai tartottak bemutatót a pesti Vigadóban. Az 1880-as évektől a hazai vívóversenyek száma jelentősen megnőtt, érdekesség volt, hogy a mesterek számára külön versenyeket rendeztek. A legjelentősebbek az 1895-ben, majd

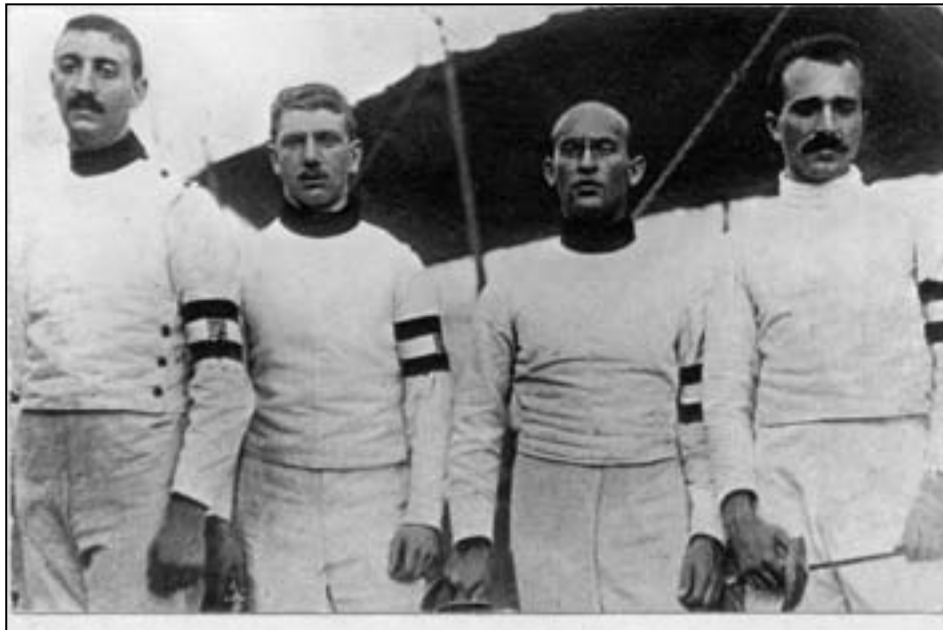

Italo Santelli vívómester

a millenium évében (1896) rendezett versenyek voltak, ahol többek között Iványi Gyula, Halász Zsiga, Gregurich Ámon, Sztrakay Norbert, Fodor Károly és nem utolsósorban az Olaszországból érkező Italo Santelli nevét ismerte meg a sportszerető budapesti publikum. Santelli annyira nagy hatást tett az akkor nagy presztízzsel rendelkező Magyar Athletikai Club vezetőire, hogy a következő évekre a MAC vívómesteri pozícióját ajánlották fel számára. Santelli ezt elfogadta, sőt olyannyira megszerette Magyarországot, hogy ezután országunkat választotta második hazájának.

A vívás olimpiai sportággá válása a XIX–XX. század fordulóján

Az 1896 májusában Budapesten rendezett milleniumi vívóverseny korszakindító hatást gyakorolt a magyar vívósportra. A Santelli mellett neves külföldi résztvevők miatt (Giuseppe Nadi (Nedo, Aldo Nadi) édesapja, Angelo Torricelli, Lucien Merignac, mellett olyan fiatal magyar versenyzők is bemutatkozhattak, akik a későbbi évek meghatározó versenyzői lettek. (Iványi Gyula, Mészáros Ervin, Zulavszky Béla, Berti László, Tóth Péter, Nagy Béla). Egyes vélemények szerint a kardverseny világbajnoki versengésnek is beillett, hiszen a színvonal meghaladta a kb. 1 hónappal korábban rendezett első újkori olimpia (1896, Athén) kardversenyének színvonalát, melynek érdekessége, hogy ezen magyar vívók nem vettek részt. Hazánkban ekkor az egyetemmel, akadémiákkal rendelkező városok sportegyesületei, többek között a budapesti MAC és BEAC, a kolozsvári KEAC voltak a versenyszerű vívás központjai, szövetségi szinten az 1897-ben megalakult Magyar Atlétikai Szövetség koordinálta a sportág hazai és külföldi versenyeit. Az első magyar (nemzeti) bajnokságot 1900-ban rendezték, a kard győztese Portelekny László, a tőr bajnoka Mészáros Ervin lett. (Az első kardcsapatbajnokságot 1912-ben, tőr csapatbajnokságot 1914-ben, női tőrbajnokságot 1928-ban, férfi párbajtőrbajnokságot 1930-ban, férfi párbajtőr csapatbajnokságot 1931-ben, női tőr csapatbajnokságot 1938-ban rendezték.) A második nyári olimpián (1900, Párizs) csak egyéni versenyeket rendeztek, a legjobb „magyar” eredményt kardban, a mesterek versenyén Santelli érte el, második lett. (Fia (Giorgo, 1921-ben magyar kardbajnok lett) későbbi elbeszélése szerint a zsűri részrehajlása miatt nem nyert édesapja.) Hasonlóan a bírókat okolták sokan Iványi Gyula 5. helye miatt is. Az 1900-as évek első éveinek meghatározó vívója Békessy Béla huszártiszt volt, aki 1902 és 1907 között sorra nyerte a magyar kardbajnokságokat, 1905-ben és 1906-ban a tőrversenyt is ő nyerte. 1904-ben, a St. Louis-i olimpián azonban – bécsi parancsra, katonatiszt volta miatt – csak osztrák színekben indulhatott volna, melyet sem ő, sem Mészáros Ervin nem vállalt, így el sem utaztak az Egyesült Államokba. Mindez megismétlődött az 1906-os ún. „Hellén Olimpián” is, melyre így egy „polgári foglalkozású” vívóból álló magyar csapat utazott ki, Nagy Béla vezetésével. Nagy Béla vívóként és leginkább mesterként, sportvezetőként nemcsak a magyar vívósportban alkotott maradandót, a nemzetközi vívóélet is sokat köszönhet munkásságának. Az általa összeállított kardszabálykönyv (vörös könyv) sokat lendített a sportág fejlődésén, szellemisége a mai napi nyomon követhető. Már szabálykönyve alapján rendezték meg az 1908-as londoni olimpia versenyeit. Ez is hozzájárult a magyar kardhegemónia következő

A londoni olimpián aranyérmes kardválogatott (1908)

Balról: Werkneer Lajos, Gerde Oszkár, Fuchs Jenő, Tóth Péter

évekbeli kialakulásához, melyet Londonban az aranyérmes Fuchs Jenő, az ezüstérmes Zulavszky Béla és a szintén aranyat nyerő kardcsapat (Werkner Lajos, Gerde Oszkár, Tóth Péter, Fuchs Jenő és Földes Dezső) alapozott meg.

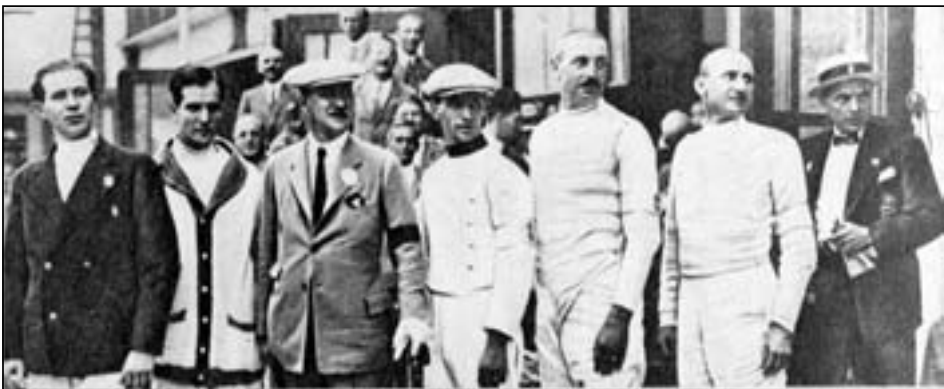
A sportág szervezeti kereteinek megszilárdulása, a Nemzetközi és a Magyar Vívó Szövetség megalakulása (1913, 1914)

Az 1912-ben rendezett stockholmi olimpia még nagyobb sikert hozott a magyar vívósport számára. Nagy Béla és Hajdú Marcell vezetése, Gerentsér László és Orbán László mesterek szakmai irányítása mellett a 13 fős delegáció (Békessy Béla, Berty László, Dunai Bertalan, Földes Dezső, Fuchs Jenő, Gerde Oszkár, Mészáros Ervin, Pajzs Pál, Rosty Pál, Schenker Zoltán, Tóth Péter, Werkner Lajos, Zulavszky Béla) 2 első, 1 második, 1 harmadik, 2 negyedik és 1 hatodik helyezést ért el, valamint elérkezettnek látszott az idő az önálló sportági szakszövetség létrehozására is. Az 1912-es olimpián általában – a vívás sportágban is – sok kritika érte a részrehajló bíráskodást, ami ráirányította a figyelmet a nemzetközi együttműködés fontosságára. Ennek hatására 1913. november 29-én Párizsban 9 ország képviselői (Magyarországot a nagy tekintélynek örvendő Nagy Béla és az olimpiai bajnok Tóth Péter képviselte) létrehozták a Nemzetközi Vívó Szövetséget, első elnöknek a belga Albert Feyeriket választották. A kilenc alapító országban – a magyaron kívül – már mindben önálló vívószövetség működött, a magyarok így hazatérésük után lázas szervezésbe kezdtek az önálló szövetség megalakítása érdekében. Ez rövid idő alatt sikerült is, 1914. január 18-án

megalakult a Magyar Vívó Szövetség. (Jogelődjének elismerte a Magyar Atlétikai Szövetségen belül működő vívó alosztályt.) Elnöknek Beöthy Pált, a képviselőház akkori elnökét, ügyvezető elnöknek Nagy Bélát, főtábornak Stéger György kormányfőtanácsost választották. Az alapszabályban feladatként jelölték meg többek között: a magyar vívósport előmozdítását és fejlesztését, az állandó törekvést arra, hogy az egész világ vívósportjában magyar vagy magyar szellemű szabályok fogadtassanak el, hogy munkálkodni kell új és új vívóegyletek létrehozásán, a vidéki vívóélet fejlesztésén, meg kell szervezni a hazai és a nemzetközi versenyeken részt vevő sportolók, mesterek, vezetők felkészítését, valamint törekedni kell a vívó-szakirodalom és a vívómesterképzés fejlesztésére is. Mindez azonban az első világháború kitörése következtében évekre elodázódott. A fiatalabb versenyzők a harctérre kényszerültek, az idősebbeknek a háború okozta nélkülözéseket kellett elszenvedniük. Szarvassy György, Békessy Béla, Szántay Jenő, Zulawcsky Béla elesett a háborúban, a vívóélet 4 év stagnálásra kényszerült nemcsak hazánkban, szerte Európában is. A nehéz körülmények ellenére azonban a mesterek (pl. Italo Santelli, Gerentsér László, Gellér Alfréd) sokat át tudtak menteni a már megszerzett tapasztalatokból. A háború kitörése előtti utolsó napokban, 1914. június 12-én a Nemzetközi Vívó Szövetség azonban még elfogadott egy szabályrendszert, mely a háború utáni évtizedekben meghatározó lett a vívósportban. A kard fegyvernemre vonatkozó előírásokat a szövetség társelnöke, Nagy Béla dolgozta ki.

A „második generáció” és mestereik (1920–1944)

Az első világháború utáni első két év keserű pillanatokat okozott a magyar sporttársadalom számára. A „trianoni” békediktátum, az antwerpeni olimpiáról való kényszerű távolmaradás a vívótársadalmat is érzékenyen érintette. 1922-ig az olimpián kívül más versenyeken sem indulhattak a már független, de „kis Magyarország” versenyzői (így a vívók sem az első nem hivatalos EB-n Párizsban, 1921-ben), mert a háborúban győztes hatalmak ún. sportblokádot hirdettek a vesztes országok sportolóival szemben. (1918-

Az 1928-as olimpián győztes kardcsapat. Baról: Petschauer, Gombos, Mészáros, Glykais, Rády, Garay, (ismeretlen).

ban a Nemzetközi Vívó Szövetség tagjai megszavazták a vesztes országok kizárását.) Az 1924-es párizsi olimpiára azonban már készülhettek a magyar versenyzők – az olimpia előtt visszavették a magyar szövetséget is – és a „második generáció” tagjai folytathatták elődeik sikereit. Párizsban a Kolozsváron tanult fogorvos Pósta Sándor nyerte a kard egyéni, versenyt, Garay János a harmadik lett. Ezüstérmét szerzett a férfi kardcsapat (Garay J., Pósta S., Rády J., Schenker Z., Széchy L., Terstyánszky Ö., Uhlyárik J.) és bronzérmét a férfi tőr csapat (Berty L., Lichtenekert I., Schenker Z., Pósta, S., Tersztyánszky Ö.) összeállításban. Berty és Posta Gerentsér, Garay és Széchy Santelli, Rády és Terstyánszky Schlotzer József és Schlotzer Gáspár, Schenker és Uhlyárik a Ludovikán Borsody László tanítványa volt. (Az ismét pástra állt Fuchs Jenő olimpiai indulásához a magyar szövetség nem járult hozzá, Fuchs ugyanis nem kívánt részt venni a hazai előversenyeken.) A következő olimpiák ismét magyar sikerektől voltak hangosak, amelyet első sorban a kardversenyek hoztak. 1928-ban Amszterdamban Tersztyánszky Ödön arany, Petschauer Attila ezüst, a kardcsapat (Terstyánszky Ö., Gombos S., Garay J., Petschauer, A., Rády J., Glykais Gy.) összeállításban szintén aranyérmét nyert. A gazdasági világválság okozta problémás évek után 1932-ben Los Angelesben a fiatalokkal kiegészített kardválogatott megismételte az amszterdami sikert. Itt Piller György nyerte az egyéni, Kabos Endre a bronzérmét, a csapat (Piller Gy., Petschauer A., Kabos E., Glykais Gy., Nagy E., és Gerevich A.) összeállításban ismét aranyérmes lett. A berlini olimpiára (1936) már ideálisabb körülmények között készülhetett a magyar válogatott. A szövetség berkein belül felerősödött az amatőrkérdés, a szövetség vezetői (Előbb Pallavicini György, majd Rakovszky Iván elnök, Krencsey Géza majd Filotás Ferenc ügyvezető elnök) azonban egyértelműen az amatorség védelme mellett foglaltak állást. A berlini olimpia előtt 23 válogató versenyen dönt el a kiutazó csapat névsora. A hagyományos kard siker most sem maradt el, a rendkívüli tehetségnek tartott Kabos Endre nyerte az egyéni, Gerevich Aladár a bronzérmét és a megfiatalított magyar válogatott (Kovács P., Berczelly T., Rajczy I., Gerevich A., Kabos E., Rajcsányi L.) a kardcsapatversenyt. A sikerek háttérében a katonatisztekét tömörítő nagy hírű „Spoti” állt, „polgári” kovácsai pedig még ekkor is nagyrészt az „ősz mester” Italo Santelli és tanítványai (Gerentsér L., Duronelly L.) voltak.

A vívás mint „női” sport

A magyar női vívás kezdetei a XIX. század második felére tehetőek. 1895-ben az egyik legismertebb vívómester Sztrakay Norbert egy szakkönyvet jelentett meg „A magyar kardvívás, mint női testgyakorlat” címmel, s vívótermében előszeretettel fogadott lányokat, asszonyokat is. A közvélemény azonban eleinte még gyanakvással fogadta a hölgyek „kísérletezését”, de egy mester (Ignatz Hartl) már annak a véleményének is hangot adott, hogy a törvívásban a „hölgyek könnyen oktathatóak, de a kardban sem ügyetlenek”. 1884. április 18-án 8 fiatal lány segítségével bemutatót is tartott a Pesti Vigadóban. A következő években azonban jelentősen háttérbe szorult a női vívás. Ennek oka lehetett, hogy az egyre népszerűbb olimpiai mozgalomban több sportágban megkérdőjelezték (még P. Coubertin is) a női számok beve-

zetését. A magyar női vívás is igazán csak az első világháború után bontott szárnyakat, de ekkor is meg kellett küzdenie az előítéletekkel. A sokszoros olimpiai bajnok Nedo Nadi még 1924-ben, a női törversenyek olimpiai bevezetésekor is azon a véleményen volt, hogy „virág való lány kezébe, nem vívótőr”. A magyar női vívás úttörője Tary Gizella (1886–1960) volt, aki Rákosi Szidi

Italo Santelli és tanítványai. Középen Elek Ilona, 1936 és 1948 olimpiai bajnoka.

színiiskolájában ismerkedett meg a vívással, előbb Lovas Gyula, majd Fodor Károly tanítványaként. 1909-ben megnyerte a Magyarországon először rendezett női nemzetközi versenyt, majd évekig a színi pályát választotta. Közel 40 évesen döntött az olimpiai részvétel mellett, a magyar szövetség azonban nem támogatta felkészülését, utazását. Santelli vette pártfogásába, kemény munkára fogta, s a kiutazásához szükséges összeg megszerzésében is segítségére volt. A magyar vívócsapat támogatása nélkül jutott be a hatos döntőbe, ahol végül 6. lett. De még ezen az olimpián is igazán hátrányban volt az a versenyző, akinek nem volt honfitársa a zsűriben. A következő évben az ismert vívómester, Fodor Károly fia, Fodor István kezdett hozzá a magyar női törvívás európai szintre való fejlesztéséhez. Ehhez az örökifjú Tary Gizella mellett olyan kiváló fiatalokat nyert meg, mint az Elek nővérek (Ilona és Margit), Bogáthy (Bogen) Erna, Dany Margit, Horváth Katalin, Vargha Ilona. 1928-ban írták ki az első magyar bajnokságot, melyet Dany Margit nyert meg, majd az amszterdami olimpián 6. lett. A következő évtől kezdve azonban két hölgy uralta a magyar női vívóéletet: Bogen Erna és Elek Ilona. Elek Ilona 1931 májusában két éves eltiltást kapott, így nem utazhatott ki a Los Angeles-i olimpiára, ahol Bogen Erna szerezte a magyar női vívás első érmét, egy bronzérmet. (Csak egyéni versenyt rendeztek.) 1933-ban a Budapesten megrendezett EB-n a magyar női csapat váratlan győzelmet aratott, mutatva a magyar női vívás magas színvonalát. Elek és Bogen több Európa és világbajnoki címe mellett az 1936-os berlini olimpia hozta meg az olimpiai sikert is. Elek Ilona egyéni olimpiai aranyérmet nyert. Sajnos csapatversenyt ezen az olimpián sem rendeztek.

Gerevich Aladár

A „Bogen–Gerevich család”

A magyar vívótársadalomra a legnagyobb hatást családként a Bogen–Gerevich család jelentette. Albert Bogen (Bogáthy) az osztrák kardcsapat tagjaként ezüstérmet nyert a stockholmi olimpián (éppen a magyar csapat mögött), majd a Monarchia szétesése után Magyarországot választotta hazájának, s 1928-ban Amszterdamban már magyar színekben, a párbajtőr-csapat tagjaként vett részt az olimpián. Lánya Bogen (Bogáthy) Erna 1906-ban született, s az egyik legsikeresebb magyar női vívópályafutást mondhatta magáénak. A Honvéd Tiszti Vívó Klub (HTVK), a BEAC, majd a Csepel és a Bp-i Vörös Meteor versenyzőjeként olimpiai bronzérmet (1932), világbajnoki címet, 3-szor Európa bajnokí címet és 16-szor magyar bajnokságot nyert. 1928–1937 között szerepelt a magyar vívóválogatottban. 1938-ban kötött házasságot Gerevich Aladárral, a mindmáig legsikeresebb ma-

gyar olimpiai bajnok kardvívóval. Gerevich Aladár 1910-ben született, s az első vívóleckéket Miskolcon szintén vívó édesapjától, id. Gerevich Aladártól kapta. Már fiatalon Italo Santelli vívótermében fejleszthette tovább tudását, első magyar bajnokságát 1928-ban a kardcsapat tagjaként nyerte. Ettől az évtől indult hihetetlen pályafutása, melyben 1960-ig tartó versenyzői pályája során 6 olimpián vett részt (mindegyiken első helyezett lett), 7 olimpiai aranyérmet (6 kardcsapat, 1 kard egyéni, 1952-ben a tőr-csapat tagjaként bronzérmet is nyert), 9-szeres világbajnok, 5-szörös Európa-bajnok, 2-szeres főiskolai világbajnok és nem utolsósorban 31-szeres magyar bajnok. Minden mutatóban rekorder a magyar sportéletben, de nemzetközileg is elismerik sportolói tevékenységét, Puskás Ferenc és Papp László mellett világszerte a legtöbbet említett magyar sportoló. Eredményességét az is fokozza, hogy 2 olimpia is kimaradt életéből, az 1940-es és az 1944-es játékok a második világháború miatt elmaradtak. Sokáig tartó versenyzői (50 évesen még olimpiai bajnokságot nyert Rómában, 1960-ban) pályafutása után edzőként dolgozott, tanítványa volt többek között, a szintén olimpiai bajnok Horváth Zoltán, valamint fiai, Gerevich György és Gerevich Pál. Két fia közül Gerevich Pál 2-szeres olimpiai bronzérmes volt a magyar kardcsapat tagjaként (1972, 1980), 4-szeres csapatvilágbajnok, 1977-ben egyéni világbajnoki címet is szerzett. Versenyzői pályafutásának befejezése után előbb a Vasas edzőjeként dolgozott, majd Ausztriában folytatta edzői munkáját. A 2008-ban 62 éves korában elhunyt Gerevich György edzői tevékenysége során kiváló eredményeket ért el, számos érmet, helyezést ért el tanítványai a korosztályos és a felnőtt világversenyeken. Közülük is kiemelkedett Nemcsik

Zsolt 2004-ben szerzett athéni olimpiai ezüstérme, s amit sajnos már nem érhetett meg, az a 2012-es londoni olimpia egyik legnagyobb örömet okozó eredménye, Szilágyi Áron olimpiai aranyérme a kard egyéni versenyszámában. Gerevich Aladár emlékét számos emléktábla, utca, róla elnevezett díj őrzi, 2010-ben születésének 100 évfordulóján a vívótermeknek is otthont adó sportcsarnokot – korábbi nevén Nemzeti Sportcsarnokot - Gerevich Aladár Nemzeti Sportcsarnoknak nevezték el.

Megszűnik a „kard és az olimpiai játékok egyeduralma” (1921–1944)

Az első világháború után jelentős változás következett be a világ sportéletében, így a vívósportban is. Az olimpiai mozgalom mellett, a főiskolai sportmozgalom, a világ, és kontinensbajnokságok egyre nagyobb „tömegeket” vonzva, egyre nagyobb médiafigyelmet kialakítva, egyre több országot kapcsoltak be a világ sportvérkeringésébe. A szakmai, technikai, szabályváltozási kérdésekben is rohamosan változtak a körülmények, s ez szinte minden sportágra jellemző volt. A vívásban a fegyvernemek differenciálódása volt követhető, vagyis a hagyományosan népszerű kard mellett, megnőtt a törvívás tekintélye és bekapcsolódott a versenyek sorába egy új fegyvernem a párbajtőr is. Bár továbbra is jellemző volt, hogy neves versenyzőink több fegyvernemben is kiválóan teljesítettek. (Jelentős fejlődésnek indult a női törvívás is.) Nagyobb hangsúlyt kaptak a csapatversenyek is. A technika, a közlekedési eszközök fejlődése jelentősen lerövidítette az utazási időt, így a nemzetközi versenyek és az azon induló sportolók száma rohamosan megnőtt, a médiumok (sajtó, majd a rádió) segítségével évről évre követhetőek lettek a sporteredmények, az elért olimpiai, világ- és Európa-rekordok. A magyar vívók elsősorban az olimpiai játékokon értek el kiemelkedő eredményeket, lettek ismert személyiségek a közvélemény szemében. Emellett azonban egyre nagyobb figyelem kísérte a hazai és a kontinensbajnokságokat is. 1925-től már a magyar vívók indulhattak a vívó Eb-ken is. Az olimpiai (kard)bajnokok mellett kiváló eredményeket értek el többek között

Hatz (Hátszeghy) József és Hatz (Hátszeghy) Ottó, Gőzsy Sándor, Kálniczky Gusztáv, Maszlay Lajos, Idrányi Ferenc, Dunay Pál. A hazai események közül kiemelkedett két budapesti EB, az 1926-os és a Margitszigeten 1933-ban megrendezett Európa-bajnokság, mely

Kabos Endre ünnepélyes fogadtatása az 1936-os olimpiai nagyban hozzájárult a győzelme után.

Kovács Pál

sportág népszerűsítéséhez. Az eredmények mögött azonban a háttérben komoly szakmai munka zajlott. Az 1925-ben létrehozott Magyar Királyi Testnevelési Főiskolán Bertly László, az élénk budapesti egyetemi vívóéletet felmutató BEAC-ban, majd a MAFC-ban a Santelli-tanítványok, Gerentsér László és Duronelly László képezték a fiatalokat. A legnagyobb hatású vívóélet azonban két világháború közötti években a legendás „Spotiban” folyt. A Magyar Királyi Honvéd Vívó és Testnevelő Tanfolyam 1920-ban alakult, feladata okleveles katonai sporttanárok és sportoktatók képzése volt. A trianoni békediktátum nyomán azonban ezt fel kellett számolni, s csak a konszolidáció első éveiben 1925. május 1-től jöhetett létre utódja, a hadsereg támogatását élvező Toldi Miklós Sporttanár és Vívómester Képző Intézet. (A köznyelvben röviden „Spoti”) Első pa-

rancsnoka Rády József (maga is kiváló vívó), vezető mesterei Gellér Alfréd és Borsody László voltak. Ebből az intézetből kerültek ki a legnevesebb bajnokaink, itt került bevezetésre a párbajtőrívás is. (Olaszországból Eduardo Alajmo érkezett ennek megismertetésére.)

A második világháború árnyékában (1936–1945)

A budapesti vívó EB (1933), majd a főiskolai világbajnokság (1935) és nem utolsósorban a berlini olimpia (1936) nagy lendületet adott Magyarországon is a vívás sportág minden szempontú fejlődéséhez. Kialakult a 3 fegyvernem, fejlődésnek indult a női törvívás, bevezették a csapatversenyeket, valamint megindultak a kísérletek az elektromos találatjelző gépek bevezetésére is. A magyar vívók talán még nagyobb lendülettel készültek a tervezett 1940-as tokiói olimpiára. 1937-ben a párizsi EB-t a nemzetközi szövetség világbajnoki rangra emelte, ezzel is jelezve, hogy a vívás sportág más kontinenseken is egyre népszerűbbé kezdett válni. A magyar válogatott ismét legyőzhetetlen volt: Elek Ilona, a kardcsapat és Kovács Pál is győzött. A legfontosabb klubok ebben az időben a HTVK, MAC, UTE, BEAC, RAC, MTK, BSE, MAFC voltak, az új versenyző generáció tagjai közül Bay Béla, Nedeczky László és Kevey János nevét, a mesterek közül – a korábban említetteken kívül – a még mindig aktív Santelli mellett Szabó László és Csizsár Lajos nevét lehet kiemelni. 1939-ben kitört a második világháború, s ez ismét komoly vérvesztéséget jelentett a magyar sportélet – benne a vívás – számára is. A hadsereg szerepe ismét felerősödött, így a általuk támogatott HTVK jelentős kiváltságokat élvezett a vívósportban. A HTVK vezetője, Somogyi Endre nagyvonalúságát mutatta azonban, hogy „polgári” vívósport jeles személyeit is igyekezett „megvédeni”, elérte pl., hogy a neves vívókat

katonai szolgálatra nem lehetett országhatáron kívülre küldeni. 1942-ben a RAC versenyén Nedeczky László mögött az a nagyon fiatal versenyző lett második (nevét többféleképpen is írták: Kárpáti, Kárpáty, Kárpáthy Rudolf), aki a következő nemzedék kiváló képviselője lett. A szövetség elnöke ekkor Albrecht királyi herceg volt, az ügyvezető elnöki tisztséget Vincze András látta el. A sporteredmények néhány sportolót „megmenekítettek” a háború utolsó éveiben, sokuknak azonban kegyetlen sors jutott. Kabos Endrét, zsidó származása miatt behívták munkaszolgálatosnak, és az őket szállító teherautó 1944. november 4-én éppen a Margithídon volt, amikor az felrobbant. 37 éves volt. Petschauer Attila története a világot is bejárta, több feldolgozás készült tragikus sorsáról. Szintén munkaszolgálatosként Oroszországban halt meg, a dermesztő fagy okozta halálát. Garay János szintén a háború áldozata lett. Az idős Santelli Budapest ostroma után halt meg, Kevey János, Maszlay Lajos és Papp Bertalan hosszabb-rövidebb ideig hadifogságba került. A vívósport háború utáni újjászervezése azonban már közvetlen a harcok befejeződése után elkezdődött. A kezdeményező az olimpiai bajnok Gombos Sándor volt, aki többek között Rajcsányi László, Nedeczky László, Skaliczky Géza, Hajdú János, Bay Béla és az Elek nővérek segítségével a viszonylag jó állapotban megmaradt Semmelweis utcai vívóteremből indította újra el a magyar vívóéletet.

A vívás, mint „úri” sport, de az (olimpiai, vb) eredmény fontosabb

1945 után Magyarország a szovjet megszállási övezetbe került, s ez minden szempontból meghatározta a következő 40 év történetét. A szovjet tankok árnyékában az új (szocialista) társadalmi berendezkedést kialakító (állam)pártpolitika igyekezett elhatárolódni a Horthy-korszak prominens képviselőitől. Azokat nagyrészt vagy koncepciós perek révén bírósági úton elítéltette vagy elűldözte, vagy háttérbe szorította. Különösen igaz volt ez a vívás sportágra, hiszen számos vívó katonatisztként, altisztként szolgált a hadseregben, és eredményeik révén az „előző korszak” vezetésétől bizonyos kiváltságokkal is rendelkeztek. Az új sportpolitika a vívószövetség vezetőit Somogyi Endrét, Nagyszombathy Miksát, Vincze Andrászt, Sédey Gyulát „demokrácia ellenes tetteikért” elmarasztalta, a halálra ítélt Sédey Gyulán Elek Ilona és a vívótársadalom közbenjárására nem hajtották végre az ítéletet. 1947-ben a lisszaboni vb-re nem utazott ki a magyar csapat,

Kárpáti Rudolf

Az 1964-ben aranyérmes magyar női főválogatott

hivatalos magyarázat nem volt, de az a hír járta, hogy a „munkás ifjúsággal” is meg kell ismertetni ezt a sportágat. De 1948-ban Londonban ismét olimpiát rendeztek, és a szocialista Magyarország „nem akart elmaradni” az előző (Horthy) korszak eredményeitől. Ennek függvényében jelölték ki az utazó vívócsapatot, vezetőik: Soproni J., Piller Gy., Gombos

S., Rozgonyi Gy., Zöld F., Balogh B., Láng J. (gyúró) és a versenyzők: Kovács, Gerevich, Berczelly, Rajcsányi, Kárpáti, Palócz, Papp, Maszlay, Hennyey, Balthazár, Dunay, Rerrich, Bay, Hatz J., Mikla, az Elek nővérek, Kun, Horváth. És az eredmények nem maradtak el, nyert a kardcsapat (folytatta a hagyományokat, 1932, 1936 után a harmadik egymás utáni aranyérmet nyerte), győzött Gerevich kard egyéniben, Kovács bronzérmes lett, hasonlóan harmadik lett Maszlay a törversenyben, Elek Ilona pedig 12 év után megvédte olimpiai elsőségét. Az igazi „kommunista diktatúra” azonban csak ezután az egypártrendszer kialakulásával következett. A háttérben a versenyzők és a mesterek sem tudtak kikerülni a politikai nyomás alól, ki így, ki úgy próbálta túlélni ezeket a nehéz éveket. Szűts János, Somos Béla, Hatz József, Piller György, Balogh Béla, Vass Imre és nem utolsósorban a Gerentsér tanítvány, Bay Béla voltak a korszak ismert mesterei. A Hegyi Gyula vezette sportvezetés Bay Bélát bízta meg a helsinki olimpiára (1952) készülő már „háromfegyvernemes” magyar csapat felkészítésével. Az első megmérettetés a stockholmi vb (1951) volt, ahol Elek I., Gerevich (kard egyéni) és a kardcsapat győzött. (Gerevich indult a törversenyben is.) A helsinki (1952) olimpián azonban még továbbra is a „hagyományos” (kard, tőr) eredmények születtek: egymás után negyedszer nyert a kardcsapat, a kard egyéniben csak magyarok álltak a dobogón, Elek Ilona „csak ezüstérme” a bírásokodásnak volt köszönhető, a férfitőr csapat pedig bronzéremmel térhetett haza a magyar szempontból minden idők legsikeresebb olimpiájáról. (16 aranyérem született.) Ekkor már az új „sokoldalú” generáció tagjai is színre léptek, közülük is kiemelkedett a magyar párbajtőrvívás első világbajnoka (1953) Sákovics József, aki a következő években mind a párbajtőr, mind a tőr fegyvernemben sorozatban nyerte az olimpiai és vb-érmeiket.

A magyar kardvívás közelmúltbeli „hősei”

A „nagy generáció” (Gerevich, Kovács Kárpáti) 1960-ban befejezte pályafutását, de már nyomukban lépdelt a következő nemzedék. A „három muskétás” társai az 1956-os olimpiai csapat sikerben Hámori Jenő, Magay Dániel és Keresztes Attila, Rómában Delneky Gábor, Horváth Zoltán Mendelényi Tamás voltak. 1962-ben Horváth Zoltán vb-címet nyert, majd következett a tokiói olimpia. 1964-ben Pézsa Tibor nyerte a kard egyénit, de a csapat nem tudta folytatni az elődök sikersorozatát, 5. lett a Pézsa T., Bakonyi Péter, Meszéna Miklós, Kovács Attila, Horváth Zoltán összállítású magyar válogatott. 1966-ban azonban már egy vb-címmel vigasztalódott ugyanez a gárda. A mexikóvárosi olimpia (1968) azonban ismét „csalódást” okozott, mindössze 2 bronzérem született Pézsa Tibor (egyéni) és a csapat (Bakonyi P., Kalmár János, Kovács Tamás, Meszéna M. és Pézsa T.) révén. Pézsa Tibor 1970-ben egyéni vb-címet nyert, csapatban második lett Kalmár J., Meszéna M., Kovács T., Marót Péter, majd az 1972-es müncheni olimpián bronzérmet nyert a csapattal Gerevich Pál, Kovács T., Marót P., Bakonyi P. társaságában. 1973-ban fejezte be pályafutását: azóta edzőként, mesterként dolgozik, külföldön és Magyarországon egyaránt elismert vívószakember. Az 1970-es, 80-as években inkább a vb-k hozták a magyar kardsikereket, 1973-ban a Gerevich P., Hammang Ferenc, Kovács A., Kovács T., Marót P. felállású csapat, 1977-ben Gerevich Pál és a Gerevich P., Gedővári Imre, Hammang F., Nagyházi Zoltán, Nébald György összetételű csapat, 1981-ben a Gerevich P., Gedővári I., Nagyházi Z., Nébald Gy. és Nébald Rudolf alkotta válogatott, majd 1982-ben a Bujdosó Imre, Gedővári I., Gerevich P., Nagyházi Z., Nébald Gy. alkotta csapat, 1985-ben pedig Nébald György egyéniben szerzett világbajnoki címet. De az Európa-bajnokságokon is sikeresek voltak kardozóink, 1981-ben Gedővári I. nyert aranyérmet. Az olimpiai áttörést az 1988-as szöuli olimpia hozta, aranyérmes lett a Bujdosó I., Gedővári I., Csongrádi László, Nébald Gy., Szabó Bence összeállítású magyar csapat. Az 1991-es bécsi EB nagyon sikeres volt magyar szempontból, 9 aranyérmet nyert a magyar válogatott, többek között az Abay Péter, Bujdosó I., Nébald Gy., Szabó B. összetételű kard válogatott is. Az 1992-es barcelonai olimpia (18 év után) végre meghozta az egyéni aranyérmet is, Szabó Bence győzött. A csapatnak sajnos nem sikerült, a 1991-es EB-csapat Köves Csabával kiegészülve a döntőben vereséget szenvedett a FÁK (volt Szovjetunió) együttesétől. 1996-ban ismét egy olimpiai csapat ezüst sikerült: Szabó B., Köves Cs., Navarette József, most már Oroszország volt a döntőbeli ellenfél. A sydneyi (2000) olimpián mindössze egy 4. (Ferjancsik Domonkos) és egy 5. hely (a csapat: Ferjancsik D., Köves Cs., Nemcsik Zsolt, Takács Péter) sikerült. Ezeknek a sikereknek nagy részese Zarándi Csaba mesteredző volt, a 2003-ban elhunyt mester tanítványai 19 olimpiai, vb- és EB-címet szereztek. A 2004-es olimpia (Athén) Nemcsik Zsolt egyéni ezüstérmét hozta, bár többen a bírászkodásnak tulajdonították ezt az olasz Montanóval szembeni eredményt. A csapat ismét 5. lett. (Ferjancsik D., Nemcsik Zs., Fodor Kende és Lengyel Balázs. 2007-ben Szentpétersváron világbajnok lett a Decsi Tamás, Lontay Balázs, Nemcsik Zsolt, Szilágyi Áron alkotta csapat, ezért óriási csalódás volt a pekingi olimpia (2008), ahol ugyanez a csapat 7. lett, egyéniben pedig az első 10-ben sem volt

magyar versenyző. A mélypont a London (2012) előtti évek lettek, a csapat nem tudta kvalifikálni magát az olimpiára, ez mindössze Szilágyi Áronnak sikerült. Ő viszont mindenért kárpótolta a magyar sportszerető közvéleményt, kiváló vívással – egyedül, csapatsegítés nélkül – nyerte Magyarország első aranyérmét a londoni olimpián, s mely teljesítmény meghatározta a magyar – nem vívó – sportolók további jó eredményeit is.

A sikert sikerre halmozó férfi párbajtőrözők

Az első magyar egyéni párbajtőrbajnokságot 1930-ban, a csapatversenyt 1931-ben rendezték. A „maestro” (Santelli) nem igazán kedvelte ezt a fegyvert, túl nehézkesnek tartotta. Az 1930-as években így tanítványai, Gerentsér L., Hajdú J. és Rónai Armand kezdtek hozzá a népszerűsítéséhez. Az első siker 1934-ben született, Dunay Pál Európa-bajnokságot nyert. Az első igazi – elegáns stílusáról közismert – magyar párbajtőrívívó Sákovics József volt, aki az 1953-as vb-t Berzsenyi Barnabás előtt nyerte meg. 1955-től „gépesítették” a törvívást, ami a párbajtőrívívás rohamos fejlődését vonta maga után. (A találatjelző gép megszerkesztése Gyarmati Mihály és Ferencz Károly innovatív munkájának volt az eredménye.) 1956-ban, az olimpián a csapat az olaszok mögött ezüstérmes lett (Balthazar L., Berzsenyi B., Marosí J., Nagy A., Rerrich B., Sákovics J. összeállításban). Az 1959-es budapesti vb-aranyérmet hozott a csapatnak (Bárány Árpád, Gábor Tamás, Kausz István, Sákovics József), a római olimpián (1960) azonban csak a 4. helyet sikerült megszerezniük. Kausz István (1962) és Nemere Zoltán (1965) egyéni vb-aranyérme „között” 1964-ben, Tokióban a csapatnak sikerült az olimpiai aranyérem is, Bárány Á., Gábor T., Kausz I., Nemere Z. és a fiatal Kulcsár Győző összetételben. A következő évek egy „nagy generáció” sikersorozatát hozták, mesterükkel Bay Bélával egyetemben. Kulcsár Győző, Fenyvesi Csaba, Erdős Sándor, B. Nagy Pál, Schmitt Pál, Osztrics István, Pap Jenő, Kolczonay Ernő sorra nyerték az olimpiai, világbajnoki, világcupa-(arany) érmeket és természetesen maguk között osztottak a magyar bajnoki címeken is. A „rekorder” Kulcsár Győző, 4 olimpiai arany-, 2 olimpiai bronzérem tulajdonosa, háromszoros vb-győztes, 8-szoros magyar bajnok, s aki az 1965-ös budapesti Universiaden (Schmitt P., Nemere Z., Lendvay László és Préda István társaságában szintén aranyérmet nyert. Az 1980-as évek Székely Zoltán (1981) és Pap Jenő (1982) egyéni vb-elsőségével kezdődtek, majd a Fekete Attila, Kulcsár Krisztián, Kovács Iván, Imre Géza, Hegedüs Ferenc, Totola Gábor, Boczkó Gábor fémjelezte nemzedék lépett a „nagy elődök” örökébe. Sikerüket három olimpiai ezüstérem (Kolczonay, 1980), a csapat (Hegedüs, Kolczonay, Kulcsár, Kovács, Totola 1992), ismét a csapat (Boczkó, Imre, Kovács, Kulcsár 2004), egy bronzérem (Imre 1996), 2 csapat Vb (Fekete, Imre, Kovács, Kulcsár 1998, 2001), egy egyéni Vb (Kulcsár, 2007), valamint több EB-cím kísérte. (Boczkó, 1997, 2002, 2003, Kovács 2006, a csapat (Fekete, Kovács, Boczkó, Imre 2006, Boczkó, Imre, Kovács, Kulcsár, 2007) Kissé csalódást jelentett a csapat (Boczkó, Imre, Kovács, Kulcsár) pekingi (2008) 5. helye, talán azért is, mert a „rotációs” rendszernek köszönhetően” a londoni olimpián (2012) éppen a férfitőrcsapat-verseny maradt ki az olimpia vívó programjából. 2008-ban Imre Géza Európa-bajnok lett, majd férfi pár-

bajtőrözőink közül egyedül ő harcolta ki a londoni olimpiai részvételt, ahol a legjobb 16 között búcsúzott az egyéni versenytől.

Az elmúlt 50 év legsikeresebb női törözői

A sportszerű magyar női törvívás úttörőinek (Tary Gizella, Elek nővérek, Bogen Erna, Dany Magda) sikerét – hála az elődöknek – folytatni tudta az 1950-es évek nemzedéke is. 1952-ben, a helsinki olimpián még Elek Ilona dominált, de az ugyanebben az évben Koppenhágában megrendezett világbajnokságon a női törccsapatversenyt az Elek Ilona, Elek Margit, Horváth Katalin., Nyári Magda, Zsabka Magda összetételű magyar csapat nyerte. Ez a válogatott kiegészülve Kiss Katalinnal, Morvay Zsuzsával és Dömölky Lídiával sorra nyerte a következő évek világbajnokságait, Dömölky Lídia 1955-ben Rómában az egyéni versenyben is aranyérmet szerzett. A melbourne-i olimpia nem hozott sok sikert női törözőinknek – itt a román színekben induló Orbán Olga ezüstérmet nyert –, de a következő évben Luxemburgban megrendezett 21 éven aluliak világbajnokságán már az a Rejtő Ildikó győzött, aki a következő években sorra gyűjtötte be a nagy világversenyek érmeit. 2-szeres olimpiai bajnok (1964, egyéni és csapat), 3 olimpiai ezüst- (1960 csapat, 1968 csapat, 1972 csapat és 2 olimpiai bronzérem tulajdonosa (1968 egyéni, 1976 csapat), 5-szörös világbajnok, 7 vb-ezüst- és 3 vb-bronzérmet, valamint 16 magyar bajnokságot nyert pályafutása során az Elektromos, majd az Újpesti Dózsa versenyzőjeként. 1960-ban a római olimpián végre bekerült a női törccsapat küzdelem is a versenyek sorába, itt a Dömölky Lídia, Juhász Katalin, Marvalics Györgyi, Nyári Magda, Rejtő Ildikó összetételű magyar válogatott a SZU mögött ezüstérmet szerzett. A következő olimpia (1964, Tokió) azonban már meghozta a nagyon várt csapataranyérmet, Dömölky, Juhász, Rejtő kiegészülve Marosi Paulával és Ágoston Judittal izgalmas küzdelemben nyert a szovjet válogatott ellen. Ez sajnos ismét nem sikerült Mexikóban (1968), ahol a magyar csapat (Dömölky, Rejtő, Marosi, kiegészülve Gulácsy Máriával és Bóbis Ildikóval) döntőbeli vereséget szenvedett a szovjet csapattól. Az 1970-es években leginkább Bóbis Ildikó és Tordasi Ildikó sikerei fémjelezték a magyar női törvívást. Bóbis Ildikó 3 olimpián 3 ezüst- (1968 csapat, 1972 egyéni és csapat) és 1 bronzérmet (1976 csapat) szerzett, 1974-ben egyéni világbajnok lett. Tordasi Ildikó pedig Montrealban (1976) lépett Elek Ilona és Rejtő Ildikó örökébe, megnyerte az egyéni versenyt. A 1972-es müncheni ezüstérmes csapatban Szolnoki Mária és Rónay Zsuzsa, a montreali bronzérmesben pedig Kovács Edit és Maros Magda szerepelt még az említettekén kívül. A következő évtizedek kevesebb sikert hoztak, 1981-ben Jánosi Zsuzsa EB-t nyert, majd 1987-ben a Jánosi Zsuzsa, Kovács Edit, Stefanek Gertrúd, Szócs Zsuzsa, Tuschák Katalin összetételű csapat világbajnokságon lett aranyérmes. A törözőként indult Mincza Ildikó (1992. Barcelona, 7. hely) később párbajtörözőként ért el kiváló eredményeket. Az 1996-os atlantai olimpián a Jánosi Zs., Mohamed A., Lantos Gabriella csapat a 4. helyet szerezte meg. Majd 2003-ban Varga Gabriella tudott ismét Európa bajnokságot nyerni. Az utóbbi 2 évtizedben a legtöbb jó „tör” eredmény Mohamed Aida nevéhez fűződik, olimpiai 4. helyezett (2004, Athén, itt Varga G. 6. lett), sokszoros magyar bajnok, vb-ezüstérmes, 5-szörös bronzérmes, 2007-ben a csa-

pattal (Varga G., Knapek Edina, Újlaky Virginie) Európa bajnokságot nyert. Az olimpiai (érem)sikerek sajnos elmaradtak, 2008-ban Pekingben sem sikerült az éremszerzés. Knapek Edina 5. lett az egyéni versenyben, a 2007-ben EB-t nyert csapat az olaszokkal csatázva szoros küzdelemben maradt le a bronzéremről.

Nagy Tímea (balra), kétszeres olimpiai bajnok.

Egy „fiatal” sikeres és kevésbé sikeres magyar versenyszám: a női párbajtőr és a női kard

A női párbajtőrvívás az 1980-as években kezdett tért hódítani, s mindjárt kiugró magyar sikerek jellemezték. Az első világbajnokságot az USA-ban, Denverben rendezték, ahol egyéniben Horváth Mariann a 7. helyet szerezte meg, az Eöry Diana, Várkonyi Marina, Szócs Zsuzsa, Horváth Mariann, Szalay Gyöngyi összeállítású női csapat azonban nagy meglepetésre 9:3-ra legyőzte az olasz válogatottat és megszerezte az aranyérmet. A következő években is ott volt ez a magyar válogatott a világ élvonalában, 1990-ben második a csapatversenyben, a hatalmas (közönség)siker pedig az 1991-es budapesti világbajnokság volt, ahol a csapat is nyert, egyéniben pedig Horváth Mariann szerezte meg az aranyérmet. Mindez megismétlődött a következő évben a havannai világbajnokságon. 1995-ben ismét világbajnok lett a „megfiatalított” csapat Szalay Gy., Hormay Adrienne, Nagy Tímea, Király Hajnalka összetételben. Az atlantai olimpia (1996) volt az első, melyen női párbajtőr egyéni és csapatversenyt is rendeztek, melyre már egy esélyes magyar válogatott készülhetett. (A sors iróniája, hogy így korábban EB-t, vb-t nyert kiváló versenyzőink maradtak olimpiai érmek nélkül.) A csapat (Hormay A., Nagy T., Szalay Gy. felállásban) a női törözőkhöz hasonlóan, a 4. helyet szerezte meg, Szalay Gyöngyi az egyéni versenyben bronzérmes lett. A csapat 1997-ben kiköszörülte a csorbát, világbajnok lett Fokvárosban. Ezt a sikert 1999-ben a dél-koreai fővárosban megismételte a tapasztalt Szalay Gy. és Nagy T. (aki gyermeke születése után tért vissza) két „újonccal”, Mincza Ildikóval és Tóth Hajnalkával kiegészülve. A következő két olimpia (2000, 2004) Nagy Tímea olimpiája volt. Mindkét alkalommal megnyerte az egyéni versenyt, Sydneyben a csapat (Mincza I., Nagy T., Szalay Gy.) 4., Athénben

(Mincza I., Tóth H., Nagy T.) 5. lett. (Utóbbin Mincza Ildikó 4. lett az egyéni versenyben.) Nagy Tímea 2006-ban egyéni világbajnokságot is nyert, a csapattal több vb- és Universiade aranyérem tulajdonosa és természetesen sokszoros magyar bajnok is. Athénben az edzője a 4-szeres olimpiai bajnok Kulcsár Győző volt. A 2008-as pekingi olimpián egy női párbajtőröző, Mincza-Nébold Ildikó dr. mentette meg az egész magyar vívódelegáció „becsületét”, bronzérmel szerzett az egyéni versenyben. (Pekingben ez volt a magyar vívőküldöttség egyetlen érme, az új szabályok értelmében ekkor a női párbajtőr csapatverseny maradt ki a programból.) A közelmúlt és a jelen kiváló párbajtőrözője Szász Emese, aki előbb a Bp. Honvéd, majd a Vasas versenyzőjeként számos kiváló helyezést ért el előbb a korosztályos versenyeken, majd 2010-ben egyéni ezüstéremmel zárta a párizsi Vb-t. A londoni olimpiára (2012) mindössze 4 magyar vívó utazott, köztük a párbajtőröző Szász Emese, ahol azonban korán búcsúzott.

A legfiatalabb női vívószám a kardvívás, 1999-ben az EB-n Csaba Edina szerzett egy bronzérmel, melyet Nagy Orsolya megismételt 2001-ben. A női kard 2004-ben (Athén) került be az olimpiai programba, ezen és a következő (2008 Peking) olimpián is a többszörös magyar bajnok Nagy Orsolya képviselte a magyar női kardozókat, Athénben kiesett, Pekingben a 14. helyen végzett az egyéni versenyben. A jövő generációja azonban komoly eredményekre jogosít ebben a számban is, a Márton Anna, Várhelyi Kata, László Luca, Kelecsényi Léna összeállítású magyar csapat első helyezett lett a 2013 márciusi bp-i junior EB-n, egyéniben Márton ezüst-, Várhelyi bronzéremmel zárt.

A vívómesterképzés magyarországi fejlődése

A XIX. században a magyarországi vívómesterképzés egyrészt a magán vívóiskolákban, másrészt szorosan összkötve a katonai képzéssel, a hadsereg által támogatott vívótanfolyamokon folyt. Előbbire többek között a Keresztessy József, Sztrakay Norbert, Halász Zsiga, majd a neves olasz mester Italo Santelli vívóintézete volt jellemző, saját szabályokkal, etikai kódexszel, s ahol a saját mestereik által kidolgozott vívószakkönyvek útmutatásai és előírásai alapján oktatták mind a férfi, mind a női növendékeket. Utóbbira példa az 1881-től a bécsújhelyi Katonai Akadémián létrehozott „K.und K. Militaer Fecht- und Turnleher Kurs”, mely a továbbiakban kiváló vívótudással rendelkező hivatásos tiszték és altiszték sokaságát bocsátotta ki, s akik közül sokan vívómesterként dolgoztak a hadsereg (önként vagy kényszerű) elhagyása után. Az első „hivatalos, államilag elismert” vívómesteri vizsgáról 1905 márciusában a korabeli sajtó a következőképp írt: *A Magyar Vívómesterek Egyesülete e hó 2-án tartotta első vívómestervizsgáját, mely fordulópontot jelent a vívómesterképzés történetében, mert ezzel meg van törve az eddigi hallhatatlan közöny, melylyel a vívómesteri pályára lépők, sőt részben a régibb mesterek is viseltettek az egyesület működése iránt. Ezt az első vizsgát mielőbb követni fogja a többi is, mert a vívómesteri pályára lépő, vagy már azon lévő, de ifjabb erők be fogják látni, hogy az egyesület vizsgáló bizottsága, tehát a legilletékesebb faktor által kiállított mester oklevél olyan erkölcsi elismerést jelent, mely minden esetben emeli az oklevél bir-*

Schenker Lajos és fiatal tanítványai (1920-as évek)

tokosának presztizsét. Délután 3 órakor összejöttek Halász Zsiga vívótermében lovag Arlow Gusztáv, Rákossy Gyula, Visy Károly és Halász elnöklete alatt vizsgáló-bizottsággá alakultak.” Jelentős változás 1925-ben a Magyar Királyi Testnevelési Főiskola létrejöttével következett be, melynek révén a Berty László, majd Duronelly László vezette vívómesterképzés már „főiskolai” rangra emelkedett. De a két világháború között a legrangosabb vívómesterképzés a „Spotiban” (Toldi Mik-

lós Sporttanár- és Vívómesterképző Intézet) Borsody és Gellér mesterek vezetésével folyt. Ebben az időszakban a középiskolákban kötelező volt a vívásoktatás, mely szintén elősegítette a minőségi utánpótlás kialakulását. A második világháború után azonban minden megszűnt, a Spoti, a TF önálló képzése, a középiskolai vívásoktatás. A régi vívómesterek az egyesületekben ugyan továbbadhatták tudásukat, államilag elismert oklevél azonban nem volt kiadható. Ez változott meg 1961-ben mikor is Bay Béla vezetésével a TF-en újraindult a főiskolai szintű nappali és levelező vívóedzőképzés. A következő években végzett többek között Németh Árpád, Pézsa Tibor, Szócs Bertalan, Sákovits József, Nemere Zoltán, Gyuricza József, Szepesi László, Gerevich Pál, de vívómesteri oklevelet szerzett az öttusázó olimpiai bajnok Balczó András is. A vívósakkönyvek is a szakmai tudás háttérét jelentették, a Gerentsér László, Schenker Zoltán, Rerrich Béla, Tilly Endre, Duronelly László, Szabó László, Bay Béla, Vass Imre, Lukovich István, Zarándi Csaba, Bognár Gábor és Szepesi László által jegyzett tankönyvek több vívógeneráció szakmai fejlődését segítették elő.

Magyar vívómesterek külföldön

A sportszerű vívás kialakulásakor, a XIX. század elején előbb a külföldi mesterek érkeztek Magyarországra, ismertették meg a modern vívás alapelemeivel a magyar mestereket. (Biasini, Clair, Chappon) Utóbbiak azonban kiváló „tanulónak” bizonyultak – ötvözték az új elemeket a magyar hagyományokkal – ahogy ezt később a „maestro”, a Magyarországon letelepedett Italo Santelli is elismerte. A XX. századra mindez megfordult,

s a magyar vívómesterek lettek a világ - egyik legjobb – tanítómesterei. Az Osztrák–Magyar Monarchia időszakának „Közép Európa-i nemzetközisége” (1867–1918) utáni időszakban gyökeresen megváltozott a politikai helyzet a területét vesztett, „kis Magyarország” számára. Ismert sportolók (vívók is), edzők lettek új országok állampolgárai, az új, az első világháborúban vesztes Magyarországgal szemben politikai bojkottot hirdetett Európa. (Így nem vehettünk részt az antwerpeni olimpián, 1920) A magyar vívómesterek nagy része azonban a második világháború, illetve az 1956-os magyar forradalom után kényszerült elhagyni az országot. Néhányan önként tették meg, többüknek menekülniük kellett. A Horthy-korszakban (1920–1944) ugyanis a vívók és mesterek jelentős része a hadsereg szolgálatában állt, s így nagy részük – ha sikerült elkerülniük a koncepciós pereket – „megbízhatatlan, nem kívánatos személy” lett a szovjet megszállás alá

Oszoray-Schenker Lajos

kerülő, szocialista Magyarország számára. A Magyarországon maradt vívómestereknek pedig több esetben Szovjetunióbeli edzőtáborokat, versenyeket, továbbképzéseket szerveztek, ahol a nem titkolt cél a szovjet vívók felkészítése, világversenyeken való jó szereplésük megalapozása volt. 1945 után Kevey János a lengyel kardiskola kiemelkedő képviselője lett, többek között tanítványa volt az a Jerzy Pawlowsky, aki meg tudta törni –nem véletlenül – az évtizedekeg tartó magyar kardhegemóniát. Balogh Béla Belgiumban, majd Olaszországban edzősködött, végül Mexikóban telepedett le. 1956 után is többen elhagyták az országot, többek között az ezüstérmes párbajtőr csapat tagja, Rerrich Béla sem tért vissza Magyarországra. Svédországban telepedett le, a svéd vívóutánpótlás nevelésében szerzett elévülhetetlen érdemeket, 7 olimpián vett részt tanítványaival, a legmagasabb svéd állami kitüntetést is átvehette az uralkodótól. Az 1960-as években Somos Béla az NSZK-ban, Hátszegi (Hatz) Ottó az NDK-ban adta tovább a tapasztalatait. De dolgozott Németországban Pézsa Tibor olimpiai és világbajnok kardozónk is, napjainkban pedig a szintén olimpiai és világbajnok, Bujdosó Imre öregbíti a magyar vívás hírnevét Németországban. A TF oktatója, Szepesi László 1982-ben került a francia kardválogatott élére, tanítványa Jean Francois Lamour 1984-ben és 1988-ban egyéni olimpiai aranyérmet nyert. Az elmúlt években a kínai válogatott munkáját segítette. A Gerevich-hagyományok folytatója az olimpiai bronzérmes, világbajnok, Gerevich Pál, aki jelenleg Ausztriában edzősködik, de mondhatni a világ bármely táján ismerik és elismerik a magyar edzők munkáját. Meg kell említeni a más országok színeiben induló magyar vívók sikereit is, a kolozsvári sportéletet fémjelző Orbán Olga olimpiai ezüstérmet nyert (1956), és szintén román színekben indult Uray Zoltán, Kőkössy Mihály, id. és ifj. Guráth Béla

is, mesterük Ozoray-Schenker Lajos, a magyar színeken olimpiai bajnok Ozoray-Schenker Zoltán testvére volt.

Bibliográfia:

- Bay Béla: Páston és páston kívül, Budapest, Sportpropaganda, 1979, 144. o.
- Bognár Gábor: A magyarországi vívómesterképzés történeti áttekintése in: Vívó Híradó, 1. sz. 1999, 11–16 o.
- Chappon Samu: A vívás művészetének elmélete, Szombathely, 1996 Reprint uny., 112. o.
- Dávid Sándor: Arany évtizedek, a magyar vívás története, Budapest, MVSZ, 1988, 227. o.
- De Sgardelli Caesar: Párbajkódex, Budapest, Hajnal, 1923, 96. o.
- Földes Éva–Kun László–Kutassi László: A magyar testnevelés és sport története, Budapest, Sport, 1982, 480. o.
- Gellér Alfréd: A törvívás elmélete, Budapest, 1927, 76. o.
- Gerentsér László: A modern kardvívás, Budapest, Egyetemi ny., 1944, 354 o.
- Gerentsér László: A vívás és vívómesterség rövid története, Budapest, Technika, 1928, 88. o.
- Killyéni András: Kolozsvár sport-kultúrtörténete Trianon előtt (1868–1920), Kolozsvár, a szerző magánkiadása, 2012, 206. o.
- Killyéni András: Szabó-Orbán Olga, A lány, aki meghódította a világot Kolozsvár, 2011 60. o.
- Kő András: Pengevilág, Budapest, MVSZ, 2004, 202. o.
- Kun László: Egyetemes és magyar vívástörténet, Budapest, Tankönyvkiadó, 1969, 154. o.
- Lukovich István-Szabó László: Vívás, vívómesterség, Budapest, Sport, 1986, 284. o.
- Magyar párbaj (Clair Vilmos, reprint uny.), Budapest, Osiris, 2002, 594. o.
- Magyarok az olimpiai játékokon (szerk. Aján Tamás) Budapest, 2012, 424. o.
- Németh Árpád: 85 éves a Magyar vívó Szövetség in: Vívó Híradó, 1. sz. 1999, 17–19. o.
- Ozoray Schenker Zoltán: A modern magyar kardvívás, Budapest, Sport, 1958, 255. o.
- Ozoray-Schenker Zoltán: Törvívás, Budapest, 1955, Sport, 271. o.
- Rerrich Béla: A magyar vívás kézikönyve, Budapest, Sport, 1955, 188 o.
- Siklóssy László: A magyar sport ezer éve, I–II–III. kötet, Budapest, OTT, 1927–1929
- Somogyi Endre: A Budapesti Honvéd Tiszti Vívó Klub 20 éves története, Budapest, 1944, 148. o.
- Syoss Zoltán: A budapesti egyetemi vívósport fél évszázada, Budapest, OTSH, 1984, 224. o.
- Syoss Zoltán: Villanó pengék (arcok, riportok vívósportunk történetéből), Budapest, Sport, 1975, 167. o.
- Szepesi László: Kardpenge a napfényben, in: Iskolai testnevelés és sport 14.sz. (2003 február) 18–21. o.
- Takács Ferenc: Az olimpiák múltja jelene, jövője, Budapest 2012, MOB, 320. o.
- Zöld Ferenc: Emlékezzünk a régiekre in: Vívó Híradó 3. sz. 2001, 1013. o.

Dr. phil. Mező Ferencz kitüntetései az I. világháborúban*

SZAKÁLY SÁNDOR

Abstract (*The decorations of Dr. phil. Ferenc Mező in the World War I*)

Preeminent personality of sports history, dr. Ferenc Mező was the "spiritual champion" of the 8th Summer Olympic Games of the 1928, held in Amsterdam. He was also a preeminent reservist of World War I. This short paper presents—with the help of available sources—the career of dr. Ferenc Mező, reservist officer.

Keywords *Ferenc Mező, 1928, decoration, olympic champion*

Rezumat (*Decorațiile lui Dr. phil. Ferenc Mező primite în timpul Primului Război Mondial*)

Personalitate proeminentă a istoriei și istoriografiei sportului, Dr. phil. Ferenc Mező a fost "campionul spiritual" al ediției al optulea al Jocurilor Olimpice de Vară, ținute la Amsterdam. În același timp Mező a avut și o carieră excepțională de ofițer rezervist în timpul Primului Război Mondial. Acest articol scurt încearcă, bazându-se pe sursele egzistente, să prezinte realizările lui Mező ca și ofițer rezervist.

Cuvinte cheie *Ferenc Mező, 1928, decorații, campion olimpic*

Prof. Dr. habil. Szakály Sándor, egyetemi tanár,
a Magyar Olimpiai Akadémia alelnöke

A magyar sporttörténeti kutatás és írás kiemelkedő személyisége, dr. Mező Ferencz, az 1928. évi Amszterdamban megrendezett VIII. Nyári Olimpiai Játékok „szellemi bajnoka”¹ nem csak kitűnő sporttörténész, de az I. világháborúban kimagasló katonai teljesítményt nyújtó tartalékos tiszt is volt.

E rövid írásban az elérhető források segítségével a tartalékos tiszt I. világháborús katonai pályafutását és teljesítményét igyekszem bemutatni.²

Mező Ferencz, 1885. március 13-án, Grünfeld Ferencz néven, Grünfeld Moritz és Grünbaum Saly gyermekeként született a Zala megyei Pölöskefőn. (3) Az elemi iskolai évek, majd a Nagykanizsán, illetve Zalaegerszegen foly-

* Másodközlés

Dr. Mező Ferenc

tatott gimnáziumi tanulmányai után a Budapesti Tudományegyetemen tanult tovább és szerzett görög–latin szakos diplomát, melyet követően hamarosan megszerezte a „Dr. phil.” címet is.

A kor szokásának és gyakorlatának megfelelően teljesítendő kötelező katonai szolgálatának pontos idejére és helyére vonatkozó információkkal ezidáig nem rendelkezünk. Az 1915-ben megjelent „Az orosz–osztrák–magyar háborúban (1914–1915)” című kis kötetében a következőket írta: „Önkéntesi évemet egy délbácskai sváb-szerb ezrednél töltöttem el. Csupán az vigasztalt, hogy drága (bevásárláskor is az!) fővárosunkban lehettem. Később áthelyeztek a pozsonyi házi regimentbe”. (4).

A középiskolai végzettséggel, illetve érettségi vizsgával rendelkező fiatalok, mint egyévi önkéntesek teljesítették a katonai szolgálatukat, amelynek befejezte után, általában tartalékos tisztjelöltek lettek. (5) Ez a katonai szolgálat általában megelőzte az egyetemi tanulmányokat, de volt arra is példa, hogy egyesek egy-két esztendei egyetemi tanulmány után teljesítették az egyévi önkéntesi szolgálatot.

Az egyesztendei szolgálatot követően többnyire kétévente kötelező fegyvergyakorlatra vonultak be a tartalékos tisztjelöltek, illetve a tartalékos tisztek és az idők folyamán ennek köszönhetően a ranglétrán is előreléptek s általában tartalékos hadnagyi, főhadnagyi – kivételes esetekben tartalékos századosi – rendfokozatot értek el.

Mező Ferencz az egyévi önkéntesi szolgálatát – illetve annak nagyobb részét – minden bizonnyal Budapesten teljesíthette, valószínűleg még az egyetemi tanulmányainak megkezdése előtt.

Nem ismeretes, hogy a világháborút megelőző években mikor és hol teljesített fegyvergyakorlatokat – valószínűsíthetően a császári és királyi 72. gyalogezred kötelékében –, azt azonban tudjuk, hogy a világháború kitörését megelőzően bevonult ezredéhez (6) és a háború kitörését követően, rövid pozsonyi szolgálat után az orosz harctérre került (7) és gyakorlatilag a háború egész ideje alatt katonai szolgálatot teljesített. Közel három esztendő telt el a frontokon, az első vonalakban, míg rövidebb időt a hátszágban, részben betegség (8), illetve sebesülés miatt (9).

A világháború kitörésekor „Dr. phil. Franz Mező” tartalékos hadapródi rendfokozatot viselt (10) s rövideen tartalékos hadnaggyá nevezték ki. (11) Közel kétosztendei frontszolgálattal a háta mögött érdemelte ki a tartalékos főhadnagyi rendfokozatot (12).

A kitüntetések

Első kitüntetését „Dr. phil. Franz Mező”, azaz dr. Mező Ferencz mint tartalékos főhadnaggy 1916-ban érdemelte ki, a pozsonyi császári és királyi 72. gyalogezred 4. tábori századának szakaszparancsnokaként az orosz harctéren nyújtott teljesítményéért. (13)

Az ezred parancsnoka által német nyelven megszerkesztett kitüntetési javaslat – amelyből az is kiderült, hogy korábban azért nem terjesztették fel kitüntetésre Mező Ferenczet, mert a parancsnokváltások, a tanúk sebesülése, illetve Mező tifuszban történt megbetegedései miatt az elmaradt – így szólt:

„In Anerkennung tapferen und erfolgreichen Verhaltens vor dem Feinde.

Dieser brave Res. Offz. hat sich in den Gefechten im Schützpunkt Czarkow zwischen 26./12. 1914 u. 5./2. 1915, besonders aber im Nachgefechte vom 29. auf den 30./XII 1914. gelegentlich eines Einbruches der Russen hervorragend geschlagen, in dieser Nacht durch tapfer. u. schneidiges Vorgehen mit seinem Zug 22 Gefangene gemacht u. 1 Fähnr. u. 6 eigene Leute aus russ. Gefangenschaft befreit.

Diese Waffentat gelangte teilweise wegen Wechsel der Kmdten., Verwundung von Zeugen, aber auch durch den Umstand daß dieser Res. Offz. bereits das 2. Mal an Typhus schwer erkrankt abging u. dadurch einen Gefechtsbericht nicht verfassen konnte, - in ihren Detail erst jetzt dem Rgts, Kmdo. zur Kenntnis.

Er is einer Ah. Auszeichnung im Vollsten Maße würdig”. (14)

(Elismerésül az ellenséggel szemben tanúsított sikeres és bátor magatartásért. Ez a bátor tartalékos tiszt a Czarkow-i támpontnál folytatott küzdelemben 1914. december 26-a és 1915. február 5-e között főképp az 1914. december 29-én és 30-án lezajlott utóharcok során az oroszok egyik betörése alkalmával nagyszerűen harcolt. Ugyanezen

Mező a könyvtárában

Az olimpiai játékok története angol nyelvű kiadásával.

az estén, amikor bátran és elegánsan nyomult előre szakaszával, 22 foglyot ejtett és egy zászlóst és 6 saját emberét szabadította ki az orosz fogságból. E fegyvertény részletei részben a parancsnokváltások, illetve a szemtanúk megsebesülése következtében, továbbá azért, mert ez a tartalékos tiszt második alkalommal betegedett meg súlyosan tífuszban – és emiatt nem tudta elkészíteni a harctudósítást – csak most jutottak az ezredparancsnokság tudomására. Ő a Legfelsőbb Kítüntetésre teljes mértékben méltó.)

A kítüntetési javaslatból az is kiderül, hogy Mező Ferencz 1914. december 20-a és 1915. február 12-e, valamint 1915. október 10-e és december 21-e között tartózkodott a harctéren s – amint a fentebbi szövegben is szerepel – két alkalommal is tífuszban betegedett meg, de sebesülése nem volt. (15)

A kítüntetési javaslatát az ezredének parancsnoka 1916. június 9-én szerkesztette meg, és a Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon kítüntetésre javasolta. Mind a dandár, mint a hadosztály és a hadtest, illetve a hadsereg parancsnokság illetékesei egyetértettek a javaslattal és dr. Mező Ferencz számára az uralkodó 1916. augusztus 6-án adományozta a kítüntetést. (16)

A következő kítüntetését 1918-ban érdemelte ki, amikor is az előterjesztés szerint harctéri szolgálata 1914. augusztus 19-től 1915. április 4-ig, majd 1915. szeptember 21-től 1916. február 16-ig, 1916. augusztus 19-től 1916. november 13-ig tartott és 1917. május 7-étől szolgált ismét a harctéren. (17)

Ekkor már a pozsonyi császári és királyi 72. gyalogezred 1. tábori századának volt a parancsnoka, továbbra is tartalékos főhadnagyi rendfokozatban.

Ezrede parancsnokának 1918. április 17-én keltezett előterjesztése, amely a korban és a kítüntetési javaslatokban szokásos formulával kezdődött – In Anerkennung tapferen Verhaltens vor dem Feinde – (az ellenség előtt tanúsított hősiességéért) már az olasz harctéren készült. Dr. Mező Ferencz tartalékos főhadnaggy német nyelven megszerkesztett kítüntetési javaslatának indoklása a következőképpen szól: „Sowohl in den Stellung bei Biglia vom 27./7. bis 29./X.1917, während des Vormarsches von 30./X. bis 12./11.1917, als an der Piave vom 13./XI.1917 bis 9./IV.1918 zeichnete er sich durch persönliche Tapferkeit, Mut u. stete Fürsorge für seine Mannschaft

aus. – In den Stellungen bei Noventa im Dezember, Jänner 1918 gab er im schweren Art. u. Minenfeuer nachahmenswertes Beispiel, wenn es galt, die Mannschaft zu tapferem Verhalten anzusponnen. Ein pflichtreuer Komp. Kmdt., der stets das Beste leistet u. einer erneuerten Ah. Auszeichnung schon mit Rücksicht auf seine lange Frontdienstleistung voll u. ganz würdig ist.” (18)

(A Bigliai állásnál 1917. július 27-e és október 29-e között, az 1917. október 30-a és november 12-e közötti előrenyomulásnál, valamint a Piavénél 1917. november 13-a és 1918. április 9-e között egyaránt személyes bátorságával, hősiességével és embereiről való gondoskodással tűnt ki. Decemberben és 1918 januárjában a noventai állásokban, súlyos tüzéségi és aknavető tűzben követendő példát mutatott embereinek a hősies kitartásban. Kötelességtudó századparancsnok, aki mindig a legjobbat nyújtja, tekintettel a hosszú frontszolgálatára, teljes mértékben méltó egy újabb Legfelsőbb Kitüntetésre.)

Az előterjesztő „Dr. phil. Franz Mező” tartalékos főhadnagyot a III. osztályú Katonai Érdemkereszt hadidíszítménnyel és kardokkal kitüntetésre terjesztette fel.

A javaslattal valamennyi előljáró egyetértett és Dr. phil. Mező Ferencz tartalékos főhadnagy ezt, a tartalékos tisztek esetében magasnak számító kitüntetést 1918-ban el is nyerte. (19) Még annak számára történt adományozása előtt a harctéren teljesített szolgálataiért megkapta a Károly Csapatkeresztet, illetve a Sebesültek Érmét egy középsávval. (20)

Nem sokkal az 1918. április 17-i kitüntetési javaslatának a felterjesztése után – amelynek elintézése még csak folyamatban volt – ezredének parancsnoka 1918. június 26-án újabb, a tartalékos főhadnagy számára szinte elképzelhetetlenül magasnak számító kitüntetésre – a III. osztályú Vaszkorona Rend hadidíszítménnyel és kardokkal – javasolta Mező Ferenczet, „az ellenség előtti hősiesség magatartásáért”, nevezetesen azért, mert „in den Kämpfen der Piaveforcierung u. beiderseits v. Ponte di Piave wurde Oblt. Mező mit seiner Komp. als Baons. Res., als letzter Staffel im schwersten fdl. Art. u. Minenwerferfeuer überschiffte, sodan von der Italienerinsel über den teilweise

Avery Brumdale, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnöke és Mező Ferenc Budapesten

zerstörten Steg in starken flankierenden fdl. M.G. Feuer den Piave Arm übersetzt, das Baon gegen Süden abgeriegelt. – vom 15. auf den 16./6. hat die Komp. fünf. fdl. Gegenangriffe abgeschlagen, - Bis 19./6. im schwersten fdl. Art. Feuer hat er seine Leute durch mannhaftes, tapferes Beispiel zum Ausharren eingeeifert, sodann am 19. bis an den Zensonatobach vorgestürmt, den erreichten Stützpunkt bei C. Martini bis zum anbefohlenen Rückzug gegen mehrfache fdl. Angriffe gehalten. Die Komp. machte 300 Gefangene u. erbeutete 7 M.G. u. 1 Sturmpistole. Oblt. Mező hat durch seine persönliche Tapferkeit u. mannhaftes ruhiges Auftreten der Mannschaft ein vorzügliches Beispiel gegeben u. halte ich diesen braven Offzier. für eine Ah. Auszeichnung voll würdig.” (21)

(Mező főhadnagy a Ponte di Piavénál zajló harcok során, századával, mint zászlóaljtartalék és utolsó lépcső, súlyos ágyú- és aknavetőtűzben átkelt a folyón, majd az olasz szigetről egy félig lerombolt pallón, erős géppuskaoldaltűzben átkelt, és így a zászlóalj lezárta a déli oldalt. Június 15-ről 16-ra virradóra öt ellenséges ellentámadást vert vissza. Június 19-ig a legsúlyosabb ágyútűzben férfias, bátor magatartással buzdította embereit a kitartásra. Majd 19-én előrenyomulva Zensonatobachig, az elért C. Martini támpontnál a megparancsolt visszavonulásig több ellenséges támadásnak állt ellen. A század 300 foglyot ejtett, valamint 7 géppuskát és egy „rohampisztolyt” zsákmányolt. Mező főhadnagy személyes bátorságával és határozott, nyugodt fellépésével embereinek nagyszerű példát adott, és én ezt a kiváló tisztet a Legfelsőbb Kitéüntetésre teljes mértékben alkalmasnak tartom.)

A felterjesztést valamennyi előjáró – a korábbi kitéüntetési javaslatokhoz hasonlóan – támogatta, és megszületett az uralkodói „Legfelsőbb Elhatározás”, amelynek értelmében „Dr. phil. Franz Mező” elnyerte a III. osztályú Vaskoronarendet hadidíszítménnyel és kardokkal. (22)

A több mint harminc havi harctéri szolgálatot maga mögött tudó, görög–latin szakos gimnáziumi tanár a háborút tartalékos főhadnagyi rendfokozattal fejezte be. Tartalékos századossá már az államfő, vitéz nagybányai Horthy Miklós nevezte ki, 1935-ben (23), az akkorra már a Kormányzói elismerést (24) is kiérdemelt Mező Ferenczet, aki tulajdonosa volt a Háborús Emlékérem Kardokkal és Sisakkal kitéüntetésnek is.(25)

Dr. Mező Ferencz mindig büszkén emlékezett katonai szolgálatára és viselte – az engedélyezett alkalmakkor – a magyar királyi honvédség egyenruháját, valamint a kitéüntetéseit, amelyeket életének egy meghatározó időszakában személyes bátorságával, katonai teljesítményével érdemelt ki. (26)

Mező Ferencz keresztnévét a kitéüntetési elnyerésének idején cz-vel írta. A szövegben – a magyar névforma írásakor – magam ezt az írásmódot használtam minden esetben, amikor az adott időszakról volt szó. A jegyzetekben a Mező Ferencz írásmódot alkalmaztam, leszámítva az idézeteket, illetve a korabeli kiadványra történő hivatkozást.

Jegyzetek

(1), Dr. Mező Ferencz, az amszterdami olimpia játékokon a Művészeti versenyek irodalmi kategóriájában Az olympiai játékok története című munkájával érdemelte ki az olimpiai bajnoki címet. Megjegyzendő, hogy életútjának tudományos igényű feldolgozása még várat magára. A legújabb, rövid összefoglalás Szabó Lajos tollából jelent meg. Szabó Lajos: „A szellem világbajnoka” Dr. Mező Ferencz (1885. március 13 – Budapest, 1961. november 21.) ME.dok 2011. 1. szám (VI. évf. 1. szám) 79–82. old.

(2), A felhasznált kitüntetési javaslatok eredeti – kézzel írt – németnyelvű példányai a bécsi Kriegsarchivban, azok géppel írt, hitelesített másolatai pedig a budapesti Hadtörténelmi Levéltárban találhatóak. Hadtörténelmi Levéltár. Első világháborús tiszti kitüntetési javaslatok. 28323. Dr. phil. Franz Mező. Ezen írás elkészítéséhez az utóbbiakat használtam fel.)

(3) Zala Megyei Levéltár Hahót község izraelita hitközségének német nyelvű anyakönyve. 1885. 8. folyószám.

(4) Mező Ferencz, Dr.: Az orosz – osztrák-magyar háborúban (1914–1915). Nagykanizsa, 1915. Zala Nyomda Részvénytársaság 53. old. (A továbbiakban: Mező i.m.) Mező leírása kapcsán a császári és királyi hadsereg két gyalogezrede jöhet szóba. A császári és királyi 6. és 23. gyalogezred. Mind a két gyalogezrednek az ezredtörzs Budapesten székel, és ott volt a 6. gyalogezred 2. és 3. zászlóalja, illetve a 23. gyalogezred 1., 2. és 3. zászlóalja. A pozsonyi császári és királyi 72. „Freiherr von David” nevet viselő gyalogezrednél 1911 végén tűnik fel először Mező Ferencz neve, mint „Dr. phil Franz Mező”, tartalékos hadapródi rendfokozattal. Mező Ferencz személyi anyaga sem a bécsi Hadilevéltárban, sem a budapesti Hadtörténelmi Levéltárban nem került még ezidáig elő, sem az 1908 előtti Grünfeld, sem az 1908-tól használatos Mező név alatt. (Nevét a magyar királyi belügyminiszter engedélyével 1908-ban változtatta meg.)

(5), Az Osztrák–Magyar Monarchia haderejében a tartalékos tisztek szolgálatára vonatkozóan lásd: Hajdu Tibor: Tisztikar és közeposztály 1850–1914. Ferencz József magyar tisztjei. Budapest, 1999. História – MTA Történettudományi Intézete. 289–334. old. A legtöbben a hadapród-tiszt-helyettesi – 1908. október 1-je után az elnevezés zászlós – rendfokozatot nyerték el, és a későbbiek során léptek elő magasabb rendfokozatba.

(6) Mező i. m. 22. old. Itt azt írta: „Ennél a századnál – császári és királyi 72. gyalogezred, 4. tábori század (Sz. S.) – teljesítettem első fegyvergyakorlatomat 1914. júl. 19-től – a mozgósításig.” Kérdés, hogy 1914 előtt teljesített-e fegyvergyakorlatot Mező Ferencz, amelyet általában kétévente és négyheti időtartamban kellett a tartalékos tisztjelöltek, tiszteknek „végrehajtani”? Magam úgy vélem igen, hiszen valószínűsíthető, hogy az egyévi önkéntesi szolgálatát még az egyetemi tanulmányai előtt letöltötte.

(7) Uo. 7. old. A háború kitörését követően Mező Ferencz az újoncok kiképzésében vett részt és velük indult pótlásként az orosz harctérre. Első kitüntetési javaslatának tanúsága szerint 1914. december 20-ától szolgált a harctéren. Hadtörténelmi Levéltár I. világháborús tiszti kitüntetési ja-

vaslatok. 28323 Dr. phil. Franz Mező. K. A. Nro. 97867. (A továbbiakban HL Dr. phil. Franz Mező. Mivel a jelzett szám alatt három kitüntetési javaslat található, minden esetben megadom a másolaton szereplő, a bécsi Kriegsarchivban lévő eredeti kitüntetési javaslat számát is.)

(8) Mező Ferencz kétszer betegedett meg hastífuszban. Első betegségéből történt lábadozása során írta a hivatkozott könyvét.

(9) Mező Ferencz egy alkalommal sebesült meg.

(10) Tartalékos hadapróddá 1912. január 1-gyel, 1326. rangszámmal nevezték ki. Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer. Personalangelegenheiten. 1911. 53. szám (1911. december 18.) 1129. old. (A továbbiakban Verordnungsblatt), valamint Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegsmarine für 1913. Wien, 1912 Dezember, Druck und Verlag der K.K. Hof- und Staatsdruckerei. 489. old.

(11) Verordnungsblatt 1914. 79. szám (1914. november 6.) 1060. oldal. Tartalékos hadnagy 1914. november 1-gyel, 3435. rangszámmal. Ranglisten des kaiserlichen und königlichen Heeres 1916. Wien, 1916. Aus der k. u. k. Hof- und Staatsdruckerei. 172. old.

(12) Verordnungsblatt 1916. 88. szám. (1916. május 8.) 2439. old. Tartalékos főhadnagy 1916. május 1-gyel 897. rangszámmal. Ranglisten des kaiserlichen und königlichen Heeres 1917. Wien, 1917. Aus der k. u. k. Hof- und Staatsdruckerei. 164. old.

(13) HL Dr. phil. Franz Mező. Ka. Nro. 97.867

(14) Uo.

(15) Uo.

(16) Verordnungsblatt 1916. 144. szám (1916. augusztus 14.) 4056. old.

(17) HL Dr. Franz Mező Ka. Nro. 242184

(18) Uo.

(19) A Verordnungsblattnak a Hadtörténeti Könyvtárban elérhető példányai nem tartalmazzák a kitüntetés adományozására vonatkozó Legfelsőbb Elhatározást. A kitüntetések jelentős részéről megszületett uralkodói döntések az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása miatt nem kerülhettek már kihirdetésre a hivatalos közlönyben.

(20) A Károly Csapatkeresztet IV. Károly magyar király (I. Károly osztrák császár) 1916. december 16-án alapította. Minden katona, aki a háború folyamán az arcvonalban 12 hetet szolgált – rendfokozatra való tekintet nélkül – megkapta. Nem ismert dátumszerűen, hogy dr. Mező Ferencz mikor kapta meg a Károly Csapatkeresztet, de 1918-ban már viselte. Ranglisten des kaiserlichen und königlichen Heeres 1918. Wien, 1918. Aus der k. u. k. Hof- und Staatsdruckerei. 696. old. A Sebesültek Érme egy középsávval kitüntetés adományozásának időpontja nem ismeretes.

(21) HL Dr. Franz Mező Ka. Nro. 273. 999.

(22) Erre a kitüntetésre vonatkozóan (is) lásd a 19. számú jegyzetet!

(23) Ki kicsoda? Kortársak lexikona. Budapest, é. n., BÉTA Irodalmi Résvénytársaság. 557–558. old.

(24) A Kormányzói elismerés látható jelét képező Magyar Koronás Bronzérem sötét smaragdzöld szalagon kitüntetését dr. Mező Ferencz az

1928. évi amszterdami Nyári Olimpiai Játékokon elért olimpiai bajnoki címével érdemelte ki.

(25) A Háborús Emlékérem Kardokkal és Sisakkal elnevezésű kitüntetést 1929-ben alapította az államfő, s azt a világháborúban részt vett katonák érdemelték ki rendfokozatra való tekintet nélkül. Nem ismeretes pontosan, hogy dr. Mező Ferencz mikor kapta meg a kitüntetést.

(26) Dr. Mező Ferencz a magyar királyi honvédség századosi egyenruhájában, összes kitüntetéseiével készült fotóját lásd: A magyar hadviselt zsidók aranyalbuma. Az 1914–1918-as világháború emlékére. (Szerkesztette: Hegedüs Márton). Budapest, 1940. k. n. 82. old.

Mező Ferenc és díjai, kitüntetései

Szabó-Orbán Olga vívókarrierjének kezdete a romániai sportsajtó tükrében

(1954–1962)

KILLYÉNI ANDRÁS

Abstract (*The beginnings of the career of Olga Szabó-Orbán in the mirror of the sport press from Romania*) Olga Szabó-Orbán is one of the greatest figures of fencing in Romania, which since the mid-1950s to mid-1970s was a dominant figure in the sport. Orbán-Szabó has world champion titles, Olympic silver and bronze medals, and triumphed in many international competitions. Both the local and the national media followed her steps, but accounts differ in tone and style. The sports magazines from Bucharest called her a perfect patriot, but they also reprimanded her when she was unable to compete as expected communist leadership. At the same time defended the Hungarian press and journalists Hungarian introduced „between the lines” and considerations Hungarian community.

Keywords Olga Szabó-Orbán, fencing, Melbourne, 1956

Rezumat (*Începuturile carierei scrimerei Olga Szabó-Orbán în oglinda presei sportive din România*) Olga Szabó-Orbán este una dintre cele mai mari figuri ale scrimii din România, care, începând de la mijlocul anilor 1950, până la mijlocul anilor 1970 a fost o figură dominantă în acest sport. Szabó-Orbán are titluri de campion mondial, argint și bronz olimpic, și a triumfat în multe concursuri internaționale. Atât presa locală cât și cea națională a urmărit fiecare pas de-al ei, dar relatările diferă între ele prin ton și prin stil. Revistele sportive din Capitală a numit-o patriotă desăvârșită, dar au și muștrat-o când nu a reușit să concureze conform așteptărilor conducerii comuniste. În același timp presa maghiară a apărut-o, și ziariștii maghiari au introdus ”printre rânduri” și considerațiile comunității maghiare.

Cuvinte cheie Olga Szabó-Orbán, scrimă, Melbourne, 1956

Dr. Killyéni András, sporttörténész,
BBTE, Testnevelés és Sport Kar

Orbán Olga karrierjének kezdetei

Orbán Olga 1938. október 9-én született Kolozsváron. Még nem töltötte be tizennegyedik életévét, amikor franciatanárnője, Bartos Katalin, elvitte az osztályát egy vívóedzésre. Ezeket Bartos Tibor, az akkori kolozsvári vívás egyik kiemelkedő versenyzője, vezette, ő tanította meg Olga számára az első vívólépést. A diáklányok között felfigyeltek rá, és hamarosan átkerült a ko-

Orbán Olga (1956)

lozsvári Haladáshoz (Progresul). Tehetségét azonnal észrevette Ozoray-Schenker Lajos vívómester, Olga pedig irányítása alatt kezdte el versenyszerűen vívni.

Szó szerint berobbant a román vívóéletbe. *Köztudomású, hogy a vívók általában többévi versenyzés, tanulás után szoktak „kiugrani”. Hosszú évek szorgalmas munkája, nagy versenytapasztalat segíti hozzá a vívókat a sikerekhez. Rövid idő alatt csakis egészen kivételes tehetségű, kiváló adottságokkal rendelkező vívók képesek jó eredmények elérésére. És Orbán Olga ez utóbbiakhoz tartozik* – jellemezte őt László Ferenc sportújságíró.¹

Alig 15 éves, amikor a Haladás nevezte őt az 1954-es román ifi bajnokságra. A július 11-i szatmári versenyen nagy meglepetésre legyőzte a nagy esélyes Eugenia Țărăngoiut és megnyerte a bajnokságot. A fővárosi Sportul Popular kiemelte szorgalmát, biztonságát és gyorsaságát, amellyel felülmúlta ellenfeleit.²

Tehetségét felismerték a fővárosi sportvezetők is, így 1955-ben Olgát is neveztek a lipcsei Nemzetközi Vásár alkalmával rendezett vívóversenyre. A nemzetközi versenyeken való bemutatkozás pedig fényesre sikerült: a női törversenyét a fiatal kolozsvári lány, a nemzetek (Kelet-Németország, Csehszlovákia, Bulgária és Románia) összetett versenyét pedig Románia nyerte meg.³

Olga sikerével letette névjegyét a nemzetközi mezőnyben. Nem csoda, hogy egy hónappal később már beneveztek az budapesti ifjúsági világbajnokságra. Az április 7–11 között lebonyolított verseny női törpróbája jelentette az első világversenyt számára. A szakértők felfigyeltek, hogy fiatal kora ellenére erénye a nyugalom és a gyorsaság. A tapasztalathiánya miatt viszont elvesztett néhány fontos csörtét 4-3 arányban, így lemaradt a döntőről.⁴

1955. május 11-én zajlott Kolozsváron az országos felnőtt bajnokság. A hölgyek törversenyét nagy meglepetésre Orbán Olga nyerte meg, akinek ez volt az első nevezése felnőttek országos versenyein. Még ez évben sikeresen érettségizett, majd novemberben megvédte ifi országos bajnoki címét. A brassói versenyen 18 asszó során összesen 8 tust kapott, s igazolta, hogy klasszis vívóvá fejlődött.

Az 1956-os év a bukaresti „Városok kupájával” kezdődött, melyet nagy meglepetésre Kolozsvár csapata hódította el. A tavaszi lipcsei nemzetközi versenyen ismét képviselte Romániát, a törverseny döntőjében pedig nagy csatában alulmaradt csapattársával, Maria Taitişsal szemben. Április elején került sor Luxemburgban az ifjúsági világbajnokságra, ahol a döntőbe jutott és az előkelő ötödik helyen végzett.⁵

Május utolsó napján került sor Como városában egy nemzetközi vívóversenyre, melyen olasz, dán, angol, francia, belga, magyar, osztrák, román és svájci versenyzők vettek részt. A döntő résztvevőit tekintve akár egy vb utolsó felvonás is lehetett volna a verseny, hiszen a világ legjobbjai csaptak össze. A szoros versenyt a francia Kate Delbarre-Bernheim nyerte meg, Olga az ötödik helyen végzett.

A szeptemberi női tör-csapatvilágbajnokságon (melyet ekkor rendeztek meg először) a román válogatott a hatodik helyen végzett. A versenyt követően, 1956 októberében, döntötte el a román sportvezetés, hogy a melbourne-i olimpiára Orbán Olgát és Orb Katalint nevezi. Az utolsó pillanatban megszületett döntést Orbán remek formájával, Orbnak pedig a csapat vb-n mutatott parádés eredményeivel magyarálták. Fontos volt Mester Ernő kolozsvári sportvezető harca is, aki meggyőzte a fővárosi sportvezetőket, hogy a két kolozsvári lányt érdemes nevezni.

Az olimpiára szokatlanul későn, november 22-től december 8-ig került sor Ausztráliában. A hölgyek törversenyét november 29-én bonyolították le. Huszonhárom sportoló, a világ legjobbja indulhattak, akiket három selejtezőcsoportba sorolta. Orbán Olga könnyedén jutott a középdöntőbe, majd a döntőbe, melyet az angol Gillian Mary Scheen és Orbán Olga egyaránt 6 győzelem és egy vereséggel zárt. A szabályok értelmében a két versenyző egy döntő csörtét vívott az olimpiai győzelemért, melyet Scheen nyert 4-2-re, így az övé lett az aranyérem, Olga pedig ezüstérmes lett.⁶ Pedig a verseny napján (a selejtezőben, a középdöntőben, illetve a döntőben) Olga háromszor is legyőzte ellenfelét.

Orbán Olga óriási sikert ért el. Bár sokan elemezték, hogyan, miért veszíthetett, ez nem csorbítja eredményének nagyszerűségét. Csippler Sandor, a válogatott edzője szerint *betörtünk a nemzetközi élvonalba, és a siker nem csak jól esik, hanem kötelez.*⁷ A válogatott edzője higgadtan foglalta össze az olimpiai döntő tanulságait: soha ilyen erős mezőny nem gyűlt össze, ráadásul mindenki ismerte az ellenfeleit. Nagy termekben nyilvánosan zajlottak az edzések, ahol mindenki mindenkit látott, így elemezhető volt mindenki teljesítménye, taktikai felkészülése.

Az olimpiai után a sajtó arról faggatta a kolozsvári lányt, hogy siker vagy kudarc a második hely. Olga kihangsúlyozta, hogy számára mindenképp óriási siker ez az ezüstérem. És hogy mi történt az utolsó tus során? *Elsiettem a dolgot. Amikor megtudtam, hogy aranyérmet is nyerhetek, egyetlen gondolat*

Bartos Katalinnal (1954)

Szabó Sándor és Olga Rómában, 1960.

uralkodott bennem: minél gyorsabban megnyerni. Nem megfelelő időben támadtam, nem készítettem kellőképpen elő a támadásokat és a nyugodtabb Schenn győzött⁸ – magyarázta a sportoló. Én voltam a legfiatalabb, nem sokat vártak tőlem, már a döntőbejutásom meglepetés volt. Sajnos, tapasztalatlan voltam, ugyanis az angol hölgytől, akit két nap alatt háromszor is legyőztem, a negyedik, legfontosabb asszóban kikaptam. Bartos tanárnőmnek a férje, Tibor azt mondta: „Soha nem leszel ilyen közel olimpiai aranyhoz”. Sajnos, igaza volt – emlékezett vissza 2008-ban a vívónő.⁹

A világbajnok

Az olimpiai ezüstérem után a román sportvezetés minden versenyen érmet várt a fiatal vívónőtől. Része volt ez a kor propagandájának, amely minden kommunikációs kanálison követelte, hogy a „pártot” és „hazáját” szolgálva a sikereket halmoznia kell. Csakhogy a kor két legtehetségesebb vívójának eredményeit különböző mércével mérték: míg Maria Taitiş-Vicol már egy versenyre történt nevezésével is mindig öregbítette a román sport hírnevét, addig Olgát nyíltan kritizálták, ha nem tért haza legalább egy éremmel.

Az első ilyen kirohanásra 1957-ben került sor, mikor óriási meglepetésre Olga már a selejtezőkben kiesett a varsói ifi világbajnokságon. Bombahírként kapta fel a korabeli sajtó az olimpiai ezüstérmes korai búcsúját, az 1957-es országos bajnokságon elért harmadik helyezését pedig forró olajat öntött a tűzre. A bukaresti sajtó „primadonnáskodással” vádolta, a szakvezetés is egyetértett, hogy túlságosan fejébe szállt a dicsőség.

Sokan keresték a magyarázatot Orbán Olga visszaesésére. És amint az gyakran megtörténik, a válasz nagyon egyszerű volt: Olga egyetemi felvételi-re készült. Tanult, és csak szabadidejében vívott, ez pedig rányomta pecsétjét az elért eredményekre. Nem indult a moszkvai nemzetközi versenyen, 1957 őszén pedig sikeresen felvételizett a Bolyai Egyetem francia–román szakára.

Az 1957-es vívó világbajnokságot Párizsban rendezték. A hölgyek tőr versenyében 83 sportoló nevezett, Orbán Olga bejutott a döntőbe. Itt nagy harcot vívott ellenfeleivel, de sajnos négy vereséget szenvedett, három csörtét 4–3 arányban (kétszer 3–1-re is vezetett), s így a hatodik helyen zárt. Eredménye nagyszerű volt, ha figyelembe vesszük, hogy milyen keveset edzett az év folyamán. A versenyt a szovjet Alexandra Zabelina nyerte meg.

A világbajnokság után ismét lehetőség nyílt a kritikákra. A „Városokupája” versenyen, melyen Románia férfi és női csapatai versenyeztek, a kolozsvári Haladás nem nevezte be a párizsi vb-ről visszatért versenyzőit, Orbánt és Orbot. Elena Mateescu, a „Sportul popular” hasábjain, sztárkodással vádolta a két versenyzőt, sőt, felszólította a kolozsvári és a fővárosi vívóbizottságokat, hogy ilyen esetben tegyék meg a szükséges lépéseket, hogy a sztárkodást kizárják. A cikkhez egy Maria Vicol arcképet is csatoltak, kihangsúlyozva, hogy ő a vb-n és a szebeni versenyen is indult, és ismét felhívta magára a figyelmet. Mellesleg Vicol a világbajnokságon már a negyedöntőben kiesett. Sajnos a korabeli fővárosi sportsajtó számára egy bukkaresti versenyző részvétele mindig dicsőséget jelentett, míg egy erdélyi magyar lány hatodik helye az év legfontosabb vívóversenyén csalódást okozott.

A kritikákra a választ ismét László Ferenc adta meg. „S ha már valakit szapulni kezdenek, akkor mindenki igyekszik kivenni részét a „nagy mosásból” – jegyezte meg a sportújságíró.¹⁰ Abban az időszakban, amikor a sportban elért siker nem jelentett anyagi juttatásokat, amikor a versenyeken való részvételért, valamint a dobogós helyezésekért nem járt pénzjutalom, Olga a tanulást is olyan fontosnak tekintette, mint a vívást.

Mellesleg nem „sztárkodás” miatt hagyott ki versenyeket, felkészülőtornákat: a világbajnokságon való részvétel érdekében az egyetem rektora engedélyezte két vizsgájának halasztását,

Az 1957-es párizsi világbajnokságon. Jobbra a francia Veronett.

Kolozsvár válogatottja (balról): Kabdebó, Orb, Zágoni, Orbán.

annyi győzelmet szerzett, így az adott találatok határozták meg a végző sorrendet (nem rendeztek szétvívást). A korabeli sportvezetés nagy hangsúlyt fektetett a rendezésre és a mögötte húzódó propagandára, és hogy a rendező ország versenyzői nem szereztek érmet, újabb elégedetlenségre adott okot. A válassz viszont Mario Visconti volt párbajtőröző, az olasz vívószövetség tagja, nemzetközi zsűri elnöktől érkezett, aki kiemelte Olga tehetségét és felkészülését.¹¹

Az 1959-es éve egy újabb lipcsei sikerrel kezdődött Olga számára. Ezt követően a párizsi ifjúsági vb-n második helyen végzett, így megszületett a várva várt siker. Megnyerte ezután Románia nemzetközi versenyét, majd az országos bajnokságot is. Ez volt Olga harmadik sikere, emellett négy országos ifi bajnoki címmel is büszkélkedhetett. Ez év november 12-én kötött házasságot Szabó Sándor vízilabdázó olimpikkal.

Az 1960-as varsói nemzetközi versenyen a második helyet szerezte meg, majd az olimpia előtti román–francia felkészülő tornát is megnyerte, nagyszerűen vívott. Az 1960-as olimpiai játékoknak Róma adott otthont. A női tőr döntőjébe két Romániát képviselő vívó jutott: Szabó Olga és Vicol Maria. Olga sajnos az első csörtéit elidegeskedte, így nem tudta megismételni négy évvel korábbi eredményét. A német Heidi Schmid lett az olimpiai bajnok, ezüstérmes pedig a szovjet Valentina Rastvorova. A harmadik helyért szétvívás következett, ugyanis Vicol, Szabó és Galina Gohorova ugyanannyi győzelmet ért el. A bronzéremért folytatódott a döntő a három versenyző között. Vicol legyőzte Szabót 4-2-re, majd Gohorova legyőzte Vicolt 4-2-re. Ha az utolsó mérkőzésen Szabó legyőzi Gohorovát, a hármas holtversenyt a döntő során adott tusok száma döntötte volna el. Így már biztos volt, hogy az utolsó csörte eredményétől függetlenül Szabó Olga az ötödik helyen végez, de ha győz, akkor Vicol bronzérmes lesz. A Szabó–Gohorova asszót végül nagy csatában, 4–3 arányban Szabó nyerte meg, így csapattársa megszerezte

ezeket hazatérése után kellett pótolnia.

1958 áprilisában rendezték az ifjúsági világbajnokságot a román fővárosban. A női tőr versenyét az előző évi világbajnok Alexandra Zabelina nyerte meg, Olga pedig a 4. helyen végzett. A második, harmadik és negyedik helyezett ugyan-

a bronzérmet. A női tőr válogatott – Mateianu, Szabó, Vicol, Lázárné Orb – a negyeddöntőben kiesett.¹²

1961-ben először sikerült dobogóra állnia a neves párizsi „Jeanty-kupán”. A versenyt Colombetti nyerte meg, Olga a második helyen végzett. A szófiai főiskolás világbajnokságon egyéniben második lett, a Szabó, Lázár-Orb, Vicol, Varvarichi Denissa válogatott pedig megnyerte a női tőr csapatbajnokságát. Az országos bajnokságon ismét legyőzte Vicol, öt év után pedig Kolozsvár csapata, a CSM, megnyerte a hölgyek csapatversenyét is.

Az év legfontosabb versenyét, az 1961-es világbajnokságot, júliusban rendezték Torinóban. A hölgyek egyéni versenyének negyeddöntőjébe Szabó Olga és Vicol Mária jutott be. A nagy formában vívó Szabó megnyerte a negyeddöntőben csoportját, majd második helyen zárt az elődöntőben, csoportjában, így bejutott a döntőbe. Az első három forduló után négy versenyző, közöttük Olga is, egyaránt három győzelmet ért el. Zabelina ellen 3-2-re vezetett, de végül 4-3-ra elvesztette csörtéjét. A német Schmid ellen 2-0-ra vezetett, de szintén 4-3-ra vesztett. Négy győzelemmel zárt, rosszabb tusarányának köszönhetően pedig az ötödik helyen végzett, bár a harmadik és negyedik helyezett is ugyanannyi győzelmet ért el. A versenyt az olimpiai bajnok Heidi Schmid nyerte.¹³

A női tőr csapatversenyében Romániát Vicol, Szabó, Ene és Lázár-Orb képviselte. Az első körben Románia legyőzte Lengyelországot és Angliát. A következő körben kikapott Magyarországtól, de legyőzte Nyugat-Németországot, így bejutott az elődöntőbe. Az elődöntőben vereséget szenvedett Szovjetunió csapatától, így a bronzérem megszerzéséért Olaszországgal csatázott a kisdöntőben. Szoros mérkőzésen végül Románia megszerezte a bronzérmet (9-6 Olaszország ellen, Szabó, Lázár és Ene egyaránt három győzelemmel járult hozzá a remek eredményhez). A vb döntőjében Szovjetunió legyőzte Magyarországot.¹⁴

Az 1962-es éve hozta Szabó Olga számára a legnagyobb sikert. A román-magyar-olasz nemzetközi versenyen uralta a mezőnyt, majd egy újabb országos bajnoki címet szerzett. Ezután következett július 17. és 29. között a Buenos Aires-i világbajnokság. A versenyek során a női

A román válogatott az 1960-as olimpián.

Szabó Olga és Maria Vicol

tőr mezőnye volt a legkisebb létszámú, hiszen itt teljes szovjet és magyar főlénnel számoltak a részt vevő országok képviselői, s többen nem is utaztak ki teljes csapattal.

Meglepetés volt a hazaiaknak az 1956-os ezüstérem megnyerése, de az 1962-es világbajnoki cím is. Ide csak engem és Maria Vicolt küldtek el, edző nélkül, és ez azért volt szenzáció. Argentínába készültünk a csapattal, és egy-két héttel az indulás előtt meghívták a magyar tőrválogatott második csapatát, hogy ellenőrizzék le, milyen formában vagyunk. Én megnyertem az egyénit, de mégis csúnya vereséget szenvedtünk csapatban. 1962 nyarán fél évvel elhalasztottam az államvizsgám, és szívvel-lélekkel készültem Bukarestben a világbajnokságra. A válogatott vezetősége először azt mondta, nem utazhatok Argentínába, mivel nem küldhetik ki a csapatot, és Pellegrini Angelo nem

kapta meg a vízumát. A javaslatomra azonban Vicollal elutazhattam a világbajnokságra. Se pénzünk, semmi... Telefonáltam Vicolnak, hogy hozza a személyazonosságát az útlevelel elkészítéséhez. Felkerestük a minisztérium kasszásnőjét, akivel aztán lementünk a városba, hogy pénzt kapjunk. Leadták Buenos Airesben az argentin román nagykövetség telefonszámát, hogy tudjuk meg, hova kell mennünk, mi ugyanis táviratilag lemondtuk a részvételtől. Volt már pénz, de nem volt repülőjegy, sőt járat sem. Nekünk hétfőn este el kellett volna utaznunk Párizsból. Egy üres repülő elvitt kettőnket Brüsszelig, onnan Párizsba mentünk egy szállodába, ahonnan mindenki indult. Buenos Airesben nyári papucsban jártunk, azt hittük, jó idő lesz, közben hideg, késő őszt volt. Elmentünk a román nagykövetséghez, de amikor odaérkeztünk, az Indonézia Nagykövetség felirat fogadott. Egy lélek nem volt az épületben, megtudtuk, hogy onnan egy éve elköltözött a román követség. Miután leadták az új címet, és megtaláltuk, kiderült meglepetésünkre, hogy a titkár és a nagykövet is kolozsvári. Felöltöztettek, majd tolmácsot állítottak rendelkezésünkre, akik nagyon rendesek voltak... A döntőben szerencsém volt, ugyanis a két hatos elődöntőből négy sportoló ment tovább. Az első három helyezettet mind megvertem, a gyengébbiktől, egy amerikaitól azonban kikaptam. Utána 2–0-ra vezetett ellenem egy ismeretlen japán, nem ment semmi, én pedig kétségbeesetten hallgattam Bay Béla tanácsát. Végül négy sikeres tus után bekerültem a nyolcas döntőbe, miközben Vicol sírt mellettem, ő ugyanis már kiesett.

A döntő mezőnyébe négy szovjet, két magyar, egy olasz és egy romániai versenyző jutott. Olga rosszul kezdett: nagy meglepetésre kikapott a

látszólag esélytelen Nicole Ragnótól és Juhász Katalintól. A szovjet Valentina Rastvorova 3-0-ra vezetett ellene és úgy tűnt, szertefoszlanak az éremesélyek. Ám ekkor Olga fordított, megnyerte a csőrtét 4-3-ra, majd a másik három szovjet versenyzőt (Galina Gohorova, Valentina Prudskova és Alexandra Zabelina) egyaránt 4-1-re győzte le, Rejtőt pedig 4-2-re. Így Orbán, Juhász és Gohorova egyaránt öt győzelmet gyűjtött, s egy hármas holtverseny következett, ahol mindkét ellenfelét legyőzte 4-1 arányban, elhódítva a világbajnoki címet. Második helyen Gohorova, harmadikon pedig Juhász végzett. A budapesti Népsport kiküldött tudósítója, Sákovics József, kiemelte Olgáról: *jól érezte a tempót, a távolságot, s idegileg is nagyon együtt volt. A hármas holtverseny során sem ingott meg egy pillanatra sem, s biztosan, megérdemelten lett világbajnok.*¹⁵

És ami a verseny végén történt: *miután a versenyt megnyertem, felálltam a dobogóra, és a zenekar egy egészen ismeretlen himnuszt kezdett játszani, a Trăiasca Regele kezdetűt. A nagykövet hamar odament a karmesterhez, hogy álljon le, de az folytatta. A nagyváradi születésű Bay Béla csapkodta a kalapját, úgy kacagott.*¹⁶

1962-ben Szabó Olga átigazolt a bukaresti Steauához, amely aztán a szatmári lányokat, Stahl Katalint, Gyulai Ilonát és Tasi Zsuzsát is leigazolta, így Románia legerősebb női törccsapata lett. Sok esetben ezután a Steaua a román válogatottat is jelentette. A sikerek sora pedig folytatódott: 1965-ben, a párizsi világbajnokságon, ezüstérmes lett az egyéni törversenyben, az 1967-es montreali pedig a Szabó, Drîmbă, Jencsik, Ene, Stanca összeállítású csapat bronzérmet szerzett. Ezt az eredményt a román válogatott megismételte az 1968-as mexikói olimpián. Az újabb, ezúttal csapat-, világbajnoki cím 1969-ben született: a Szabó, Drîmbă, Ardeleanu, Vicol összeállítású Románia Szovjetuniót győzte le túsarányal (8-8, túsarány 50-49).¹⁷ A döntő tust pedig Szabó Olga szerezte.

Mi volt Szabó-Orbán Olga titka? Mi emelte ki őt tehetséges csapattársai, ellenfelei közül? A válasz egyszerű és ugyanakkor példaadó: rendkívüli tehetsége, melyet mindvégig kamatoztatni tudott. Villámgyors volt, ami fantasztikus tempóérzéssel társult benne, erős idegzete pedig fegyvelemmel és szerénységgel ötvöződött: sohasem hisztizett, távol álltak tőle a jelenetek, az ellenfeleit mindig tisztelte. Különleges tehetség, különleges személyiség – talán ettől emelkedett ki a többi sportoló közül, és ezért tartják máig is a világ egyik legsikeresebbként vívójaként számon. Sákovicsné Dömölky Lídia világ- és olimpiai bajnok magyar töröző szerint *nemes ellenfelünket azt hiszem a legjobban úgy tudom méltatni ha elárulom ,hogy mindig azt mondtuk ha Olga velünk a magyar csapatban vívhatott volna ,verhetetlenek’ lettünk volna...*¹⁸

Jegyzetek

- 1 Igazság, 1955. június 2.
- 2 Sportul popular, 1954. július 12.
- 3 Sportul popular, 1955. március 8.

- 4 Sportul popular, 1955. április 23.
- 5 Sportul popular, 1956. április 5.
- 6 Sportul popular, 1956. december 1.
- 7 Újsport, 1956. december 28.
- 8 Újsport, 1956. december 24.
- 9 Szabadság, 2008. december 13.
- 10 László Ferenc: Nem csak Orbán Olgáról van szó. Az 1957-es újság-cikk forrása ismeretlen (kivágva maradt fenn).
- 11 Killyéni András: Szabó-Orbán Olga: a lány, aki meghódította a világot. Kolozsvár, 2012., 23–31.
- 12 Radu Urziceanu, Tudor Vornicu. Jocurile olimpice de la Roma. Bucuresti, 1961., 184–187.
- 13 Sportul popular, 1961. július 20.
- 14 Sportul popular, 1961. július 24.
- 15 Népsport, 1962. július 22.
- 16 Szabadság, 2008. december 22.
- 17 Sportul, 1969. október 14.
- 18 Sákovicsné Dömölky Lília közlése (2011. április 19.)

Román válogatott vívók (1956).

A magyar sportújságírás kezdetének képes története

SZABÓ LAJOS

Abstract (*The illustrated history of the beginnings of the hungarian sports journalism*)

As the Hungarian sports, the sports journalism starts in Hungary between the firsts in Europe. From 1857 until the outbreak of World War I there appeared many sports-themed magazines that have played an important role in contemporary Hungarian sport popularization. Editors were athletes or sports specialists who carried the soul of popularizing the sport. Their publications are today an inexhaustible source for historians of sport.

Keywords *sports journalism, Kálmán Porzsolt, Herkules, Nemzeti Sport (National Sport)*

Rezumat (*Istoria ilustrată a începuturilor jurnalismului sportiv din Ungaria*)

Așa cum și sportul din Ungaria, și jurnalismul sportiv debutează între primele din Europa. Începând cu anul 1857 până la izbucnirea primului război mondial au apărut numeroase reviste cu tematică sportivă care au jucat un rol foarte important în formarea imaginii sportului maghiar contemporan. Redactorii au fost sportivi sau specialiști ai sportului care au purtat la suflet cazul popularizării sportului. Publicațiile lor reprezintă azi o sursă inepuizabilă pentru istoricii sportului.

Cuvinte cheie *jurnalism sportiv, Kálmán Porzsolt, Herkules, Nemzeti Sport*

Dr. Szabó Lajos, igazgató,
Magyar Olimpiai és Sportmúzeum

Ahogy a magyar sport, úgy a magyar sportújságírás is az Európában a legkorábban indulók között van. 1857-től az első világháború kitöréséig számos olyan sport témájú lap látott napvilágot, amely igen fontos szerepet játszott a korabeli magyar sportélet bemutatásában, tudósításában. A szerkesztők leginkább neves sportolók, sportvezetők voltak, akik munkássága a sport népszerűsítését, a számukra oly kedves tevékenység megismertetését jelentette. Kiadványaik sporttörténeti értéke ma már felbecsülhetetlen, ezen kiadványok a magyar sport hőskorának jeles tanúiként maradtak fenn.

Amikor az első sportlap több mint másfél évszázaddal ezelőtt elindult, már egyéb lapokban (pl. *Hasznos Mulatságok*, *Honművész*) szórványosan megjelent írásokból ismerhették az érdeklődő olvasók a sport fogalmát és lényegét. Az 1857. január 15-én, Pesten, a Landerer és Heckenast Nyomdában elkészült első magyar nyelvű sportújság, a *Lapok a lovászat és vadászat köréből* címen megjelenő, 16 oldalas lap természetesen címéhez igazodóan elég speciálisan értelmezte a sport fogalmát. Főleg azokat az egyesülethez nem kötődő „úri” sportokat tárgyalták (lovaglás, lóverseny, vadászat), melynek művelői előfizetésükkel el tudtak tartani egy önálló újságot.

Bérczy Károly és a *Vadász- és versenylap*

Az újság tulajdonos szerkesztője is igen figyelemre méltó személyiség: Bérczy (Stand) Károly (1821–1867) jogász 1842 és 1849 között a Helytartótanácsnál dolgozott, itt többek között gróf Széchenyi István titkára volt.

Bérczy már jurátus korában rendszeresen publikál a kor szépirodalmi lapjaiban. Versei, balladáit mellett angolból, németből és franciából fordít. Számos Dickens-mű első magyar megjelenése köthető hozzá. Puskin Anyeginjének átültetéséhez oroszul is megtanult. Tagja lett a Petőfi alapította Tízec Társaságának is. Súlyos betegsége miatt nem vesz részt az 1848–49-es forradalomban és szabadságharcban, szülővárosában, Balassagyarmaton, lábadozik. A bukás után tér vissza Pestre, ahol a Pesti Napló újságírója, majd külpolitikai rovatvezetője lesz. Titkára és közkedvelt személyisége a Széchenyi alapította Nemzeti Kaszinónak. A Pesti Lovaregylet titkára és egyik legkedveltebb tagja, egyletbeli barátai unszolására vágott bele a lapkiadásba. A lap 1858-ban „**Vadász- és Versenylap**”-ra változtatja a nevét és változó terjedelemmel egészen 1919-ig jelenik meg. A lap a magyarországi sport egyetlen hivatalos közlönye volt, de talán még ennél is fontosabb szerepe a magyar szaknyelv megeremtésében. A nyelvújítás kora után a szaknyelvet az olyan lelkes fordítók teremtették meg, mint Bérczy Károly. A lapszerkesztés mellett 1860-ban kiadta a Vadászműszótárt és 1865-ben a Magyar méneskönyvet is.

Az arisztokrata sportokkal párhuzamosan a polgári körök tornamozgalma is tovább élt a hivatalos körök elnyomása ellenére. A nyilvános egyesületeket betiltották, így sportegyesületek sem működhettek, de az üzleti alapon működő magánintézetekkel a politika nem tudott mit kezdeni. Így tudtak folyamatosan működni a vívó termék és Clair Ignác Pesti Testgyakorló Intézete is.

Az Intézet az ekkorra már elavult szakmai munka és a válságát élő hatalom ellen lépett felTársaival Bakody Tivadar (1825-1911) az *Orvosi Hetilap*-ban, Országos testgyakorlat címen közzé tett cikkével emelte fel hangját, e cikk vezetett végül a Nemzeti Torna Egylet (NTE) megalapításához.

A fentiek ellenére a hazai nagyközönség a sportot továbbra is fölösleges dolognak, az arisztokrácia kedvtelésének tekintette. 1865-ben a *Vasárnapi Újság*ban személyesen

Bérczy vitázik egy ismeretlenel, aki Játék és munka címmel ír a sportról, azt csupán játéknak nevezve. Az ismeretlen író jó játéknak tekinti ugyan a sportot, de véleménye szerint ez elvonja a figyelmet más, fontosabb feladatokról. Bérczy szerint a sport „eszköz a test megedzésére és ügyessége kifejtésére”. Bérczy felhívja az olvasók figyelmét a sport más területeire is, megjegyyezve, hogy lapja tíz éve népszerűsíti a pisztolylövészetet, az íjászatot, az

Az 1887. március 24.-i szám első oldala.

ökölvívást, az úszást, az evezést, sőt az itthon még alig művelt kerékpársportot is.

A Tornaügy

A kiegyezést (1867) követő politikai enyhülés meghozta a társadalmi egyesületek számára a szabadságot, tömegével alakulhattak országszerte a sportegyesületek. Ezek főként evezős egyletek és tornaegyletek voltak. Utóbbiakat az NTE közreműködésével és mintájára hozták létre egyfajta „fiókegylet gyanánt.

A Bérczy által alapított *Vadász- és Versenylapban* talált fórumot gróf Esterházy Miksa (1837–1883) is 1874-ben, amikor megkezdte az atlétika hazai népszerűsítését.

„Athletika” címmel indított cikksorozatában felemeli szavát a lapot kiadó arisztokratikus sportokkal szemben és keményen ostromozza az ifjúságot nemzetmentő céllal (bocsánat e hosszú szóért) kell hogy az izmosságot nálunk Magyarországon nemzeti hittanná emeljük, hogy neki iskoláinkban, tanintézeteinkben, érettebb koru férfiakörökben, nemzeti institutióink

tunyaságba taszító kávéházi kultúráját. Erkölcsi és áll ki az atlétika elterjesztésének érdekében. „Kell,

Vasárnapi Újság

Gróf Esterházy Miksa, a Magyar Athletikai Club alapítója (1875)

a korszak két meghatározó sportújságja is a torna és az atlétika egy-egy szövege volt.

1883 májusában Bokelberg Ernő (1839-1891) szerkesztésében megjelent a *Tornaügy* első száma, kiadója a két évvel korábban alakult Magyarországi Tornatanítók Egylete. A lap 1919-ig jelent meg.

Válaszul 1884 tavaszán elindult az atlétikát képviselő *Herkules testgyakorlati közlöny* is Porzsolt Jenő (1858–1938) és Porzsolt Kálmán (1860–1940) szerkesztésében. A lap 1917-ig jelent meg.

A két lap mellett folyamatosan alakulta fővárosi és vidéki sportlapok, melyek nem tudtak huzamos ideig fennmaradni. Ilyen volt például a Székelyhidi Szekrényessy Kálmán (1846–1923) által 1882 decemberének végén alapított *Sport* is, mely 1890-ig jelent meg. (Többen ezt a lapot tartják az első magyar sportlapnak.) A *Tornaügy* és a *Herkules* a szakmai igényeket kielégítették, egymással való torzsalkodásuk azonban elriasztotta a szurkolók szélesebb körét. Az ő igényeiknek a kielégítésére, az aktuális színes hírekkel való kiszolgálására jöttek létre a mai értelemben vett sportújságok.

Elsőként az 1893 és 1914 között megjelenő *Sport-Világ*, szerkesztője Balogh Hugó, a lap újságírói köre a Budapesti Torna Clubhoz (BTC) kötődött (Stobbe Ferenc, Iszer Károly, Hajós Alfréd).

templomában oltárt emeljünk. Az izomosság eme glorificációja nem jelent betyarázmust; nem jelenti a nyers erő durva kitörését a szellemi lendület rovására; a *mens sana corpore sano* régi jó közmondás még ma is áll. Egymás mellett, nem egymás ellen.” Esterházy a következő évben londoni mintára meg is alapította egyesületét a Magyar Athletikai Clubot (MAC) és megrendezte a kontinens első nyilvános atlétikai versenyét a pesti Új-épület udvarán. Esterházy irodalmi segítőtje a székelyföldi Molnár Lajos (1857-1905) a Reform újságírója lett, aki számos atlétikát bemutató, népszerűsítő könyv szerzője volt. Ezzel létrejött a két párt melyek vetélkedése évtizedekre meghatározta a magyar sportéletet. Természetes, hogy

Illusztráció a Pesti Hírlap egy 1885-ös számában.

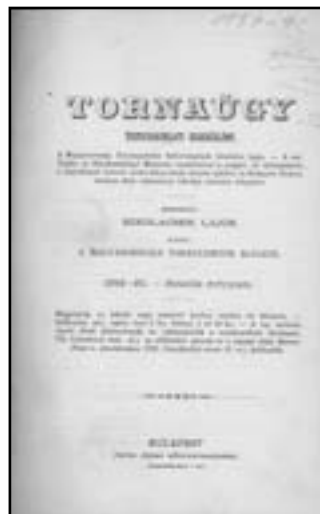
1896-ban Ószi Kornél szerkesztésében a *Sportélet* (megjelent 1917-ig), 1903-ban pedig útjára indult a *Nemzeti Sport*, eleinte hetilapként, dr. Nagy Béla (1876–1924) szerkesztésében. A lap 1923-ban Vadas Gyula főszerkesztésében napilappá alakult, mely névváltoztatásokkal a mai napig megjelenik.

Az általános sportlapok mellett megjelentek az egy-egy sportágra fókuszáló lapok is, így 1889-től a *Turisták Lapja*. Az 1890-es évek kerékpáros reneszánsza idején több igen tartalmas kerékpáros lap is indul, de ezek hamar megszűntek.

Ha végignézzük a cikkezők névsorát, többségükben neves sportembereket ismerhetünk meg. A Porzsolts testvérek az európai kontinens első nyilvános atlétikai versenyének sztárjai voltak, Szekrényessy Kálmán az egész kontinensen ismert hosszútávúszó (a Balaton első átúszója), az MTK egyik alapítója, Balogh Hugó és társai a BTC aktív tagjai, Hajós Alfréd az első olimpiai bajnokunk, Nagy Béla kitűnő vívó, az első nemzetközi szabálykönyv írója. Sportújságírói munkásságuk tulajdonképpen a sport népszerűsítését, a számukra oly kedves tevékenység megismertetését jelentette.

Ószi Kornél és Vadas Gyula jelentette a hivatásos sportújságírók új típusát, akik már nem művelték magas szinten a sportot, velük pedig a sportújságírás egy új kora kezdődött.

Kis színes: „Kardpárbaj. Ószi Kornél, lapunk belső dolgozótársa és a március elején meginduló Sportélet című sportlap felelős szerkesztője és dr. Horvát József, a Magyar Sportújság szerkesztője közt kardpárbaj volt ma délelőtt az Izcsecszku-l-féle kerepesi-uti vívóteremben. Ószi segédei Szathmáry Mór és dr. Sziklay János hirlapírók voltak. Horváté J. Virágh Béla és Vizi Károly honvédfőhadnagy; orvosokként dr. Lisznyay Elemér és dr. Nemes szerepeltek. Horvát mindjárt az első heves összecsapásnál vágást kapott a karjára, mire a párbajt beszüntették s a felek kibékültek. Ószi sértetlen ma-

Bokalberg Ernő és a *Tornaügy*

radt. A párbajra Horvát lapjának a Sportéletre vonatkozó közleménye adott okot.” (**Pesti Napló**, 1893. február 21.)

Porzolt Kálmán és a *Herkules*

Sport-Világ

Nemzeti Sport

Sportújságok Magyarországon az első világháború előtt

Sportlap	Alcím	Kiadási hely	Idő	Szerkesztő
<i>Achilles</i>	Testgyakorlati versenylap	Szabadka	1885–1895	Vermes Lajos
<i>Az Aero</i>			1913–1923	Massányi Ernő, Prodán György
<i>Az Aeronauta</i>			1902–1905	Szántó Béla, Kral Sándor
<i>Allgemeine Sport Zeitung</i>			1882–	
<i>Allgemeine Ungarische Feuwehr und Turnzeitung</i>	Mit einer Rubrik für Versicherungswesen	Pest	1872–1873	
<i>Aradi Turisták Lapja</i>	Honismertető és turista irodalmi folyóirat	Arad	1910–1911	Schmidt János
<i>Az Atléta</i>	Minden sporttal foglalkozó havi folyóirat		1905–1908	Baján Gyula, Neuwelt Emil
<i>Auto</i>	Gépkocsi-, repülőgép-, motorsport, társaság		1911–1914	Illés István, Förstner Aladár
<i>Az Automobil</i>			1910–1911	Polonyi Dezső
<i>Bácskai Sport</i>	Minden sporttal foglalkozó szaklap	Zombor	1914	Schmidt L. József
<i>Békésmegyei Híradó</i>	Társadalmi hetilap	Békés–Gyula	1879–1881	Hajnik Béla, Dobay János
<i>Belföldi Jockey</i>	A belföldi jockeyk, lovászok, és lovászfutók érdekeit felkaroló lap	Monor–Buda- pest	1909–1910	Weisz Károly, Kmoskó Lajos
<i>Budapester Sport</i>			1896	
<i>Budapesti Kerék- páros Egyesület Havi Értesítője</i>			1881–	
<i>A Budapesti Kerékpáros</i>			1898	Bachi Lajos
<i>A Budapesti Lawn–Tennis– Club Értesítője</i>			1899	
<i>A Budapesti Polgári Lövészegyesület Hiv. Értesítője</i>			1894–1922	Lakner János, Lohr József
<i>Budapesti Sakk- Szemle</i>			1889–1893	Makovetz Gyula

<i>Budapesti Tattersaal Értesítője</i>			1896–1913	
<i>A Cél</i>	Társadalmi, közgazdasági, szépirodalmi és sport folyóirat		1910–1941	Barbul Jenő, Dobák Emil
<i>Délmagyarországi Sport</i>	Minden sporttal foglalkozó szaklap	Arad	1910–1911	Vas Gusztáv, Alt János
<i>Délvidéki Sport</i>	A Délvidéki Kárpát Egyesület hiv. közlönye	Temesvár	1898–1903	Neuhausz Ernő, Osztie Andor
<i>Diákспорт</i>	A magyar tanulóifjúság illusztrált sportlapja		1911	Halácsy Endre, Bernáth János
<i>E.K.E.</i>	Az Erdélyi Kárpát Egyesület székesfővárosi osztályának hiv. lapja	Budapest–Kolozsvár	1901–1902	Pohány Zoltán, Muskát Béla
<i>Erdély</i>	Turistai, fürdőügyi és néprajzi folyóirat	Kolozsvár	1892–1948	Veress Endre, Gyalui Farkas
<i>Erdélyi Sportlap</i>		Kolozsvár	1903–1904	Sárpy István
<i>Északkerületi Sportújság</i>		Kassa	1911–1914	Urbán Pál, Várnai Ernő
<i>Az Evezés</i>	A Hungária Evezős Egylet tagjainak értesítője		1912–1914	Zsembery Gyula
<i>Ezermester</i>	Sport-újság		1901	Vajda Károly
<i>Favorit</i>	Lóversenylap		1904–1918	Appl Ferenc, Magyar Elek
<i>Felvidéki Sport</i>		Losonc	1912	Wertheim József
<i>Fremdenverkehr</i>		Kassa	1911–1914	Siposs Aladár
<i>Fürdő és Turista Újság</i>	Fürdők, gyógyítóforrások, gyógyító intézetek, ásványvizek, fürdőközönség. Turisták, üdülők és utazók közlönye		1891–1892	Illés József, Gerő Lajos
<i>Galamblovók Lapja</i>			1904–1914	Gyapai Nándor
<i>Goal</i>	A sport minden ágával foglalkozó közlöny	Kecskemét	1912	Huszár Dezső
<i>Handicap</i>	Lóversenysporttal foglalkozó szöveges hetilap		1907–1944	Vágó Géza, Deutsch Zsigmond
<i>Hegymászó</i>	Folyóirat a hazai turistaság és idegenforgalom köréből		1913, 1930–1931	Győző Dezső
<i>Herkules</i>	Testgyakorlati közlöny		1884–1914	Porzsolt Jenő, Porzsolt Kálmán
<i>Hunnia</i>	A Hunnia Magyar Bicycle Club hiv. értesítője		1894–1895	Kelényi Imre

<i>Idegenforgalom</i>		Kassa	1911–1918	Siposs Aladár
<i>Iffjúsági Testnevelés</i>	A magyar ifjúság testnevelésével és sportjával foglalkozó hetilap.		1911–1933	Hámos Nándor
<i>Jockey</i>	Fachblatt für den Renn und Trabersport		1891	Kutschenbach, Robert
<i>Jockey</i>	Lóversenyújság		1904–1905	Őszi Kornél
<i>Karika Viczcz</i>			1889	Kaszás István
<i>Karika Viczcz</i>		Pécs	1896–1901	Bolgár Tivadar
<i>Kecskeméti Sport-Ujság</i>		Kecskemét	1911	Spitzer Vilmos
<i>Keletmagyarországi Sport</i>		Nagyvárad	1912	Kovách Béla
<i>Kerékpár és Motorsport</i>			1906	Barcza Márton
<i>Kerékpár–Sport</i>			1889	Kaszás István
<i>Kerékpár–Sport</i>	Kizárólag a kerékpározással foglalkozó szaklap	Pécs	1896–1901	Bolgár Tivadar
<i>Kerékpár–Sport</i>			1898	Rozsaneck Ferenc
<i>Kerékpár–Sport</i>		Kolozsvár	1900	
<i>Kerékpár és Sport</i>	Általános sport ujság		1899	Kiss Mihály
<i>Kerékpáros Hölgyek Lapja</i>			1899–1901	
<i>Kerékpáros Turista</i>			1899–1900	Balogh Benedek, Kovács Géza
<i>Kerékpáros Ujság</i>			1893	Istvánffy Gyula
<i>Kerékpáros Ujság</i>		Arad	1898	Maurer Mihály
<i>Kincsem</i>	Egyetemes sportközlöny		1893–1900	Pálmai Henrik
<i>Lapok a Lovászat és Vadászat Köréből</i>		Pest	1857–1858	Bérczy Károly
<i>Liburna</i>	Rivista bimestrale del Club Alpino Fiumano	Fiume	1907	
<i>Lóverseny</i>			1912	Rost Béla
<i>Lugosi SportUjság</i>		Lugos	1914	Grofsorean
<i>Magyar Általános Sportlap</i>			1895–1896	Szemere J. Imre, Tatics Péter
<i>Magyar Aero Szövetség Hiv. Lapja</i>			1913	Massányi Ernő

<i>Magyar Automobil- és Aviatikai Szemle</i>			1911–1912	Linder Ernő, Massányi Ernő
<i>Magyar Czéllövők Lapja</i>			1904	Száva Gábor
<i>Magyar Erdész</i>	Erdészeti és vadászati szaklap	Rimabánya	1901–1913	Imecs Béla
<i>Magyar Evezős Sport</i>			1901–1906	Ábray Zoltán, Záborszky István
<i>Magyar Kerékpáros</i>		Szombathely– Budapest	1893–1897	Korchmáros Kálmán, Huszár Pál
<i>Magyar Kerékpáros és Athletikai Sport</i>			1897–1898	Korchmáros Kálmán, Huszár Pál
<i>Magyar Kerékpáros–Szövetség értesítője</i>			1898–1902	Jasztrapszky Károly
<i>A Magyar Labdarúgók Szövetsége Hivatalos Közlönve</i>			1913–1914	Csányi József
<i>Magyar Sakklap</i>	A Charousek Sakk-Kör hiv. lapja		1905–1909	Maróczy Géza
<i>Magyar Sakk–Szemle</i>	A Budapesti Sakkkör és a Magyar Karambolkör hiv. közlönve		1902	Maróczy Géza
<i>Magyar Sakk–Ujság</i>			1898	Seress Imre
<i>Magyar Sakkujtság</i>		Győr	1911–1914	Chalupetzky Ferenc
<i>Magyar Sakkujtság</i>		Temesvár	1901	
<i>Magyar Sakkvilág</i>	A Budapesti Sakkkör hiv. lapja	Kecskemét	1911–1917	Gajdos János, Tóth László
<i>Magyar Sport</i>	Független sporthetilap		1913–1914	Bíró Károly
<i>Magyar Sport</i>		Szeged	1907	Kiss István
<i>Magyar Sportélet</i>	Általános sportlap	Arad	1900	Losonczy Zoltán, Kormos sándor
<i>Magyar Sportlap</i>	Időszaki verseny–napilap		1895–1900	Captain Vidor
<i>Magyar Sportsman</i>	Sport–szaklap		1900	Zala ernő, Schönberger Géza
<i>Magyar Sportujtság</i>			1892–1894	Salamon József
<i>Magyar Sportujtság</i>			1911	Steiner Hugó, Holits Ödön

<i>Magyar Turfkrónika</i>			1900–1943	Ószi Kornél
<i>A Magyar Turista Egyesület Budapesti Osztályának Értesítője</i>			1893–1910	Marinovics Imre
<i>A Magyar Turista Egyesület Budapesti Osztályának Közleményei</i>			1984–1921	Moussong Géza
<i>Magyar Turista Közlöny</i>	A Magyarországi Kárpátgyűlés Mátiaosztályának közlönye		1913–1917	Kugler Sándor
<i>Magyar Úszósport</i>	A Magyar Úszóegyesület hiv. lapja		1907	
<i>Magyar Vadász</i>	Illustriertes Fachblatt	Pozsony	1901–1902	Heytunének R. Ferenc
<i>Magyar Vadász</i>			1909	Huszár János
<i>Magyar Versenylap</i>			1903	Bolgár Menyhért
<i>Magyar Vízi-Sport</i>			1907	
<i>Magyarhoni Természetbarát</i>		Nyitra	1857–1858	Nagy József, Láng Adolf Ferenc
<i>Mátia</i>	A Magyarországi Kárpátgyűlés Mátiaosztályának közlönye	Gyöngyös	1889–1891	Gottthilf József, Czeglédi Géza
<i>A Motor</i>			1913–1914	Lindner Ernő
<i>Der Motor</i>			1913–1914	Lindner Ernő
<i>Motor Sport</i>			1912	Kump József
<i>Motortulajdonosok Lapja</i>		Eger	1913–1915	Faragó József
<i>Nemzeti Sport</i>	A vívással és minden egyéb testedző sporttal foglalkozó hetilap		1903–1944	dr. Nagy Béla
<i>Nemzeti Sport és Automobil</i>			1909	
<i>Nimród</i>			1913–1944	Szabó Kálmán
<i>Palánkai Sport-Lap</i>		Palánka	1906	Kardos László
<i>Pannónia</i>	Sportlap	Szombathely	1892	Huszár Pál, Udvary Feri
<i>Sakk</i>	A Sakk-Egylet hiv. közlönye		1901	Gálffy Ernő

<i>Sakk</i>		Temesvár	1900–1901	Rottenberg Henrik
<i>A Sakk</i>	Ifjúsági sakklap	Kecskemét	1911	Hajma József, Simon István
<i>Salon és Sport</i>			1891–1892	Wohl Janka, Adorján Sándor
<i>A Soffőr</i>			1911–1918	Mogán Oszkár
<i>Sport</i>			1882–1890	Szekrényessy Kálmán
<i>Sport</i>		Szeged–Cegléd	1884	Hübner Lajos, Szabary Károly
<i>Sport</i>	A tűzoltás, vadászat, halászat, lóverseny, torna, vívás, csónakázás, korcsolyázás és táncz közlönye	Kolozsvár	1876–1877	Békésy Károly
<i>A Sport</i>			1911–1920	Föld Aurél
<i>Sport</i>	Minden sporttal foglalkozó szaklap	Újvidék	1913	Láppy Vilmos
<i>Sport</i>	Minden sporttal foglalkozó hetilap	Szeged	1913–1914	Szalay János
<i>Sportélet</i>			1896–1917	Őszi Kornél
<i>Sport–Élet</i>		Debrecen	1912	
<i>Sportfutár</i>	A sport minden ágával foglalkozó hetilap		1910–1911	Gillemot Ferenc, Herendi Arthur
<i>Sporthíradó</i>	Minden sporttal foglalkozó hetilap		1904–1908	Friedrich István
<i>Sport Hírek</i>			1907–1909	Vida Henrik
<i>Sporthírlap</i>			1910–1944	
<i>Sportkedvelő</i>	A sport minden ágát felölő képes hetilap		1901	Stankovits Szilárd
<i>Sportlap</i>		Debrecen	1903	Keresztesy István
<i>Sport–Közlöny</i>	Minden sporttal foglalkozó szaklap	Újvidék	1914	Láppy Vilmos
<i>Sport–Kritika</i>	Lóverseny és ügetősport		1909–1910	Jeges Sándor
<i>Sport–Szemle</i>	Az összes sportágakkal foglalkozó szaklap		1909	Sebestyén Pál
<i>Sport–Újság</i>			1900	Zala Ernő
<i>Sport–Újság</i>			1910	Szomorj Emil
<i>Sportujság</i>	A sport minden ágával foglalkozó hírlap		1911	Steiner Hugó, Holits Ödön
<i>Sportujság</i>		Szombathely	1914	k. Tóth László
<i>Sport–Világ</i>			1893–1914	Balogh Hugó
<i>Start</i>	A lótenyésztés és az összes sportágak közlönye		1898	Halász Zsigmond

<i>Start</i>	Nemzetközi verseny és vadászlap		1905	
<i>Start</i>	Lóversenyujság		1912	Marót Vilmos
<i>Szabadkai Sportujság</i>		Szabadka	1911–1912	Matkovich Béla
<i>Szegedi Sport</i>	Délmagyarország sport lapja	Szeged	1913	Pásztor József
<i>Szent-Lőrinczi Céllövészet Lapja</i>			1905–1906	Barbul Jenő
<i>Színház és Sport</i>	Művészeti és szépirodalmi hetilap	Kolozsvár	1908	ifj. Kiss Menyhért
<i>Tata-Tóvárosi Krónika</i>	Társadalmi, szépirodalmi, és sportujság	Tata	1911	Kovács Mihály
<i>Tátra-Vidék</i>	Közérdekű ismeretek közlönye a Tátra és a fürdészet köréből	Uj-Tátrafüred	1883–1885	Szontagh Miklós
<i>Der Taubenschutze</i>	Internationales Organ für Taubenschienen und verwandte Sportweigen	Pozsony	1913–1914	Bugél Ferenc
<i>A Természet</i>	Állattani és vadászati folyóirat		1904–1944	Lendl Adolf, Lakatos Károly
<i>Természetbarát</i>			1912–1924	Király Albert, Stefani Gvula
<i>Testedzők</i>			1913–1914	Biernacki Szilárd
<i>Tornaügy</i>			1883–1922	Szőke István, Szedlacsek Lajos
<i>Tribün</i>	Sport Hetilap		1911–1912	Gillemot Ferenc
<i>Turf</i>	Lóversenyüggyel foglalkozó mulattató szaklap		1899	Varga Imre
<i>Turf és Sport</i>			1896	Török István
<i>Turfvilág</i>	Lóversenyügyi és lótenyésztési szaklap		1900–1901	Salamon Endre
<i>A Turfvilág</i>			1913	Róna Béla
<i>Turista Tanügy Közlöny</i>			1898–1912	Moussong Géza
<i>Turisták Lapja</i>	Folyóirat a turistaság és honismeret terjesztésére		1889–1944	Téry Ödön, Thirring Gusztáv
<i>Turistaság és Alpinizmus</i>			1910–1935	Komarnicki Gyula, Serényi Jenő
<i>Újvidéki Sport</i>	Kerékpáros ujság	Ujvidék	1901–1902	Mayer József
<i>Vadász és Versenylap</i>		Pest	1858–1919	Bérczy Károly

TANULMÁNYOK

<i>Vadász Lap</i>			1879–1920	Sárkány János, Egerváry Gyula
<i>Vadász-Lap</i>			1880–1883	Egerváry Gyula
<i>Vadász-Ujság</i>			1879–1880	gróf Zichy Imre, Merzsey György
<i>Vadászat és Állatvilág</i>			1901–1917	Parthay Géza, Szterényi Bertalan
<i>Vadászati Érde- keink</i>	Az Országos Vadászati Védegylet hiv. közlönye		1881–	Sárkány János
<i>Vasárnapi Sport</i>	A testedzéssel és a lósport- tal foglalkozó újság		1913–1917	Gyárfás Viktor, Sugár István
<i>Vidéki-Sport</i>		Szabadka	1911	Matkovich Béla
<i>Vidéki-Sport</i>		Nagyvárad	1912	Pásztor Bertalan
<i>Világjárás</i>	Idegenek lapja		1911	Urain Dezső, Horti Elemér
<i>Zoologiai Lapok</i>	Illusztrált közlemények a tudományos és gazdasági állattan, vadászat, állatvé- delem és sport köréből		1899–1917	Parthay Géza, Szterényi Bertalan

Manno Miltiadesz, a sportoló és a művész

FARKAS ÁGNES

Abstract (*Manno Miltiadesz, the athlete and the artist*)

Sports historians know the name of this illustrious character. Instead for the sport lovers his name is virtually unknown. This article will present this versatile sportsman. Even though at the time there were quite a few athletes "all-round", Manno is among the few who did consecrated as an artist. Of Hungarian athletes we can compare Manno only with Alfréd Hajós.

Keywords Manno Miltiadesz, all-round athlete, artist

Rezumat (*Manno Miltiadesz, atletul și artistul*)

Toți istoricii sportului cunosc numele acestui personaj ilustru. În schimb iubitorii numele lui este practic necunoscut iubitorilor de sport. În acest articol o să prezentăm acest sportiv polivalent. Chiar dacă în epocă erau destul de mulți sportivi "all-round", Manno este printre pușinii care s-a făcut consacrat ca și artist. Dintre sportivii maghiari Manno se poate compara numai cu Alfréd Hajós.

Cuvinte cheie Manno Miltiadesz, atlet all-round, artist

Farkas Ágnes, könyvtáros,
Magyar Olimpiai és Sportmúzeum

„És álma még: a győzelem
A földön és a kék vizen,
A mélyben és a magasokban;
A győzelem mindenütt ott van,
mindenütt ott van magyarok!”
Gyula diák¹

A sporttörténettel foglalkozók között nemigen van, aki ne hallott volna e görög hangzású nevet viselő különleges magyar sportemberről. A sportszerető közvélemény már jóval kevesebbet tud róla. Hogy miért különleges?

Nem csak azért, mert több sportágat űzött – igen magas színvonalon. Abban az időben az ún. all-round sportemberjelenés nem volt ritkaság. Ám olyan sokoldalú „*sportsman*”, aki alkotóművészként is elismertté vált, alighanem kevés lehetett; talán csak első olimpiai bajnokunk, a kiváló építész Hajós Alfréd hasonlítható hozzá. Még jóval művészeti/építészeti tanulmányai megkezdése előtt ismerték egymást, ha máshonnan nem, hát a futballpályáról.

Manno 1898-ban lépett be a BTC-be, amelynek később örökös bajnoka lett. Centerposzton, de háttvédként is játszott. Az első két bajnoki idényt (1901., 1902.) csapata, a BTC nyerte, s Manno mindkét alkalommal gólkirály lett. Labdarúgó pályafutása mégsem ott, hanem a Magyar Úszó Egyesületben kezdődik, amelynek első csapatában jegyzik a nevét (1897). Fő sportjai

Manno Miltiades, 1879. március 3.² (Pancsova)–1935. február 16. (Budapest)

mellett állítólag ökölvívott, sízelt és vadászott is.

A Magyar Labdarúgó Szövetség megalakulását követően megélenkülő sportdiplomáciai munka eredményeképpen 1901. április 12-én *Manno Miltiadesz és Hajós Alfréd – egyaránt a BTC játékosai – egy csapatban játszottak a profi Surrey Wanderers elleni válogatott mérkőzésen.* Focihúsvét volt ez a javából, hiszen egy nappal korábban a *Richmond* (az első angol amatőr csapat Budapesten) ellen játszott a BTC, a Magyar Úszó Egye-

sület és a Műegyetemi FC tagjaiból verbuválódott *első magyar labdarúgó-válogatott, ahol Manno is csatasorba állt.* Az angol csapatok vendégszereplését óriási érdeklődés kísérte. Amatőr vagy profi csapat: egyre ment. Egyrészt mindegyiktől kikaptunk, másrészt nem ez volt a fontos: a nézők a sportág legkiválóbb játékosait láthatták Budapesten, s a kor legszínvonalasabb focijátékában gyönyörködhetek. (Talán a sportszerű vereség és a fair-play is természetesebb volt akkortájt; nem tartott számot külön elismerésre.)

A húsvét azonban nem mindig jelentett kudarcot Manno számára a focipályán. Egy évvel korábban a nagy elismertségnek örvendő *Slavia* csapata érkezett Budapestre, miután néhány héttel azelőtt alaposan megleckéztették Prágában a Műegyetemi FC-t. A híres bécsi Cricketterekkel tartották egyenrangúnak akkoriban a Slaviát, akik húsvét vasárnap 8:0-ra megverték a MÚE-t. De másnap – 8000 szurkoló lelkes biztatása közepette - a Millenárison már szoros eredmény születik a BTC-vel vívott meccsen. A csehek győznek ugyan, de megizzadnak a győzelemért. Félidőben még mi vezetünk! S húsvét hétfőn, ha „le nem is mostuk” a nagyszerű ellenfelet a pályáról, ki-

csit azért „meglocsoltuk”, amihez Manno Miltiadesznek is volt némi köze: *gólpaszt adott ugyanis Raynak, miáltal a BTC megmentette a magyar foci becsületét.*

De utazzunk messzebbre az időben.

1879-ben Pancsován egy jómódú gabonakereskedőnek, a görögkeleti vallású *Manno Demeternek* ismét fia születik, Miltiadesz. Néhány évvel később a család Budapestre költözött, a Régiposta utcába.³ (A görög–szerb eredetű család magyarországi kereskedelmi tevékenysége – gyapjú, bor, élő-állat, déligyümölcs, dohány, bőr- és szőrmeáru stb. – a XIX. század elejére vezethető vissza, később kiterjedt a Balkánra és a Monarchia területére.)

A Lipót utcai elemi iskolából kikerülve Miltiadesz – bátyjához, a később ugyancsak kiváló, sokoldalú sportember *Leonidaszhoz*⁴ *hasonlóan – a piaristáknál kezdi meg középiskolai tanulmányait, 1889-ben. Az „A” osztályos Milti rögtön az első évben „osztályisméltésre utasítatik”.*⁵ A későbbiekben rendszerint csak tornából és vallástanból jeles, a többi tárgyból hol jó, hol elégséges eredményt ér el. Osztályfőnöke, Firtinger Jakab az 1891/92-es tanév végén így minősíti: *„Előadások alatt nyugtalan, társait háborgatja, rendetlen magaviseletű.”* S noha két évvel később magatartása az év végi minősítés szerint már *„szabályszerű”,* és *„felsőbb osztályba léphet”,* a következő, 1894/95-ös tanévet már nem a piaristáknál járja. Közben persze történetelt egy, s más...

Kedves történet maradt fenn ezekből az időkből:

„A délelőtti német órán, amelyet a jóságos lelkű piarista, Viertinger József⁶ tartott, összeütközésbe került a der-die-das-szal. Az ütközet sebesülte Milti és eredménye az osztályozó könyvecskébe beírt szekunda volt. Tetézte a bajt, hogy Viertinger tanár barátságos «tintaleves, papírgaluskára» is ott marasztotta Miltiades barátunkat az iskola falai között. Ezzel nemcsak az otthoni jó ebéd, de ami még nagyobb baj volt, a baráti vetélkedésen való megjelenés lehetősége is szertefoszlott, mert Viertinger tanár úrnál az ilyen vendéglátások rendszerint csak a késő délutáni órákban értek véget, lévén a tanár úr igen vendégszerető ember.

A két órát már régen elütötte a belvárosi templom tornyában az óra. Viertinger tanár úr éppen a nyolcadikosokat feleltette a német irodalomból. Föl s alá rőtta a padközöket, amikor egyszerre csak gyökeret vert a lába. Manno Leonidas, Miltiades testvérbátyja mellett állott meg éppen. Megragadja annak vállát s rövid, szaggatott mondatokkal suttozja:

- Az Istenért! Leonidas! Odanézz!! – s halálsápadtan, üvegesedő szemekkel mutat ki az ablakon.

A piaristák épületének egyik elsőemeleti ablakából egy diák alakja ágaskodik kifelé. Az ablak melletti villámhárítót a következő pillanatban eléri, lába még a párkányon nyugszik, de egy szempillantás alatt már pokoli biztonsággal fonódik lába a villámhárító vezetékére s kúszik lefelé.

- Látod? – hörögi Viertinger tanár úr. – Látod? Az öcséd! Milti!

Bizony az Manno Miltiades volt, aki nem bírt ellentálni a Pe-tófi-tér felől felhangzó gyermekzsívaj csábitásának és az ajtón való távozás helyett ezt a nyaktörő utat választva mondott búcsút a vendéglátásnak.

- Gott sei Lob und Dank. Leért. Nem történt semmi baja. – S Viertinger tanár úr megkönnyebbülten nagy, tarka zsebkendőjével megtörli gyöngyöző homlokát. Azután az órát be sem fejezve, kisietett a teremből”.⁷

Nos, eltanácsolták a piaristáktól magatartási okokból,⁸ amelyekben fokozott mozgás- és sportszeretete is szerepet játszott. Végül azonban mégis a sport segítségével sajátította el azt az önfegyelmet, ami nélkül pályafutása – a művészi is! – eleve kudarcra lett volna ítélve.

Ma feltehetően „hipermobil” gyerekek neveznék Miltit. A korához képest mindig is erőteljes fiú fölös energiáit azonban kizárólag két módon: rajzolásal és sportjátékokkal vezette le. A tornatermet nem kedvelte, a szabadban való testmozgást részesítette előnyben. Atlétika (rövidtávfutás) és úszás voltak az első sportjai. 1895-ben a Margitszigeten, a *Rózsaünnepély* keretében megrendezett atlétikai versenyen megnyerte a 100 méteres és a 200 méteres futószámot.

Édesapja szilárdan hitt abban, hogy fia, folytatván a családi tradíciót, kereskedelmi pályára lép. Minél távolabb került Miltiadesz ettől az elvárástól, apja annál csökönyösebb maradt: nem hatották meg sem a fiú kiemelkedő sporteredményei, sem művészi ambíciója. (Utóbbi talán még „súlyosbító tényezőnek” is számított, hiszen barátjához, Hegedűs László festőművészhez titokban járt tanulni.) – Elvből nem adott semmiféle anyagi támogatást egyikhez sem. (Manno legnagyobb evezős győzelmei hatására később némiképp megenyhült: a legenda szerint titokban, a Margitsziget fáin mögött megbújva, távcsővel figyelte fia versenyét).

Sporttársi, mecénási, rokonai vagy akár a Korona-kávéház⁹ főpincéretől kért kölcsönökkel lépegetett Manno előre, amely kölcsönöket olykor aszkétikus életet élve, de mindig határidőre (vagy még előbb) visszafizetett. Egészen fiatal volt még, amikor a *Kakas Mártonban* megjelentek rajzai. Kölcsönökből, majd képei, grafikai eladásából finanszírozta a sporttal járó kiadásait, később müncheni akadémiai tanulmányait is.

Téved azonban, aki azt hiszi, hogy apa és fiú kapcsolata nélkülözte a kölcsönös szeretetet és megbecsülést. A Manno testvérek kiváló nevelést kaptak, s a szülő tisztelete mindenkor magától értetődő volt. Egy alkalommal két napig maradt „igazolatlanul távol” otthonról, a két kerék bűvöletének köszönhetően. Két napra kért „eltávozást”, de csak négy nappal később került haza. Az atyai intelem hatására megfogadta, hogy soha többé nem ül kerékpárra. E fogadalmához mindvégig tartotta magát, pedig – állítólag – sikerei idején profi szerződéssel próbálták Németországba csalogatni. Talán nem véletlenül: 1899. szeptember 24-én Temesváron, a szövetség által kiírt országúti bajnokság 10000 méteres távját megnyerte, csakúgy, mint (két társával: Bäumlerral és Keszlerrel) a többülésesek 5000 méteres versenyét.¹⁰

Egyik startrekordja hosszú évtizedekig fennmaradt. (Több helyen tévesen szerepel, miszerint 1898-ban megnyerte a Millennium évében elsőként

kiírt, évenként megrendezésre kerülő Budapest–Siófok kerékpáros távversenyt. Sem a megelőző, sem a következő évben nem jegyzik nevét a beérkezettek között.)

Feltehetnék a kérdést: mi lett volna, ha Manno – szembeszállva a zord atyával – a foci, a korcsolya vagy az evezőlapát helyett a biciklit választja?

De haladjunk sorjában: (szoros) időrendben egyelőre a korcsolya következik...

1900 februárjában részt vett azon a legendás csorba-tavi versenyen, ahol az Európa-bajnokságot rendezték. A csorba-tavi túrára azért került sor, mert az enyhe időjárás miatt a Városligeti tó jege alkalmatlan volt a verseny megrendezésére, márpedig a Budapesti Korcsolyázó Egylet, melyet a nemzetközi szövetség a verseny rendezésével megbízott, nem akart meghátrálni. Manno az elsők egyike volt, akik nagyszabású nemzetközi versenyen szerepeltek – nem is akárhogyan: az Eb-re ugyan nem őt nevezték, de *megnyerte az 1500 méteres junior és az 5000 méteres senior versenyt*. A davosi nemzetközi versenyen (1903) a norvég *Gundersen* (a sportág akkori „nagyágyúja”) mögött a második helyet szerezte meg, 500 méteren. A stockholmi Északi Játékokon (1905) – azonos távon – ugyancsak második helyezést ért el, bár a karikatúráival, amelyeket külföldi sportlapok is közöltek, a honi sajtó sokkal elégedettebb volt, mint e sportteljesítményével.

A Budapesti Korcsolyázó Egylet színeiben négyszeres magyar gyorskorcsolyabajnok (a legtöbb távon győztes 1903-ban, 1907-ben, 1908-ban és 1909-ben). Klub- és egyik legnagyobb vetélytársa a BKE-ben az a *Wampetich Imre*, akivel később a Pannónia Evezős Clubban lapátolnak együtt. A Sport-Világ című lap 1906-ban a két legjobb magyar gyorskorcsolyázóként említi őket. (Mit tesz a véletlen, Wampetich is a futballal kezdte: a 33 FC játékosa volt.) Manno ugyanabban az évben 1500 méteren új magyar csúcst futott Budapesten. 1908-ban, Klagenfurtban elért 500 méteres magyar rekordja pedig hosszú ideig megdönthetetlennek bizonyult. Legnagyobb sikere kétségtelenül a szentpétervári világbajnokságon elért harmadik helye 500 méteren, 1903-ban.¹¹

1909-ben versenyzett utoljára jégen. Pályafutását – a BKE fennállásának 40. évében – magyar bajnoki győzelemmel zárta.

Nem akármilyen eredmények. Pedig ekkoriban – és már jó ideje – egy másik sportágban is brillíroznak. Abban a sportágban, amelyben versenyzőként, edzőként, sportvezetőként, sőt művészként egyaránt maradandót alkot. Abban a sportágban, amelynek magyar fejezetét ugyancsak lehetetlen megírni nevének említése nélkül. Mert mivel is tartsa karban nem hétköznapi erőnlétét valaki – akit történetesen Manno Miltiadesznek hívnak – a nyári hónapokban? Hát evezéssel!

A Pannónia Evezős Club a Magyar Athletikai Club evezős szakosztályának kiválásával alakult meg 1901. január 26-án. A válásnak döntően anyagi okai voltak. A MAC kezdettől fogva igen nobilis volt a sikeres szakosztály anyagi támogatása terén, de az evezősök növekvő kiadásainak (különösen a csónakda felállítását követően) további finanszírozását a többi, elsősorban az atlétikai szakosztály méltánytalanul magas-

Labdarúgóként

nak tartotta. A kiválás elkerülhetetlennek bizonyult. „A csónakda a teljes vagyonával és hiteleivel kivált a MAC-ból, vállalva, hogy három év alatt kamatokkal együtt visszafizeti tartozásait és Pannónia Evezős Club néven önálló életre kelt. A MAC búcsúzóul egy 1000 Ft-os¹² alapítvánnyal segítette az új egyletet. Ezzel egy évtizedre megszűnt az evezés a MAC-on belül.”

Miltiadesz – aki testvére buzdítására ragadott először lapátot –, mint az új egyesület alapító tagja, hallatlan erőfeszítéseket tett további tagok beszerzésére. A dolog nem volt egyszerű, hiszen a belépő 200 korona volt. Ezzel együtt sikerült megnyerni *Bauer Rudolfot*, az előző évi párizsi olimpia diszkoszvető bajnokát, aki 1902-ben tizenegy nyilvános evezőversenyen győzött, *Grum Ivánt*, a MAC 1896-ban létesült evezős szakosztályának alapítóját, *Baltoni Gräfl Károlyt*, a MAC örökös bajnokát, az úszósport akkori egyik legnagyobb alakját

és *Szokoly Alajost*, akiről korábban már esett szó e lapban. További érdekesség, hogy *Halmay Zoltán*, a – nem sokkal később – kétszeres olimpiai bajnok úszó, 1902 júniusában tíz alkalommal aratott diadalt a Pannónia színeiben. Halmayt a korcsolyapályáról is ismerhette Manno, hisz köztudottan ő is kiváló eredményeket ért el gyorskorcsolyában. (Kevésbé lehet ismert az a tény is, hogy *dr. Fuchs Jenő*, a magyar vívósport egyik legnagyobb alakja, négyszeres olimpiai bajnok, akit egyesületen kívüli vívóként tart számon a magyar sporttörténetírás, a Sirály Budapesti Evezős Egylet színeiben 1911-ben fölényesen győzött szeniorszkiiffben az előző évi cseh bajnok, Polivka ellen.)

A klub első elnöke és legnagyobb mecénása gr. Károlyi Mihály lett, akinek közvetlen anyagi támogatását Manno két évvel később külön is kiérdemelte. Ő maga a Korona kávéház már említett, immár sporttörténeti hírnevet szerzett Józsi főpincérétől kapta kölcsön a pénzt a belépésre.

Megtervezte a klub jelvényét és zászlaját. Nagyon hamar komoly nemzetközi sikert ér el: a klub megalakulását követő évben, *1902-ben – néhány nap különbséggel – Ausztria és Csehország szkiiffbajnoka¹³ lett. A kettő között még „maradt ideje” megnyerni a Budapesti Regattát is*, ahol a Paulovits Ernő (Neptun Budapesti Evezős Egylet) által védett örökös vándordíjat nyerte el. Nem is engedte ki kezéből éveket. Az osztrák bajnokságot még további három alkalommal (1903., 1904., 1906.) nyeri meg. Ugyancsak négyszeres magyar bajnok (1902., 1903., 1904., 1906.). Legnagyobb erőssége a szkiiff, de ha kellett, hát versenyzett dublóban, négyesben és nyolcasban is.

Manno 1902-ben üstökösként tűnt fel a magyar evezőssportban. Olyan nagy tehetségnek tartották, hogy klubja 1903-ban súlyához és méreteihez igazított versenyszkiiffet építtetett számára – angol edzője utasításai szerint.

(A vezető magyar evezősklubokban – akárcsak a futballegyesületekben – számos angol tréner tevékenykedett.)

Az 1904. június 19-én megrendezett XII. budapesti nemzetközi amatőr versenyre egyedülként nevezett. Nem ez volt az első eset, hogy nem mertek kiállni ellene, s ő mégis egyre jobb időeredményeket ért el.

Hazai és nemzetközi sikerei eredményeképpen 1903-ban a klub szorgalmazta, hogy részt vehessen a hírneves *Henley Royal Regattán*, ami az evezősök számára a legnagyobb megtiszteltetésnek, a nemzetközi evezősversenyek között a legrangosabbnak számított. Az evezősök eme paradicsomába nem is lehetett egykönnyen bejutni. Sajnos, nem csupán pénz kellett hozzá, noha Károlyi személyesen 1000 koronával járult hozzá Manno kiküldetéséhez. *Az angolok nem fogadták el nevezésünket, mivel nem voltunk tagjai a nemzetközi szövetségnek, és a Henley Regatta Committee-vel sem volt külön szerződésünk.* (Előbbire 1912-ig, utóbbira 1910-ig kellett várunk). A Magyar Evezős Sportban ekkor olyan sorok jelentek meg, amelyek sokat elárultak az események háttéréről: *„Tavaly csak szótöbbséggel bukott meg C. Lehmann azon indítványra, hogy a Henley-regattát mind jobban fenyegető idegenek egyáltalában zárassanak ki. Nem lehetetlen, hogy most a veszedelmes ellenfeleket egyenkint küszöbölik ki.”* – néhány sorral lejjebb: *„Az a kifogás, hogy nem ismerik a magyar szövetséget és amateur szabályait nem állhat fenn már, mivel a club express küldte az összes szabályok hitelesített fordításait az értesítés után.”* Válaszukban az angolok egyetlen kiskaput kínáltak: lépünk be a német szövetségbe. A Pannónia tiltakozott, a döntést megfellebbezte, de eredményt nem ért el, pedig gr. Széchenyi Imre személyében a londoni nagykövet is közbenjárt Manno érdekében.

Ezzel együtt Manno, a hivatalos Henley-versenyt követő napokban, az ott korábban részt vevő versenyzők között nagyszerűen helytállt. Nevét megismerte a világ, noha utazását és versenyzését sorozatos balszerencse: betegség, baleset kísérte. Lássuk, mi is történt!

Miután a Henley-on nem indulhatott, *úgy tervezte, hogy részt vesz július 11-én a Kingston-, 13-án a Metropolitan-, 18-án a Staines- és 25-én a Molesey-regattán.* Már a kiutazást megszervezte: a viharos tengeren rosszul lett. Hajóját nem vihette magával, ezért kölcsönhajóval gyakorolt a helyszínen. A Kingston egyik előfutamát megnyerte, s a másik győztesrel, az angol *Guy Rixonnal (Kingston R.C.)* került össze a középfutamban, aki előtte részt vett a Henley-n, ahol Manno látta őt versenyezni. Általános volt a vélemény, hogy Mannó esélyesebb a győzelemre. Már vezetett Rixon ellen, amikor az angol – a korabeli tudósítás szerint – leszorította őt a kijelölt pályáról, s ezért Manno hajója egy nézőkkel megrakott csónaknak ütközött és összetört. Őt a kísérőgőzös vitte át a célvonalon. A győztes Rixont saját közönsége fütyülte ki, mert egyértelmű szándékosságot látott az eseményekben. Miután Manno nem óvott, népszerűsége Angliában nőttön-nőtt. A helyi lapok (*Referee, Sportsman, Sporting Life, Field* stb.) az akkori Henley-győztes Kelly egyetlen potenciális ellenfeleként írtak róla.

A staines-i verseny döntője előtt ellopták a lapátját. Összetört kölcsönszakkiffje helyett pedig senki nem ajánlott föl másikat angol versenytársai közül, noha legtöbbjük számos, saját tulajdonú hajóval rendelkezett. Egy seb-

tében átalakított hajóval állt ki – ugyancsak Rixon ellen –, betegen. Az angol kosztot nem tudta megszokni. A sok húsevéstől kelései támadtak, amelyek közül egy verseny közben fel is fakadt, s Manno – iszonyatos fájdalmai közepette – feladni kényszerült a Rixon elleni presztízscsátát. A következő: Molesey-regattán már nem tudott részt venni. Több mint tíz napig ágyban feküdt ez a „kőember”, s csak augusztus 5-re kapott lábra annyira, hogy hazautazhasson.¹⁴

1906 nyarán Manno a Brüll-alapból nevezett a Henley-re. Feltehetően a nagy nemzetközi nyomás hatására – különösen a Henley-regatta legrangosabb versenyszámát, a *Diamond Scullt* illetően – a rendezők részéről nem volt tartható az álláspont, miszerint a Henley Royal Regatta Committee-vel szerződéses viszonyban nem álló külföldi versenyzők egyáltalán ne indulhassanak a versenyen. Így esett, hogy két ausztrál és egy amerikai mellett végre valahára Manno nevezését is elfogadták! - Soha annyian nem neveztek a Henley-regatta egyes számaiban „... *ugy hogy kétségkívül megint meg fogják kísérteni a regatta után egyesek, a Henley regattát az idegenek invasiójától megmenteni.*”¹⁵

Miután megnyerte a budapesti, majd a bécsi folyamregatta¹⁶ bajnoki számát, azonnal Angliába utazott. Londoni tartózkodása idején a patinás Leander R.C. vendége volt. A Henley-regatta előtti napokban értesült arról is, hogy Kelly, a védő nem indul. Hajója, amelyet elutazása napján adtak föl, csak a versenyt megelőző napon érkezett, ezért megint nem saját hajóval evezett. Tizenharmadiknak (utolsónak) nevezett, ezért – ellenfél híján - a második előfutamban indult, ahol magabiztosan *megverte A. A. Stuartot*. Másnap, július 5-én a középfutamban azonban vereséget szenvedett angol barátjától, és legnagyobb riválisától Blackstaffe-től (Vesta R.C.)¹⁷, aki végül megnyerte a döntőt – ugyanazzal az idővel, amellyel Manno az előfutamban győzött (8.27)! Mindhiába: a henley-i győzelem, Manno legnagyobb álma, nem vált valóra.

Edzője, Barry javaslatára azért elindult a Metropolitan-, a Kingston- és a Molesey-regattán is. A Metropolitan-regattán hosszú ideig vártak a startra, közben egy gőzös felkavarta a vizet, ami éppen Manno hajójába ömlött. Hiába kért halasztást a startbírótól (aki az egyik induló: Darrell klubtársa volt), hogy hajóját megszabadítsa a víztől, a verseny - a leginkább Mannó hajóját dobáló, hullámnzó vízen – elkezdődött. Nehéz hajójával Manno fele távnál már nem tudott lépést tartani ellenfeleivel: *Darrell-lel és Ashe-sel*.

A következő: Kingston-regattán megpróbált Darrell-nak visszavágni – nem sikerült. Minimális különbséggel veszette el a csatát. Barry a parton egy vödör vízzel frissítette fel a teljesen elgyötört, száját véresre harapó Mannót, ki ezen jót derült. Az óriás termetű Darrellt pedig, aki nem tudott lábra állni, ölben vitték be az öltözőbe.

A Molesey-n végül sem Blackstaffe, sem Darrell nem indult. A partról figyelték a versenyt, s már annak megkezdése előtt biztosra vették Manno győzelmét. – Ötször startolt Manno Miltiadesz angol vizeken, mire végre a hatodik versenyt győzelemmel fejezte be: *július 21-én, a Molesey-regatta döntőjében magabiztosan megverte Fitzgeraldot*. Angliai diadala ezzel még nem ért véget: megbecsülése jeléül a londoni Vesta R.C. tiszteletbeli tagjává

választotta. A Pannónia közgyűlése augusztusban – egyhangúan – ugyan-csak tiszteletbeli tagjává választotta Mannót. Ekkor – méltán – a kontinens legjobb evezősének tartják.

Sajnos a – Henley-i nevezésekkel kapcsolatban évek óta szkeptikus - hazai szaksajtónak igaza lett; egyesülete a következő évben is mindent megpróbált Manno nevezésének elfogadtatása érdekében – sikertelenül. Némi malíciával ír erről a Magyar Vizi Sport című lap: „Kíváncsian várjuk a Henley-regattát rendező bizottság választát, bár – fájdalom, ismerte az angol sportemberek határtalan féltékenységét – csaknem biztosra vesszük, hogy az 1906. évi Molesey-regatta senior skiff-számának győztesét, a magyar bajnokot, sportunk büszkeségét, Manno Miltiadest – a Henley-regattán senki sem fogja látni többé indulni. Miért? Mert az angolok jól tudják, hogy Manno meg is nyerné a versenyt, jónak látják tehát nevezését el nem fogadni.”

A „görög”, ahogyan a közszeretnek és – tiszteletnek örvendő Mannót klubtársai nevezték, 1907-ben még elindult – és győzött - néhány versenyen, aztán hosszú évekre félretette a lapátot. – 1907-ig 35 nyilvános versenyen vívott ki elsőséget.

1905-től a müncheni képzőművészeti akadémián tanult, s csak szabad idejében foglalkozhatott sporttal (még így is legyőzte Fitzgeraldot). Hat éven át folytatott tanulmányait igen komolyan vette, és ahogy korábban említettük, saját erőből finanszírozta. Sportplakátjait a *Das Plakat* című német szaklap is közzölte. Az induláshoz bátyjától felvett kölcsönt hamar visszafizette. Az első félévben *Heinrich Knirr* magániskolájában tanult, a későbbiekben *Angelo Jank* tanítványa lett az akadémián. 1908-ban megnyerte az akadémiai *Weihnachtspreis*t.

Sokoldalú művésszé érett. Plakátfestészete (irredenta színezetű politikai¹⁸, és úttörőnek nevezhető sportplakátjai egyaránt) friss, új művészi stílust honosítottak meg a műfajon belül. Plakettjei, grafikái ismertek, legotthonosabban mégis a karikatúra műfajában mozgott. A Magyar Művészet című lap a sportkarikatúra első magyarországi művelőjeként aposztrofálja. A művészeti szaklap szerint „szobrászati művei közül csak egy bronzszobor-csoportot ismerünk (*Birkózók*), inkább a domborművet kedvelte”.¹⁹ Előbbi megállapítást azonban ki kell igazítanunk: több szobrot is faragott. Például a „Rövidtávfutó rajtja” című – amely a vizsgára váró mindenkori TF-hallgatók „szerencseszobra” – ma is megtalálható az Alkotás úti épületben. „Győztes” címen pedig egy evezős alakját öntötte bronzba.

További – ismertebb - művei: „Lóról szállnak a huszárok” (Debreceni Vármegyeháza), „Brassai huszárok visszavonulása” (1932), *Zsigmondy Géza* (BKE, a szerző) *emléktáblája* (1934).

Aktív sporttevékenysége lassanként háttérbe szorult. Manno félretette a lapátot, de a sors úgy akarta, hogy újra fölvegye azt, és még egyszer utoljára, immár új egyesülete nyolcas hajójában elinduljon az olimpián!

Míndez a Hungária Evezős Egylet megalakításával kezdődött. A történelem ismétli önmagát – mondják. Nos, úgy látszik a sporttörténet is – különösen abban az időszakban, amelyben Manno Miltiadesz tevékenykedik.

Az események középpontjában a közelgő stockholmi olimpia állt. Nem volt addig szerencséje a magyar evezőssportnak az olimpiával.²⁰ A nehézségeket többnyire anyagi gondok tetézték. 1908-ban indultak először magyar evezősök Londonban, ahol Levitzky Károly, a Nemzeti Hajós Egylet legendás alakja egyesben harmadik lett, a Pannónia nyolcása pedig az ötödik helyen végzett.

A Pannónia vezetősége 1911 augusztusában nyilatkozatot terjesztett elő, amelynek aláírásával kötelezte volna versenyzőit, hogy felkészülésüket teljes egészében a közelgő olimpiai versenyeknek rendelik alá, valamint egyetértenek azzal, hogy az edzőmunka és a csapat összeállítása a klub választmányának kizárólagos irányításával történjen. Többen – köztük a klub meghatározó tagjai (pl.: az 1908-ban ötödik helyen végzett nyolcásból) – kereken megtagadták az együttműködést. Az olimpiai csapat felkészítését a nagy versenyrutinnal rendelkező *Szebeny-fivérekre* (a Szebeny-négyes fogalom volt a Pannóniában) kívánták bízni, a klub választmányát a munkába nem akarták bevonni. A feszültség rendkívüli közgyűléshez vezetett, amelyen a „renitensek” 59–36 arányban alulmaradtak. Ők alapították meg a Hungária Evezős Egyletet, amely az elkövetkező évtizedekben – a Pannóniával rivalizálva és azzal rivalizálva – meghatározta a magyar evezőssportot.

Természetesen az alapító tagok, a reformerek között újra ott találjuk a Manno fivéreket. Miltiadesz ismét a Korona kávéházban tervezte új egyesülete zászlaját, egyébként tagokat toboroz. Az alakuló közgyűlésre 1911. november 29-én került sor. Tavaszra elkészült az első csónakházuk a Margitszigeten, s hamarosan új versenyhajók érkeztek Angliából. Manno is „hivatalt vállalt”: egyik művezetője lett egyesületének (1925-ig töltötte be ezt a tisztséget). A klub alapítói közt olyan, későbbi neves politikusok, közéleti személyiségek voltak, mint gr. Bethlen István vagy v. Tárczay-Felicides Román.

És 1912. június 8-án, a budapesti regattán, a Szebeny-négyes megszerzte a győzelmet a Pannónia négyese előtt. Másnap a senior nyolcas – *Miltiadesszel* – ugyancsak győzelmet aratott a nagy vetélytárs fölött, mi több, a nyolcas a bécsi regattát is megnyerte, 1912. június 16-án. S miután a szövetség által kijelölt harmadik olimpiai próbaversenyen is a Hungária nyolcása győzött, lehetett-e kétség afelől, melyik és milyen összeállítású csapat képviselje a magyar színeket az olimpián? – Kell-e nagyobb elégtétel? Kérdés, hogy a 33 éves Manno az olimpián való szereplés érdekében döntött-e a visszatérés mellett, avagy az események vezettek végül oda, hogy a nyolcas tagja lehetett Stockholmban. A történet alapján az utóbbi lehetőség valószínűsíthető, hiszen Manno már évek óta nem versenyzett. *A bizonyítási vágy hajtotta már a csapatok felkészítése idején is: megmutatni a Pannóniának, s az egész világnak, hogy helyesen döntöttek.* (Utóbbiról különösen Szebeny Antal és Vaskó Kálmán lehetett meggyőződve, akik az előző olimpián még a Pannónia nyolcasában vezettek be az ötödik helyre!)

Sajnos a nagy álom csak részben vált valóra. Ott voltak az olimpián, de a Hungária nyolcása a harmadik előfutamban kiesett. (Egyik alkalommal, amikor nagynevű német ellenfelükkel, a *Berliner Rudervereinnel* indították őket, s kitűnő rajt után nyomban vezettek, visszarendelték a nyolcasokat a

starthoz. A második indítás megzavarta a mieinket, el is veszítették a futamot.)

Manno a tőle megszokott lelkesedéssel minden elképzelhető módon segíti továbbra is szeretett klubját. Javaslataira Angliából kormányos nélküli kettes hajókat rendelnek (később több versenyt, közte két Eb-t nyert e hajóval a Hungária). Kauser Árpáddal megszervezte a ludovikások evezését (amelyet az akadémia vezetője messzemenően támogatott), s hamarosan megalakult a Hungária ludovikás csapata, amely a főiskolai versenyeken később sorozatosan kiemelkedő sikereket ért el.

Közben zajlott az első világháború... Miután már 1903-ban bevonult a 16-os huszárokhoz, hogy önkéntesi évét letöltse,²¹ egyáltalán nem meglepő, hogy Manno önként jelentkezett frontszolgálatra. Huszárhadnagyként indult, -kapitányként érte meg a háború végét. A gorodeki roamban megsebesült. (Ennek emlékére készítette azt a domborművet, amelyet 1929-ben lepleztek le a Ferenc József lovassági kaszárnyában.) Két Signum Laudis, sebesülési érem, valamint Károly-csapatkereszt volt a „jutalma”. Kárpótolta-e mindez a veszteségért, amit az elvesztett háború és sok bajtárs/sporttárs halála²² jelentett? Nem valószínű.

1920-ban tiszteletbeli tagnak, 1927-ben örökös tiszteletbeli tagnak választják. (Utóbbi évben lesz a klub tiszteletbeli tagja gr. Klebelsberg Kunó, s később olyan hírességek, mint Dohnányi Ernő zeneszerző és Hóman Bálint. Vagy Kiss Ferenc²³, a később országos hírnevet szerző színművész – pártoló tag 1924-től –, aki a klub rendezvényein rendszeresen fellépett.)

Manno fáradhatatlan: sok más mellett bronzreliefet alkot a klub halottai emlékére, nagyplakettet készít a Magyar Labdarúgó Szövetség 25 éves fennállása tiszteletére és megfesti az alapító elnök: Sacelláry György portréját. Az 1926-ban a Nemzeti Múzeumban megrendezett nagyszabású sporttörténeti kiállítás plakátja szintén Manno keze műve.

1924-ben megnősült. *Feleségül vette Petschacher Máriát*, egy pesti építész lányát. Nyergesújfalun vett nyaralót. Továbbra is a sportnak és a művészetnek élt.

Hogy Hajós Alfréd és Mező Ferenc nagyszerű szereplése az olimpiák művészeti versenyein mennyire motiválták, nem lehet tudni. Mindenesetre 1932-ben részt vesz a Los Angeles-i játékokon; *életében másodszor szerepel olimpián, immár – par excellence – művészként.*

Nyolc magyar indult a művészeti versenyek különböző kategóriáiban (köztük Hajós is), de ezúttal Manno érte el a *legszebb eredményt: ezüstérmét szerzett a szobrok versenyében Birkózók című alkotásával* (több művével, több kategóriában nevezett). A szobor kategória öttagú zsűrije (négy ameri-

All-round sportember, kiváló korcsolyázó

Birkózók (Manno Miltiades szobra)

kai és egy svéd) az övénel csak az amerikai *Mahonry Young Knockdown* című alkotását találta jobbnak. – Mindenesetre Manno Miltiades volt az öt magyar egyike, akik a modern olimpiák művészeti versenyein érmet nyertek.

Sikere nyomán művészi pályája itthon is felívelt: számos megrendelést kapott, neve általánosan ismertté, munkássága elismertté vált. 1934-ben kinevezték a *Toldi Miklós Sporttanár- és Vívómesterképző Intézet*²⁴ művészeti tanárának.

56. születésnapja előtt néhány nappal, 1935. február 16-án halt meg, valószínűleg akut szívbetegségben. Halálhíre váratlanul érte, és mélyen lesújtotta egyesületét, ahol méltóképpen emlékeztek meg róla.

Minden túlzás nélkül: *egyike a legnagyobb „elsőeknek”* a magyar sportban. Az elsőként alakult (BTC) futballcsapattal szerepelt az első hivatalos amatőr bajnokságban, megnyervén azt. A bajnoki gólkirályi cím első birtokosa. Tagja volt a MÚE frissen alakult első labdarúgócsapatának,

majd az első labdarúgó-válogatottnak. – Az első gyorskorcsolyázó, aki világbajnokságon harmadik helyezést ért el. – Az első evezős, aki néhány nap leforgása alatt három nemzet bajnokságát nyerte meg, s aki Angliában, az evezés birodalmában versenyt, a Henley-regattán pedig futamot nyert. – Két neves evezős egyesület alapító tagja.

Művészként a legnagyobb sportoló, sportolóként a legnagyobb művész, ahogyan egyik méltatója: Keresztes H. István írta róla.

Jegyzetek

1 Részlet a Hungária Evezős Egylet alapítása 25. évfordulójára írt versből. Írója v. Somogyváry Gyula, aki a két világháború közötti időszak termékeny és népszerű irodalmi szerzője, nem melleleg Manno klubtársa: a Hungária tagja és „házi költője” volt. Élete tragédiája típusosan XX. századi és magyar: sohasem tudta feldolgozni a trianoni döntést, ám mint parlamenti képviselő nyíltan ellenezte a II. zsidótörvényt. 1944. III. 21-én letartóztatták, és a mauthauseni koncentrációs táborba vitték, ahonnan 1945-ben szabadult. – 1950-ben internálták. Vádat nem emeltek ellene (!) Internáltként, az ÁVH által felügyelt Mosonyi úti rabkórházban halt meg Budapesten,

1953-ban. 58 éves volt. 1944 és 1990 között egyetlen írása sem jelenhetett meg Magyarországon.

2 Egyes források 1879-re, mások egy évvel későbbre, 1880-ra teszik születésének időpontját. Fenti adat a Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára (Pesti gimnázium levéltára), Anyakönyvek, 113-120. kötetéből (1886/87 – 1893/94) származik.

3 Miltiadesz évtizedekkel később is ugyanabban a házban lakott.

4 Született: 1876. október 15-én (a keresztlevél szerint: 1875. október 5-én) Pancsován. A piaristáknál végzett. A Magyar Athletikai Club költségén részt vett az 1896-os olimpián, s bár neveztek, végül nem állt rajthoz a 100 méteres síkfutásban. Túlélte öccsét.

5 Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára (Pesti gimnázium levéltára), Anyakönyvek, 113–120. kötetek (1886/87–1893/94).

6 Uo.: Firtinger Jakab

7 Idézet: Keresztes H. István: Manno Miltiades élete; Testnevelés, VIII. 3. 216. p.

8 A Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára (Pesti gimnázium levéltára), Anyakönyvek, 113–120. kötetek (1886/87 – 1893/94) nem jegyzi, hogy Mannót fegyelmi úton távolították el az iskolából. Az 1894/95-ös év mellett – tapintatosan – csak egy vonal szerepel.

9 Sporttörténeti helyszín a Váci utcában: ott (is) tárgyaltak a Pannónia EC, később a Hungária EE megalakításáról. Utóbbit nem sokkal „élte túl”. Az 1910-es években épületét lebontották.

10 Magyar Kerékpáros és Athletikai Sport 1899. október 1. (VII. évf. 32. sz.) 387. p., valamint Sport-Világ 1899. október 1. (VI. évf. 38. sz.) 6. p.

11 Ez az adat a Sport-Világ című lap 1903. március 1-jei számából (9. sz.) 73. p., A Budapesti Korcsolyázó Egylet 40 éves története c. könyvből (BKE, Bp. 1909.), valamint Terták Elemér és Györgyi János: 125 éves a magyar korcsolyázó sport (1869–1994) című jubileumi kiadványából származik. E források hitelességét a nemzetközi szövetség (ISU) aktuális honlapjának információja megerősíti.

12 1000 koronás (a szerző) – In: A Magyar Athletikai Club krónikája (1875 – 2000); MAC Népstadion – Szókincs Kiadó Bp. 2000; 112. p.

13 Az osztrák bajnokságért kiírt egypárevezős (szkiff) versenyt 1899-ben és 1900-ban Paukovits Ernő, 1901-ben pedig Szandtner Béla nyerte. Manno 1902-ben a Moldván Bohuslav Cerny legyőzésével lett cseh bajnok.

14 Az egyesület évkönyve szerint vérmérgezést kapott.

15 Magyar Evezős Sport 1906. május 15. (5. sz.) 29. p.

16 Egy elszánt bécsi szurkoló a verseny előtt elgörbítette Manno hajójának villáját, a hajótestbe pedig iszapos vizet öntött. Manno elővigyázatosságból jóval a verseny előtt ellenőrizte hajóját: visszahajlította a villát és kiöntötte a vizet. Már nem lepte meg a dolog: előző évben ugyanis bezsírozták a hajóját a verseny előtt.

17 Blackstaffe-fel már 1903 nyarán is sokat edzett. Az angol saját automobilján utazgattak versenyről versenyre.

18 A Tanácsköztársaság idején bujkálnia kellett.

19 Ez a szobor nyerte kategóriájában az olimpia művészeti versenyek ezüstérmét, 1932-ben. Egyes adatok szerint az alsó alakot a stockholmi olimpián ezüstérmes Varga Béláról, a felsőt az EB-győztes dr. Papp Lászlóról mintázta.

20 A Magyar Evezős Sport 1905-ben rezignáltan írt arról, hogy a magyar evezősök kijuttatása az 1906-os athéni olimpiára reménytelennek látszik, mert a kormány támogatása mindössze néhány versenyző delegálását teszi lehetővé, akik többségükben mindig atléták.

21 Mulatságos anekdota él arról, hogyan járt el gr. Andrassy Sándor (akit abban az évben a Pannónia társelnökének választottak) a parancsnokságnál, hogy szabadságot kérjen Manno számára a versenyek idejére.

22 Az egykori Szebeny-négyest is megtépázták a történelem viharai: Szebeny István orosz hadifogságba került. Szebeny Miklós repülőfőhadnagy, aki túlélte a háborút, 1919 májusában zuhant le rossz műszaki állapotú gépével Miskolc fölött. 32 évet élt.

23 Elsősorban színpadi színész, de számos filmben – elsőként az 1933-ban készült *Rákóczi indulóban* – is szerepelt. Rendezőként is ismert volt.

24 Honvéd testnevelési intézmény Budapesten 1925–1944 között. Előzőleg a Ludovika Akadémia tanfolyama keretében folyt a képzés.

Karikatúra, *Sporthírlap*, 1913.

Pluhár István a labdarúgó, az újságíró és a rádióriporter

TAKÁCS FERENC

Abstract (*István Pluhár, the footballer and the radio reporter*)

This article presents the career of István Pluhár (born in 1893), the soccer enthusiast, professional and popular radio reporter.

Keywords *István Pluhár, football, radio*

Rezumat (*István Pluhár, fotbalistul și reporterul radio*)

Acest articol ne prezintă cariera lui István Pluhár (născut în 1893), de la fotbalistul amator, profesionist și popularul reporter radio.

Cuvinte cheie *István Pluhár, fotbal, radio*

Dr. Takács Ferenc, professor emeritus,
Simmelweis Egyetem, Testnevelési és Sporttudományi Kar

Pluhár István Győr-Tóvárosban született 1893. december 10-én. Elemi iskoláinak elvégzése után a tatai algimnáziumban tanult, majd Győrben fejezte be a felső osztályokat és itt is érettségizett. A Győri Egyetértés torna szakosztályában kezdett sportolni. A budapesti tudományegyetemen joghallgató lett, ahol elkötelezte magát a labdarúgás iránt. A BEAC játékosaként kétszer szerepelt a magyar válogatottban, majd edzősködött és tanított a Magyar kir. Testnevelési Főiskolán.

A Nemzeti Sportnál kezdte sportújságírói pályafutását 1920-ban, ahol rovatvezető, majd főmunkatársként dolgozott 1933-ig. A korszak szinte valamennyi jelentős hazai és külföldi mérkőzéséről tudósított. Egyidejűleg más lapokba is publikált, illetve a Testnevelés című rangos folyóirat fő-

szerkesztője volt. Rádióriporter karrierje 1930-ban kezdődött és 1947-ig tartott. Sportvezetőként is tevékenykedett, mint a Vértesszőlősi SE elnöke, illetve a BEAC főtájkára, továbbá különböző fontos pozíciókat töltött be a legfelsőbb magyar sportirányításban. Budapesten halt meg 1970. december 1-én, 76 éves korában.

Pluhár István

Első sorban rádióriporterként maradt meg Pluhár István az utókor emlékezetében. Alapvetően azonban újságíró, illetve sportújságíró volt. Munkásságának nagyobb része a sajtóhoz köthető, ezért ezt – az eddig elhanyagolt – területet érdemes részletesebb vizsgálat tárgyává tenni. Annál is inkább, mert eközben lényeges sporttörténeti összefüggésekre derülhet fény. Pluhár mint válogatott labdarúgó ugyanis belülről ismerte a magyar futballt, amelynek a kezdetektől értő tolmácsolója, elméleti szakírója és a TF-en tanára volt.

Pluhár István továbbá végigküzdötte azokat az időket, amelyek alatt a sportújságírást Magyarországon még nem tartották „szalonképesnek”. Az alapkérdést így tették fel egykoron: vajon az újságírásnak része-e a sporttudósítás vagy sem? A kérdésre sokáig nemleges választ adtak a mérvadó körök. Amikor a XIX. században még „hiperaktív” arisztokrata sarjak és félcédulásnak tartott exhibicionisták uralták a sportot, akkor különböző produkcióik legfeljebb a kuriózumok között jelentek meg a lapokban. Hazánkban a vadászat és a löversenyzés már polgárjogot nyert, amikor az úgy nevezett „embersportok” még cirkuszi mutatvány számba mentek, melyekről esetenként „a kis színesek” között találhatunk leírást. A Bérczi István szerkesztésében 1857-ben megjelentetett „Lapok a Lovászat és a Vadászat köréből” című első hazai sportlapban is csak másodlagosan kerültek említésre a modern sportok, főleg a torna és az atlétika. Ebben a periodikában a hír műfajából már az ismeretterjesztésbe emelkedett a sport, de kifejezetten sporttudósításokkal csak a kiegyezés utáni hírlapokban találkozhatunk, ott is csak elvétve. (1)

A XX. század elején továbbra is leszűkült a sportújságírást a versenyek, a mérkőzések eredményeinek közlésére, amit – a széles körű érdeklődés miatt – az újságok kénytelen-kelletlen megjelentettek. Néhány színvonalas sporttémájú írás, főleg tárca ugyan napvilágot látott neves szerzőktől (pl. Porzolt Kálmán, Ágai Adolf, Jókai Mór stb.), de lényegében ez nem enyhített a sportújságírást pejoratív megítélésén. A sporttudósítót alárendelt szerepre kárhóztatta az újságíró társadalom, illetve elszigeteltségben tartotta. Pluhár István a hazai sportújságírást eme hőskorának utolsó korszakában kezdett

dolgozni és kijutott még neki az elismertetésért folyó „szabadságharcból”. Ezt némiképp segítette az a tény, hogy az első világháború után a sport (a testkultúra) felértékelődött és markáns ága lett a klebelsbergi kultúrfölény koncepciónak. Idővel a sportújságok napilapokká válva megerősödtek, így fokozatosan teljes jogú sajtóműfajjá válhatott a sportos témájú: vezércikk, a riport, a közlemény, a kritikai méltatás, valamint a sportpublicisztika.

A sporthírlapok között rövidesen beindult a versengés, ami azután kiterjedt minden vezető magyar hírlap sportrovatára. A sportújságírókat ugyan továbbra is próbálták perifériára szorítani, de a sport népszerűségével párhuzamosan ez egyre nehezebbé vált. Furcsa ellentmondásként megemlítjük, hogy a sportegyesületek, a szövetségek, valamint a sportvezetők szintén bizalmatlanul viszonyultak a sportsajtóhoz, különösen akkor, ha – hivatásukat komolyan véve – kritizálni is merészkedtek. A korabeli helyzet ugyanis az volt, hogy a sportpotentátoknak állandó harcot kellett folytatniuk a közönnnyel, a meg nem értéssel, ezért azután „saját” sajtójuktól csak dicséretet vártak volna. Amikor azonban a sport (testkultúra) megizmosodva kivívta társadalmi státusát, akkor levetkőzték az említett illetékesek minden tartózkodásukat és harcos társként befogadták a sportsajtót, később pedig a rádiót. Az így kialakult kedvező atmoszférában a hazai sportújságírás kezdett felzárkózni az európai hírű magyar hírlapíráshoz és gyakran mintaként szolgált a külföldi sportújságok számára is. Ebben az ellentmondásos és küzdelmes periódusban Pluhár mindig az első vonalban harcolt szakmája színvonalának emeléséért.

Tekintettel arra, hogy Pluhár István sportújságírói életútja, valamint labdarúgókarrierje szorosan egybefonódott, ezért e két aktivitást párhuzamosan tesszük vizsgálat tárgyává elejétől a végéig, és csak ezután térünk ki rádióriporter munkásságára. Az események rekonstrukciójához haszonnal forgattuk a Stefan Pluhár által összeállított könyvet, amely dokumentum értékkel végig kíséri Pluhár életét. (2) Hasonló forrásműnek tekinthető a Szepesi Györggyel közösen írt „Szerelmünk a mikrofon” című kötete. (3)

„Ezek nem könnyű percek” – de a vereséget is muszáj közvetíteni

A XXI. században alig elképzelhető, hogy valamikor a labdarúgás kezdeti szakaszában milyen fontos szerepet töltött be: a labda tulajdonlása. Tucatnyi sportgurut gyanúsítanak azzal, hogy ő hozta be Magyarországra az első futballlabdát ((Löwenrossen Károly, Szafka Manó, Stobe Ferenc, Iszer Károly stb.). Máiig eldöntetlen ez a vetélkedő, de az biztos, hogy akié volt a labda, aköré rögtön csapat szerveződött és ő lett a játék gazdája, aféle közfelkiáltással megválasztott kapitány. A grundokon szintén ez a módi járta, aki hozta a labdát, az biztos játszhatott, sőt, összeállíthatta az alkalmi együttest. Pluhár Pista tatai gimnazista korában így ismerkedett meg azzal a lab-

dával, amit osztálytársuk hozott le a tóvárosi katonai gyakorló térre. „A labda varázsa megfogott bennünket. Rendszeresen jártunk a Katonamezőre, sőt a részt vevők csoportja gyorsan szaporodott. Hamarosan megmutatkozott az is, melyikünknek van jobb érzéke a játékhoz. A kapusnak egyre nehezebbé vált a feladata, mert olyan lövés is akadt, ami a vasúti ór szőlőtőkéi közé vitte el a labdát. Vajay bácsi fenyegetőzött is, hogy agyonüti a labdát.” (4) Ettől a tulajdonos úgy megijedt, hogy nem merészkedett ki többé a mezőre. A társulat elhatározta, hogy négy fillért kitevő tízórai pénzük felét elteszik labdára, így néhány hónap múlva a pesti Olbrich cégtől megérkezett a hőn áhított játékszer. A labdához pumpa és fűző is járt (a szelepet még nem ismerték). Pluhár őrizte a „szertárt”, sőt, mivel édesapja cipész volt, ő varratta össze a szakadásokat. Tatán rohamosan hódított a foci és az Iparos Ifjak Köre kihívta a gimnazistákat egy meatingre. A „nagy pofa” eldöntéséért folyó meccsen Pluhár kapus volt, azonban unalmasnak tartotta, ettől kezdve mindig csatárt játszott.

A jogi karra beiratkozva a BEAC-ba igazolta le magát, és a lágymányosi pályán töltötte minden szabadidejét. Néhányszor játszott csak a „fakóban”, majd az első csapat tagjaként a jobbszélső posztot foglalta el. Abban az időben kezdődött az idegen nevű sportolók magyarításának kampánya. Egyik edzésen az öltöző szekrényére valaki ezt írta ki: Pápay (Pluhár) István. A csapat intézője, a kitűnő labdarúgó szakíró, dr. Földessy János nevezte el így, és egy ideig ezen a néven írták be a jegyzőkönyvekbe. Édesapjára való tekintettel azonban ő végig megtartotta a Pluhár nevet.

A magyar edzésmódszerek történetének érdekes fejezete lehetne az a tréning, amit a BEAC-ban tapasztalt és később papírra vetett Pluhár István. A játékosok nem egyszerre érkeztek a pályára, ezért mindenki kapura rúgásokkal kezdte az edzést. Mivel a játék lényege a góllövés, ezért élvezettel gyakorolták órákig. Ezt az „ősmagyar” tréninget a BEAC-isták azért is szerették, mert a kapuban a korszak legjobb „portása” állt: Zsák Károly. Ő ugyan a „33”FC kapusa volt, de Lágymányoson lakott, ezért ide járt le edzésre. Sajátos szabálya alakult ki a kapu ostromának: álló labdát és csőrrel nem volt szabad rúgni, a tizenhatoson kívülről, mozgásban kapott labdát lehetett csak rárúgni. A legelismertebb gól az volt, amit a szélekről beívelve kapásból vágtak a hálóba. Volt úgy, hogy egyszerre több labdával is gyakoroltak, majd pedig két kapus védett. A tréning (5) közkedvelt része természetesen a kétkapus játék, persze csak, ha összegyűlt annyi játékos. Földessy szorgalmazta a futást is: 50-60 méteres vágtaakat rendelt el a salakpályán (a győztes egy tízfilléres Adria szeletet kapott).

A magyar labdarúgás első korszakában (1896–1914) tapasztalható kezdetlegességek túlhaladásához a fővárosi csapatok közül a BEAC nagymértékben hozzájárult. Fejlett rúgótechnika hiányában eleinte csupán annyi történt a pályán, hogy mindenki az ellenfél kapuja felé igyekezett továbbítani a labdát. A nálunk járt külföldi csapatoktól tanulták meg játékosaink az irányított rúgást, vagyis, hogy passzolni is lehet. A fejlettebb stílust szorgalmazta Földessy János is, és természetesen ezt sajátította el Pluhár (Pápay) István. A háború visszavetette a fejlődést, az együtteseket jócskán megritkította a frontszolgálat. Az MLSZ azt a szabályt hozta, hogy nyolcnál kevesebb játé-

Beszélgetés a mikrofon előtt dr. Sárosi Györggyel, aki így vélekedett Pluhár Istvánról:

Pista „bácsi” igazi barát és jólelkű magyar ember volt. Rádiós szereplése és az én futballkarrierem részben egybeestek, ezért volt alkalmam jól megismerni ezt az „igaz embert”, akire mindig szeretettel gondolok.

kossal nem lehet kiállni a hadibajnokság mérkőzéseire. A BEAC sokszor csak úgy kezdhetette el a meccset, hogy az arra járó szimpatizánsokkal egészítették ki a csapatot. Pluhárt nem hívták be katonának, és 1915-től pénzügyminisztériumi díjnok lett. Itt ismerkedett Culi Nándor számmellenőrrel, aki sporttudósítói munkáját is tevékenykedett, és megkérte

Pluhárt, hogy a BEAC-ról adjon híreket. A meccsek után a Simplon-kávéházban gyülekeztek a sportújságírók, Pluhár ide vitte el írásait, melyeket másnap olvashattak a futballrajongók.

Közben labdarúgó karrierjében is jelentős fordulat történt hősünkkel. 1915 novemberében az osztrákokkal mérkőzött a magyar válogatott. Ekkor még nem létezett „tudományos” felkészítés, csupán a meccs előtti héten tartottak egy kísérleti mérkőzést, amit „triálnak” neveztek. Erre meghívták Pluhárt is, aki olyan jó benyomást tett a szakemberekre, hogy a Vasárnapi Sport című képes újság a hét hőségé avatta. (6) A következő év tavaszán a bécsi osztrák–magyar előtti „triálra” szintén behívták, ahol jobbszélsőt játszott. Dicsérték, de a válogatottba mégsem őt tették be. A mérkőzés előtti este azonban Opré Rezső, az MLSZ társelnöke üzent, hogy azonnal utazzon Bécsbe, mert Winkler beteg lett. Ki is utazott, de játékára nem került sor, a pálya szélén tartalékként szenvedte végig a 3:1-es vereséggel végződő találkozót. Abban az időben az volt a szokás, hogy a második osztályban szereplő együttesek kiemelkedő játékosait figyelembe vették a válogatásnál. Ilyen volt a BEAC csatára, Pluhár István, akit a szövetségi kapitány, Kiss Gyula rendre behívott a kísérleti mérkőzésekre. 1921 őszén került sor a budapesti magyar–svéd találkozóra. Nem csupán sportszakmailag volt fontos ez a meccs, hanem Magyarország sportdiplomáciai kibontakozása szempontjából is. A háború után országunkat ugyanis a győztes hatalmak nem csupán területileg szabdalták szét, de a magyar sportot is béklyóba zárták. Szigorú sportblokádot rendeltek el, így a nemzetközi versenyek évekig szüneteltek, kivéve néhány országot, amely fogadóképes maradt (pl. Svájc, Svédország, Ausztria).

Csik Ferenc berlini szenzációs győzelme után Pulhár interjúra vár.

híján ezért kellett Pulhárnak beugrania. Nem túl komfortos kölcsoncipőben játszott, de így is több beadását hasznosították Orth Györgyék. Meg kell jegyezni, nem akármilyen együttesben debütált Pulhár István. A 4:2-re győző csapat így állt fel: Zsák – Mándi, Vogl II. – Kertész II., Obizat, Blum – Braun (Pulhár), Molnár, Orth, Schlosser és Jeny. A következő válogatott találkozó a lengyelek ellen volt. Pulhár itt is kitűnően játszott. Egy cselezési sorozat után a tizenhatoson belül rúghatott volna gólt, de a labda egy fűcsomón hirtelen felugrott, így lövése fölé ment. Egész életében sajnálta ezt a kihagyott helyzetet. A csapat szintén rengeteg lehetőséget elpuskázott, így csupán 1:0-ra győztek, mert a technikailag képzetlen lengyelek minden labdát „toronyiránt” szerteszét rugdaltak.

A sportblokád megszűntével szaporodtak a nemzetközi találkozók, melyekbe már az egyesületek is bekapcsolódhattak. Részben ez vált a játékos elvándorlások okává, mivel a legjobbakat mesés ajánlatokkal ostromolták és sokan elhagyták az országot. Érdekes előzménye volt Pulhár soron következő válogatottságának. Az 1920-as antwerpeni olimpiáról kitiltottak bennünket, ezért csak a hírek jutottak el hozzánk. A legnagyobb érdeklődés a labdarúgó-döntőt kísérte, ahol a belgák Csehszlovákiával mérkőztek az aranyéremért. Egy igazságtalan tizenegyessel vezettek, amikor a játékvezető még egy büntetőt ítélt, mire a csehszlovákok levonultak a pályáról. Az üres kapuba rúgott góllal 2:0-ra győztek és Belgiumé lett az olimpiai bajnokság. Az 1924-es párizsi olimpiára készülve a magyarokat választották partnernek és meghívták válogatottunkat Brüsszelbe. Játékosaink tartottak az olimpiai bajnoktól, de még inkább attól, hogy a háborúban elburjázott gyűlöletből kijut nekik is. A belga sajtóban több szélsőséges cikk jelent meg, melyben kifogásolták az egykori „ellenség” vendégjátékát. Fischer Mór, a csapat vezetője ezzel az intelligenciával küldte pályára játékosait: „Viselkedésteekkel tudjátok csak megváltoztatni az ellenséges hangulatot. A legteljesebb sportszerűséggel kell kiérdemelni a közönség meglepedtségét és elismerését. Ha valami szo-

Huszonötezer néző vastappsal fogadta az Üllői úton a kék-sárga színekben kifutó skandináv futballistákat. Pulhár tudósítóként ült a sajtópáholyban, mígnem a félidőben a szövetségi kapitány lehívatta az öltözőbe. Tiltakozott, hogy neki a meccsről kell írnia és nem állhatott be játszani. Kollégái azonban felvállalták a helyettesítést és azzal biztatták: „Pista menj, mert hív a haza!” Az történt, hogy az MTK szélsője Braun térdsérülése miatt levonult a pályáról, jobb

Szendy Károly, Budapest polgármestere üdvözli a magyar csapatot. Mellette Pluhár István virágcsokorral és mikrofonnal.

katlan adódna, csak Pluhár, a csapatkapitány cselekedjék úgy, ahogy a szabályok előírják.” (7). Szerencsére nem történt atrocitás, és a nézők felállva tapsolták meg csapatunkat, a lapok pedig dicsérték sportszerűségünket.

Pluhár kikerülve a válogatottból, a BEAC-ban továbbra is kulcsember maradt, sőt

– közkívánatra – ő lett a csapat tréner. Szakszerű munkájával a BEAC többször eljutott az első osztály küszöbéig, de bejutni csak 1924-ben sikerült. Az NB I-es csapatokat megillető jogon külföldön is játszhattak, így azután 1924 nyarán három mérkőzésük volt Németországban. A heilbronni meccs után a klub elnöke meghívta őket teára. Pluhár itt találkozott először a rádióval. Elmondása szerint azonban nem tett rá különösebben mély hatást az újdonság. Egy év múlva megkezdte adását a Magyar Rádió is, de még ekkor sem gondolta, hogy valamikor ez a recsegő készülék lesz életének meghatározója.

A BEAC két évig szerepelt az első osztályban, kifejezetten sztárokkal ugyan nem rendelkeztek, de az együttes Pluhár vezetésével felvette a harcot a legnagyobbakkal is (legyőzték az Újpestet, az FTC-t, de még az MTK-t is). Pluhár játékos-edzőként a legtöbbet tette a csapatért, miközben szorgalmasan írta a tudósításait, magát azonban soha nem említette. A Pozsony-Budapest találkozón jobbszélsőt játszott, és itt is őt nevezték ki csapatkapitánynak. Egy szabálytalanul könnyű „léggömb” labdával játszottak, amit a legnagyobbak sem tudtak lekezelni, így egy váratlan góllal kikaptak. Ez volt utolsó válogatott szereplése, a továbbiakban a sportújságírás lett a fő mestersége. A BEAC-ba lejárt időnként játszani, és minden ellenszolgáltatás nélkül vezette az edzéseket. Amikor 1928-ban a klub főtitkára lett, felhagyott az aktív labdarúgással. „A sportújságírói tevékenység mellett elég sok szabadidővel rendelkeztem. Annak legnagyobb részét a BEAC-on töltöttem. A labdarúgás kiegészítőjeként, annak idején nyáron atlétizáltam, télen korszolyáztam. Később a teniszre tértem át, még a versenyzésbe is belekóstoltam. Sport és sportújságírás, gyakorlati és szellemi sporttevékenység együtt jelentette azt, amiben biztosan mozogtam, jól éreztem magam. Semmit sem sokalltam, amit ezen a területen kívántak tőlem.”(8)

Ezek után hívták meg a Testnevelési Főiskolára előadónak, majd Malaky Mihály halála után 1930-ban kinevezték a labdarúgás tanárának. Szintén ebben az esztendőben csöppent bele a rádiózásba is. A Magyar Rá-

dió főtitkára váratlanul közölte vele, hogy a magyar–olasz mérkőzést műsorra tűzték, és őt kéri fel közvetíteni. A szerkesztőségben kollégái elképedve vették tudomásul a felkérést, többen óva intették, egyik amatőr rádiós barátja pedig átnyújtott neki egy készüléket, hogy legalább addig ismerkedjen vele. Pluhár akkor látott életében először mikrofont, amikor az FTC pálya legtetejére létrán felmászatták és megadták a parancsot: „Tessék beszélni!” „Beszélni kezdtem. Arról, ami elém tárult, ami az előző percekben történt. Úgy, ahogy elmondani szoktam, ahogy a szerkesztőségben a gépírónak oly sokszor diktáltam egy-egy mérkőzés lefolyását. Semmiféle szorongás, izgalom, gátlás nem jelentkezett bennem sem kezdés előtt, sem a közvetítés közben.” (9) A Rádió és Pluhár premierje ez a magyar–olasz Európa Kupa döntő volt, a közvetítés jól sikerült annak ellenére, hogy öt góllal kikapunk a táljánoktól. Csodálatos világ tárult a riporter szeme elé a stadion tetejéről. Az egész pályát be lehetett látni, ahol apró bábuknak tűnő játékosok látszatra lassan futkároztak, a labda útja pedig csak hozzáértő szemekkel volt követhető. A rádióközvetítés után az újdonsült riporter azonnal a szerkesztőségbe sietett írógépbe diktálni a mérkőzés fordulópontjait, kellőképpen kielemezve a hibákat. Bár busás honoráriumot kapott, úgy gondolta, részéről a rádiózás egyszer és mindenkorra lezárult. Nem így a közvélemény. Levelek sokaságát küldték, melyben dicsérték szakértelmét, szép artikulációját és főleg azt, hogy a hallgatóságot odavarázsolta a negyvenezer néző közé. A Színházi Élet ezzel a címmel írt róla: „Az egyetlen magyar válogatott, akinek sikere volt a vasárnapi meccsen”. Pluhár minden elismerés ellenére sem tartott szorosabb kapcsolatot a Rádióval. Főszerkesztője – mivel vetélytársnak vélte a Rádiót – ellenezte a közvetítéseken való részvételt. Meglepő, de abban az időben ennek volt realitása, hiszen ha az éteren keresztül végigizgulta a hallgató a meccset, akkor vasárnap már nem vette meg az újságot. Átmenetileg azt a trükköt találták ki, hogy csak az első félidőt adta le a Rádió, a végeredményt pedig kizárólag a lapokból tudhatták meg az érdeklődők.

Nehezen indult be a magyar rádiónál a sportversenyek közvetítése. A csehek már 1926-ban kitűnő szpíkerrel (Josef Laufer) rendelkeztek, aki Prágából tudósított a Slavia és a Hungária összecsapásáról. Nálunk a labdarúgáson kívül, főleg a lóversenyekről adtak helyszíni közvetítést, később a fontosabb vízilabdamerkőzésekről, majd a Népszínházból egy-egy nemzetközi kardvívóversenyéről. Amikor Pluhár Istvánnak 1933-ban felmondtak a Nemzeti Sportnál, kénytelen volt az újságírástól kissé távolodni, a Rádió felé pedig közeledni. Próbálkozott más jellegű riportokat írni, de valójában „szabadúszóként” tengődött.

Pluhár Istvánnak három nagy szerelme volt: a futball, az újságírás és a sportriporterkedés. De ha ideje engedte, flörtölt a szépirodalommal is. Megjelent egy regénye „Sport és szerelem” címmel, leginkább azonban a novellák álltak közel hozzá, melyeket folyóiratokban vagy újságok tárcarovatában adott közre. Kosztolányis stílusban meghatóan humoros nekrológot kanyarított például a BEAC pálya két évtizedig szolgáló „sportmunkásáról”: a Bandi számárról. Nagy idők tanúja volt a derék csacsi. Amerre a BEAC bajnoki meccset játszott (pl. Újpest, Üllői út, Népsziget, Óbuda stb.) oda neki kellett elhúzni meg vissza, zötyögő kordéján a csapat szerelését. Napközben

Pluhár István, „a hét hőse”

hengerelte a pályát, vitte a salakot és csendben legelészett. A teniszezőket nem szerette, mert mindig piszkáltak az ütőjükkel, a labdarúgók voltak a kedvencei. A háború után a romos pályán tengődött, csak a futballisták vittek neki néha száraz kenyeret vagy krumplihéjat. Ahogy Pluhár írja: „Nem felejtette el a futballistákat, akik a szemétdombbá vált telepen is rúgták a labdát, s tréning helyett nem eyszer éppen úgy hordták a köveket a pályáról, mint Bandi a kiskocsival”. A háborút követő „főrsriftos” időkben a szorgos négy lábút leltárba kellett venni és Pluhárnak – mint főtitkárnak – minden hónapban le kellett könyvelnie 20 pengő számartartási díjat.

Pályafutásának jelentős fordulata volt, amikor az Országos Testnevelési Tanács (OTT) alkalmazta, és a Testnevelés (10) című folyóirat főszerkesztőjévé nevezték ki. Az OTT tisztikarában idővel nagy tekintélyre tett szert, amit elég, ha egyetlen példával érzékeltetünk. A magyar válogatott az 1938-as labdarúgó vb-n ezüstérmes lett. Ennek ellenére a legfelsőbb sportvezetés egy évre rá felfüggesztette a Magyar Labdarúgók Szövetségét, valamint a Játékvezetői Testületet. Évek óta elégedetlen volt az Országos Testnevelési Tanács az MLSZ munkájával,

elsősorban azért, mert elüzettesedett, bürokratikus és korszerűtlen volt, az utánpótlást pedig elhanyagolta. „A vezetés szakszerűségének hiánya a magyar labdarúgás nemzetközi értékének fokozatos alábbszállását vonta maga után olyannyira, hogy az a magyar labdarúgás, amely nemrégén még a kontinens tanító mestere volt, az utóbbi időkben viszont súlyosnál súlyosabb vereségeket szenvedett”. (11) A bajok orvoslására az OTT négytagú miniszteriális bizottságot hozott létre, amelynek egyik oszlopos tagja Pluhár lett. Sportvezetői tevékenységét ugyan nagyra becsülték – például dr. Kelemen Kornél, az OTT elnöke arany testnevelési éremmel tüntette ki – valójában azonban Pluhár visszavágyott a média világába.

Pluhár István beadványt készített a Rádiónak, amelyben leírta elképzeléseit a sportadásokról. Ez egy „klasszikus” műsortervnek felelt meg: napi sporthírek, péntekenként figyelemfelkeltés a hétvégi sporteseményekre, a jelentős mérkőzések vagy versenyek helyszíni közvetítése, szakemberek be-

vonásával előadások a testkultúra főbb témáiból. Javaslatát elfogadták és ettől kezdve – megtartva az OTT-nél és az újságoknál végzett munkáját – kizárólag a mikrofon körül tevékenykedett. Élvezte azt a szabadságot, hogy sem a folyóirat szerkesztésnél, sem a Rádiónál nem volt közvetlen főnöke. Kiváló orgánumán – gyermekként komoly énekeskiképzésben részesült – mindig maga olvasta fel a híreket, kiküszöbölve ezzel a sporthoz nem értő bemondók bakijait. A rádiós közvetítések engedélyeztetésével azonban meggyűlt Pluhár baja, mivel az egyesületek ellenálltak, mondván, hogy az élő adás sok nézőt otthon tart, ami bevételkiesést okoz. A mikrofon elhelyezésével is probléma volt, mert biztonsági okokból nem lehetett többet a Fradi-pálya tetejéről közvetíteni, hanem csak a pálya széléről. Ennek persze Pluhár örült, mert adás közben szinte együtt élhetett kedvenc játékával. A Rádió végül az Üllői úti pályán a „B” középen bérelt egy állandó helyet, és attól kezdve egy összetakolt deszkabódéból jött az „éteri” hang. Ekkorra már Pluhár közvetítései megszokottá váltak, és országos népszerűsége tettek szert. A foci rangadókhöz, a nemzetközi sportversenyekhez úgy hozzátartozott drámai vagy humoros, de mindig szakszerű hangja, mint délidőhöz a harangszó. És hátra volt még a csúc: a berlini olimpia.

Az 1936 februárjában kezdődött Garmisch Partenkirchen-i téli olimpiáról több rádióközvetítést vezetett, de ez itthon csak a sporttársadalom egy részének figyelmét kötötte le. A jeges-havas olimpia után viszont felcsigázta az érdeklődést a magyar–német labdarúgóválogatott-találkozó. A vendégek rendkívül szívós, elszánt játékkal zavart okoztak a mieink körében, és az utolsó percekben 2:2-es vereségnek számító döntetlenre állt a meccs. Ekkor Sárosi megugrott a labdával, a negyvenezer néző pedig felállva, ordítva hajtotta a kapu felé, miközben Pluhár torkaszakadtából kiabált a mikrofonba egykori játékos társának. Sikerral. A riporter hangját elnyomta a nagyérdemű diadalordítása: Gól! Gól! Gól! Nyertünk a birodalom ellen 3:2-re. Jöhetett az olimpia...

A Magyar Rádió a berlini olimpiáról adott először teljes körű közvetítést. Ennek megszervezése és szakmai irányítása Pluhár Istvánra hárult. A XI. olimpia rendezőse a megnyitó előtt összehívta a külföldi médiamunkásokat, ahol az európai rádiós gárdából egyedül Pluhárt szólaltatta meg a német riporter. A magyar csapatról kérdezték, amire ezt válaszolta: „Nagy létszámú, jól felkészült versenyző gárdával veszünk részt ezen az olimpián. Akkora és olyan csapattal, amilyen a magyar színeket eddig egyetlen olimpián sem képviselte.” (12)

A rádióriporterek, – majd később a televíziósok – között burkolt, de adás verseny folyik, hogy ki tud élőben több olimpiai bajnokságot elcsípní. Pluhár István azzal büszkélkedhet, hogy Berlinben mind a tíz aranyérmünknel valamilyen formában asszisztálhatott.

Az első napok keserű csalódást hoztak. A város forgalmas pontján a győztes országokat naponta óriási poszterre felírták. „Napokig úgy éreztem, szegénytáblát látok. Se győzelmünk, se helyezésünk. Ott vagyunk a nincstelenek, a lenézettek szomorú csoportjában. Kiábrándító, keserű érzés csüggesztett el.” (13) Ilyen hangulatban állt a mikrofon elé Pluhár a magyar–len-

gyel olimpiai mérkőzést közvetíteni. Itt sem vigasztalódhatott azonban, mert 3:0-s vereséggel amatőr labdarúgócsapatunk befejezte ötkarikás szereplését.

A német sportakadémia tornatermébe pont akkor érkezett meg Pluhár, amikor két olimpiai bajnoknő vívott a páston. Az 1928-ban győztes Helene Mayer Amerikából hívták haza egy biztos aranyérem reményében. Ellenfele, az osztrák Ellen Preiss 1932-ben Los Angelesben nyert az olimpián. Ha Mayer győz, akkor Elek Ilonának döntőt kell vívnia vele, ha kikap, akkor viszont hat győzelemmel mienk az olimpiai bajnokság. Pluhár lélegzetvisszafojtva várta a végkifejletet, majd amikor kiderült, hogy Preiss a győztes, rögtön odatartotta az újdonsült aranyérmes, Elek Csibi elé a mikrofont. Másnap az atlétikai pályán volt a vívás eredményhirdetése. Pluhár ott volt, és egy érzékeny, úgynevezett „buzogány” mikrofon volt nála, amit lefelé fordított ugyan, de mégis adásba ment, ahogy ő is énekelni kezdte a Himnuszot. A műsorigazgató figyelmeztette: „Pista, kérlek, máskor ne énekelj!”

Az a bizonyos „máskor” a Deutschlandhalléban jött el, ahol két szabadfogású birkózónk – Zombori Ödön légsúlyban, Kárpáti Károly pedig könnyűsúlyban – győzött, és elhúzták tiszteletükre Himnuszunkat. Most csak a hivatalos akkordok hallatszottak a rádióban, meg az, amit Kárpáti nyilatkozott: „Örömmel jelentem, hogy birkózó csapatunk tagjaként a magyar zászlóra olimpiai babért szereztem.”

Pluhár István minden nap beállt abba a pályaszéli árokba, amit a rádiósoknak tartottak fenn. Magyar atlétikai sikerre vadászott, de nem került semmi mikrofon végre. Az volt a szokás, hogy a németek hangrögzítő műhelyében lemezre vették a riporterek azon közvetítését, amelyek nem kerültek rögtön adásba. Ilyen volt például a 4x400 méteres stafétánkról készített felvétel, amit este visszahallgatva Pluhár döbbenetesen vette észre, hogy a többször bekiabált: „fuss!, fuss!, fuss!” az izgalomtól eltorzult és az „u” hang „o”-nak hallatszott. Azonnal megkérte a technikust, hogy ezt ne továbbítsák Budapestnek, sőt legjobb, ha véglegesen törlik.

Férfiatlétáink már leszerepeltek – szó szerint – amikor végre egy fiatalasszony, Kádárné Csák Ibolya izgalmas holtversenyben megnyerte a magasugrás olimpiai bajnokságát. Pluhár azt kérte tőle, hogy mutassa meg az aranyérmét, de a boldogságtól remegő és könnyező bajnoknő hirtelen sehol se találta. A győzelemért kapott tölgyfacsemete cseréjé alatt lapult: „Elveszem a cserepet, s ő kinyitja az érem tokját. Arca kigyúl, szemében szebb az öröm ragyogása, mint az aranyérem fénye.” (14)

A Berlinben lezajlott ötkarikás játékokat az idők során sokféle díszítő és elmarasztaló jelzővel illették. A világ általában Owens olimpiájaként emlegeti, Európában – különösen mifelénk – viszont inkább Csík Ferenc nevével fémjelzik. Ő volt az egyetlen európai, aki megállította az ázsiai úszók győzelmi sorozatát. Pluhár István közvetítése a klasszikus 100 méteres gyorsúszásról etalonként vonult be a magyar rádiózás történetébe. Nincs olyan kisebb vagy nagyobb olimpiai kiadvány, amelyben a szerző ne idézné szó szerint a „Gyere, Ferkó, gyere!” műalkotással felérő tudósítást. „Megvártam, amíg Csík Feri feljött hozzám és a mikrofonomon keresztül maga is elmondta a verseny lefolyását. Úgy érzem most, hogy én vagyok a világ legboldogabb

embere – mondta. Csík öröme és boldogsága a rádió hullámaival az egész országra szétáradt.” (15)

Csák és Csík aranyérmeivel nem ért véget a nap. A „mesterhármast” Lőrincz Márton győzelme jelentette, aki a kötöttfogású birkózás, légsúlyú kategóriájában győzedelmeskedett. Pluhár a késő esti sporthírekben számolt be a svéd Svensson ellen vívott döntőről, majd méltatta a három győzelem értékét. Ettől kezdve már nem kellett szégyenkeznie az eredményjelző tábla előtt.

Következtek a kardvívók. Volt izgulni való itt is. A németek és a lengyelek legyőzése „sima ügy”, de az olaszokkal vívott döntő szokás szerint idegtépő volt. A 4:3-as talján vezetést követően Marzi és Kabos állt a páston. Összecsapnak, vágás-védés és a zsűri máris tárgyalni kezd. „Én fent a csarnok legfelső erkélyén beszélek a mikrofonomba. Jól látom, mi történik a páston, de adásban nem ítélezhetek. Kínzó érzések közt beszélem át az időt, ami a versenybírók vitái közben eltelik. A döntést csak akkor mondhatom be, amikor a nagytáblán látom. És egymás után háromszor kell közölnöm, hogy Kabos kapott találatot. Sokan az ajkukba harapnak, hiszen ott van a fejekben a gondolat: ha ez a csörte elvész, oda a győzelem!” (16) Aztán fordul a „hadiszerecsse” és Kabos megtáltosodik, így végül miénk a csapat aranyérem. „Tornászlányok árvalányhajás kalapja bókol az olimpiai bajnokra lett vívók felé, s egyszerre csak kitör a szívekből a Himnusz dallama” (17) A Kabos-Marzi csörte megismétlődött az egyéni döntőben is, ahol az olaszok által ismételtelen bemutatott komédia miatt annyi vita kerekedett, hogy Pluhár attól félt, elfogy az otthoni közvetítést biztosító viasz (akkor még nem volt használatban a magnetofon.)

A német–magyar vízilabdameccs nem hozott végleges döntést, mert a 2:2-es döntetlen azt jelentette, hogy a franciák elleni mérkőzés gólarányától függ, megvédjük-e olimpiai bajnoki címünket. Ha nem kapunk gólt, és legalább hármat lövünk, akkor miénk a győzelem. Szerencsére 5:0-ra vertük a gallokat, ami egy felszabadult, örömteli közvetítéssel gazdagította Pluhár István „műveit”.

Harangi „Tatár” Imre tatárjárással felérő pusztítást végzett ellenfelei közt a ringben, és beverekedte magát a döntőbe. Vértó szemhéjjal állta az észt Stepulov rohamait, és megszerezte tizedik győzelmünket. „A tíz győzelem azt jelentette, hogy a zárőnnepségen csak Németország meg az Egyesült államok zászlaja lengett a miénk előtt. Gerevich Aladár kezében harmadiknak lendült be a stadionba a három színű magyar zászló, hirdelve, hogy versenyzőink teljesítményét csak két ország részt vevői előzték meg.” (18)

A sportért rajongó rádióközönség hálás volt Pluhár István közvetítéséért, és a tizenegyedik aranyérmesünknek nevezték ki. „Csoda-e, ha hosszú, sokszor nehéz életemben mindig a berlini olimpia napjaira emlékszem vissza a legszívesebben. Ami előtte volt és utána történt, mind-mind eltörpül 1936 augusztusa mögött.” (19)

Pluhár István életútját rekonstruálva megállapíthatjuk a következőket. Labdarúgó zsenik közt is kiváló játékos volt, edzőként, sportvezetőként és elméleti szakemberként szintén maradandót alkotott. A magyar sportújságírás úttörője, a rádiós sportközvetítéseknek pedig első és kiváló művelője

volt. A televíziózás előtti korszak klasszikus riportere, aki évtizedekre meghatározta a magyar sportrádiózás arculatát. Magas szintű szakmai és erkölcsi hozzáállásával máig példaképe lehet a média-utánpótlás számára.

Jegyzetek

1. Lásd például a Vasárnapi Újság tudósítását Borostyányi Nándortól az 1875. május 6-i MAC által rendezett atlétikai versenyről.
2. *Játszottam, oktattam, tudósítottam* c. könyv, Összeállította: Stefan Pluhár, Corvina 1977.
3. Pluhár István–Szepesi György: *Szerelmünk a mikrofon*. Sport, Budapest, 1967.
4. Pluhár–Szepesi könyv 6.
5. Ebben az időben az edzés szó még nem volt használatos, csak a tréning. Az edzés (edző) terminus kialakulását lásd: *Edzőóriások* (szerk. Dobor Dezső), Bp. 2004. Magyar Edzők Társasága 21–22.
6. Lásd: a mellékelt illusztrációt.
7. Pluhár – Szepesi idézett mű: 48–49. oldal
8. i.m. 94.
9. i.m. 97.
10. A *Testnevelés* a magyar sportélet máig legrangosabb folyóirata, melyből 1944-ig XVII évfolyam látott napvilágot.
11. Pluhár–Szepesi i.m. 168. l
12. i.m. 170.
13. i.m. 185.
14. i.m. 186.
15. i.m. 143.
16. i.m. 187.
17. i.m. 188.
18. i.m. 195.
19. i.m. 196.

Illusztráció a *Herkules* egy 1892-es számából

[Az Eurosport története]

VÁRHEGYI FERENC

Abstract (The public history of Eurosport)

Eurosport is the leading pan-European Sport Entertainment Group. Due appear and develop of Eurosport the reach of sport increased a lot in Europa. Since at the end of the twentieth century Eurosport has an important influence for the sportbusiness and the popularity of sport. The topic of this article are the beginning, history, develeoping and role of Eurosport in the international and hungarian sport and television markets.

Keywords pan-Europa, entertainment, sport, television, Eurosport, Eurosport 2, Eurosport HD, Eurosport Event, Eurosport Hungary

Rezumat (Istoria canalului de televiziune Eurosport)

Eurosport este organul media de divertisment cel mai popular din Europa. De la apariția și dezvoltarea canalelor Eurosport a crescut enorm interesul pentru sport în toată Europa. La sfârșitul secolului 20. această organizație mass-media are o influență majoră asupra economiei sporturilor. Articolul trasează istoria Eurosport-ului de la începuturi până la cucerirea piețelor naționale și internaționale.

Cuvinte cheie pan-Europa, divertisment, sport, televiziune, Eurosport, Eurosport 2, Eurosport HD, Eurosport Event, Eurosport Hungary

Várhegyi Ferenc, riporter,
Eurosport

Az Eurosport létrejötte és annak körülményei

Az Eurosport 1989. február 5-én jött létre az EBU (European Broadcasting Union) és a Sky Television plc. vegyesvállalataként. Az EBU mint az európai műsorszórók egyesült ernyőszervezete ebben az időben is sok sportesemény, bajnokság, sorozat közvetítési jogával rendelkezett.¹ Az EBU-t 1950-ben alapították, székhelye Genfben található. 74 rendes taggal (56 ország) + 36 társult taggal rendelkezik. Magyarországról a Magyar Rádió és a Magyar Televízió tagjai a szervezetnek. Az EBU-tagok nézőszáma 650 millió fő/hét. Az EBU a sporttal kapcsolatos tevékenysége során közvetítési jogokat vásárol meg a tagjai számára, amelyeket szétoszt közöttük. Az egyes tagszervezetek az anyagi teherbírásuk függvényében ezért térítési díjat fizetnek az EBU-nak. Az EBU külön szervezete az Eurovision, amely többek

Eurosport, kulisszák

között a sportadások átjátszásával foglalkozik a tagok számára. Évtizedeken keresztül, a 2012-es londoni nyári olimpiai játékokkal bezárólag az EBU rendelkezett a téli és a nyári olimpiák közvetítési jogaival. Jelenleg az EBU birtokolja az UEFA Labdarúgó Európa Liga közvetítési jogait, a labdarúgó világbajnokság selejtezőjének és döntőjének közvetítési jogait, tenisz Grand Slam események, a Tour de France kerékpárverseny és még sok más esemény- vagy sportág közvetítési jogait is. ²

Az EBU az 1980-as évek végén elérkezettnek látta az időt arra, hogy a birtokában lévő sportközvetítési jogokkal hatékonyabban éljen. A tagtelevíziók ugyanis nem tudtak annyi sportközvetítést a műsorstruktúrájukba illeszteni, mint amennyire jogosultak lettek volna. Az EBU ezért döntött egy önálló, pán-európai sportsatorna létrehozásáról, amelyben az első partnere a Sky Television plc. volt, amelynek a tulajdonosa Rupert Murdoch, ausztrál sajtómágnás volt. A Sky Television plc. eredetileg Satellite Television LTD (SATV) néven jött létre, 1978-ban. Ez volt az első európai műholdas televízió, amely határokon átnyúló adást nyújtott egy kábeltelevíziós rendszerben. ³ A Sky Television plc. az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején nagy harcot vívott az angol piacon a British Satellite Broadcastinggal (BSB), amellyel végül a kölcsönösen elszenvedett pénzügyi veszteségek miatt 1990-ben 50-50%-os tulajdoni arányban összeolvadva létrehoztak egy új vállalatot, a British Sky Broadcastingot (BSkyB), amely ilyenformán az Eurosport résztulajdonosa is lett.

Az EBU sok európai érdekeltségű sporteseménynek, a Sky Television plc. pedig amerikai sportesemények (például pankráció) sugárzásának a birtokában volt. ⁴Az Eurosport ebben a felállásban rövid ideig, 1991 májusáig működött, ezt követően bezárt. A csatorna egyik vetéltársa, a Screensport ugyanis megtámadta az Eurosport működését és a tulajdonosi szerkezetét az Európai Bizottságnál. A Screensport tulajdonosa a WH Smith Group volt, melynek tulajdonosa az ESPN Inc., amelynek a tulajdonosa a Capital Cities, egy amerikai kábel-és műholdas televíziós hálózat és az ABC (ma Disney-ABC Television Group) voltak. ⁵ A Screensport fő piaca Anglia volt, ahol azonban nem érte el a várt üzleti sikereket.

Az Eurosport bezárásával egy időben ugyanakkor az Eurosportnál tulajdonosváltás történt, amely megoldotta a problémát. A csatorna egyik társtulajdonosának a B SkyB-nek a helyére belépett a francia TF1 Group, amelynek köszönhetően az Eurosport még ugyanabban a hónapban újra kezdte a működését. A TF1 Group mellett a Canal + és a Havas Images is bekerült a tulajdonosok köré. 1993. március 1-jén a Screensport beolvadt az Eurosportba. 2001 januárjától pedig a csatorna 100%-os tulajdonosa a TF1 csatorna. ⁶

A magyar nyelvű adás és szerkesztőség létrejötte

A rendszerváltást követően 5 külföldi televíziós csatorna volt fogható műholdon keresztül Magyarországon: a Sky Channel, a Music Television,

Sajtótájékoztató, Eurosport

Munka közben, Eurosport

a TV5, a Superchannel és az Eurosport. A klasszikus ötösből a Music Television, a TV5 és az Eurosport ma is jelen van a magyar piacon. A magyar állam megállapodott ezekkel a csatornákkal, hogy a sugárzásért cserébe a magyar állam fizet nekik egy szerény összeget. (Az 1996-os I. törvény, az úgynevezett Médiatörvény hatályba lépéséig a magyarországi televíziós viszonyok átmenetinek tekinthetők.)

Az érintett csatornák azonban rájöttek, hogy számukra előnyösebb lenne az akkoriban már erős kiépítettséggel rendelkező kábeltelevíziós társaságokkal külön-külön megállapodniuk, hiszen így nagyobb bevételhez jutnának. Az Eurosport – egyelőre angol vagy német nyelven – már nagyon sok háztartásban fogható volt, de Budapesten és környékén az Antenna Hungária mint állami műsorszóró cég, nem volt hajlandó a mikrohullámú rendszerében sugározni az Eurosport műsorát. Mivel itt kb. 100 ezer lakásról beszélünk, ez érzékenyen érintette az Eurosportot. Végül abban egyeztek meg a felek, hogy amennyiben az Eurosport elindítja a magyar nyelvű sugárzást, az Antenna Hungária kész a saját hálózatán továbbítani a televíziós jelet.⁷

1996-ban az Eurosport ennek érdekében megkereste a Magyar Televíziót, mivel azt szerette volna, hogy az MTV-vel együttműködve induljon el a magyar nyelvű sugárzás. Az együttműködésért cserébe azonban a Magyar Televízióknak díjat kellett volna fizetnie, amely nem nyerte meg az MTV tetszését. Így gyakorlatilag nem foglalkoztak érdemben az Eurosport ajánlatával.⁸

Edelényiné Szabó Mária, az MTV sportosztályának, a TeleSportnak a nemzetközi ügyintézője azonban látott fantáziát a dologban. Elvitte az

Eurosport ajánlatát a Híd Rádió Rt. két igazgatójához, Palik Lászlóhoz, és Héder Barnához, a TeleSport korábbi munkatársaihoz. A két televíziós szakember lecsapott a lehetőségre, és Párizsba utaztak, hogy tárgyaljanak az esetleges együttműködésről. A tárgyalásokat megállapodás követte, és 1996. január 23-án felhangzott az első magyar nyelvű beköszönés. „Héder Barna kezdte: Jó napot kívánunk, először jelentkezik az Eurosport magyar szerkesztősége...”⁹

Az Eurosport szerkesztőségének a székhelye Budapesten a Naphegy tér 8. szám alatt, a Magyar Távirati Iroda (MTI) épületében volt.

Az Eurosport magyar nyelvű szerkesztőségét a Híd Rádió Rt. működtette, lévén, hogy a megállapodást is ez a cég kötötte meg az anya Eurosporttal.

A magyar szerkesztőség története (1996–2012)

Az 1996-ban megalakult magyar szerkesztőség első munkatársai: Palik László, Héder Barna, Edeléyniné Szabó Mária, Dávid Sándor, Vitár Róbert, Gundel Takács Gábor, mindannyian a Magyar Televízió korábbi dolgozói. Palik László és Héder Barna egyben a működtető Híd Rádió Kft. ügyvezetői és résztulajdonosai is voltak. A magyar szerkesztőség első producere Edeléyniné Szabó Mária volt.

Az alapító csapathoz néhány hónappal később csatlakozott Szabó Gábor testnevelő tanár és tenisz-szakedző, valamint Horváth Mariann hatszoros világbajnok párbajtőröző, akik az első időszakban gyakornokként, később teljes jogú kommentátorként dolgoztak. Még ugyanabban az évben kezdte

A média képviselői

gyakornoki, később pedig kommentátori munkáját ifj. Knézy Jenő válogatott kosárlabdázó és Gyulai Miklós válogatott atléta, majd Gyulai Balázs.

1996-ban mutatkozott be az Eurosportnál Fülöp László is, aki egy ideig párhuzamosan dolgozott a Magyar Televíziónál is.

Az első tíz évben napi nyolc óra magyar nyelvű adást sugárzott az Eurosport, a többi adást angolul láthatták a nézők. A napi nyolc órát heti, illetve havi átlagban kellett érteni, hiszen a hétvégeken a magyar nyelvű adások időtartama értelemszerűen túllépte a napi nyolc órát, hétköznapokon viszont nem mindig érte el azt.

1998-ban csatlakozott az Eurosport csapatához Várhegyi Ferenc, aki 1999 áprilisáig párhuzamosan az MTV-ben is dolgozott. Gyulai Balázs addigra már elhagyta az Eurosport szerkesztőségét.¹⁰ Ugyancsak 1998-ban kezdte el a csatornájánál kommentátori munkáját Deutsch Péter, korábbi válogatott atléta.

1999-ben Héder Barna és Palik László eladták az Eurosport magyar szerkesztőségét, az Autó-Motor című újságot és a Rádió Bridge-t is működtető Híd Rádió Rt.-t. Az új tulajdonos az amerikai Elliott Associates L-P. lett. A cég vezérigazgatójának a korábbi Eurosport-komentátort, Deutsch Pétert nevezték ki.

2000-ben elhagyta az Eurosport szerkesztőségét Gyulai Miklós, aki az újonnan alakult Sport1 TV-nél folytatta kommentátori munkáját. Távozott Gundel Takács Gábor is, aki a TV2-nél és a Sport1-nél vállalt munkát. Érkezett Horváth Bernadett, aki asszisztensi feladatokat látott el Edelényiné

Szabó Mária producer mellett. Várhegyi Ferenc profi ökölvívó-mérkőzések kommentátori feladatait látta el az HBO televíziónál is.

2001-ben került az Eurosporthoz gyakornokként Vörös Csaba és Varga Ákos. A Híd Rádió ettől az évtől kezdve zárt részvénytársasági formában működött tovább, melynek elnöke a Népsport korábbi munkatársa, és a Magyar Hírlap főszerkesztője, L. Kelemen Gábor lett. Ugyanebben az évben augusztus 14-én bejelentették, hogy a Híd Rádió Zrt. új vezérigazgatója Charles Kovacs, a korábbi vezérigazgató, Deutsch Péter pedig a cég felügyelőbizottságának elnöke lett. Ebben az évben Várhegyi Ferenc megkezdte profi ökölvívó-komentátori munkáját a Viasat3 televíziónál, amelyet a következő évben is folytatott. 2001 végén két alapító, Vitár Róbert és Dávid Sándor befejezte Eurosportos munkáját.

2002-ben Vörös Csaba és Varga Ákos megkezdtek kommentátori munkájukat. Az év tavaszán a Híd Rádió Zrt. az Eurosport szerkesztőségével együtt új budapesti helyszínre, a Róna utcába költözött. Ekkor kezdte meg szakkommentátori munkáját Kovács Dusán, válogatott atléta. Néhány labdarúgó-közvetítésben szerepet vállalt Dénes Tamás, a Rádió Bridge műsorvezetője is. Várhegyi Ferenc és Vörös Csaba a rali világbajnokság futamait közvetítette a Viasat3 televíziónál is.

2003-ban Kovács Géza László, az MTV, a Juventus Rádió és a Sztár Rádió korábbi munkatársa is csatlakozott az Eurosport kommentátori gárdájához. Ebben az évben fordult elő először, hogy magyar kommentátor az esemény helyszínéről közvetíthetett. Várhegyi Ferenc a MotoGP világbajnokság jerezi versenyére utazhatott el. Ettől kezdve vált gyakorlattá, hogy évi egy vagy két alkalommal magyar kommentátorok is az esemény helyszínéről közvetítenek. Ez mindig egy-egy nagy eseményhez, például kerékpáros világbajnokság, atlétikai világbajnokság, Roland Garros, biatlon világbajnokság stb. kapcsolódik, és az adott sportággal foglalkozó kommentátorokat érinti.

A 2004. év végén véget ért az Eurosport és a Híd Rádió Zrt. együttműködése. 2005. január 1-től az Eurosport új partnere a Masterfilm Digital Kft. lett, amely a magyar szerkesztőséget új fővárosi helyszínre, a Jász utca 5. szám alá költöztette.

2005-ben a magyar szerkesztőség Szabó Gábort kinevezte vezető kommentátornak, amellyel a budapesti szerkesztőség is igazodott az Eurosport nemzetközi gyakorlatához. Várhegyi Ferenc és Vörös Csaba a NASCAR bajnokság összefoglalóit közvetítette a Viasat3 televíziónál is. Ebben az évben a magyar szerkesztőség az új csatornák, az Eurosport 2, valamint az Eurosport Newsnak a beindítására készülődve meghirdette kommentátor-kereső és -képző tanfolyamát. A szerkesztőség tudatosan döntött úgy, hogy nem a meglévő kommentátori piacról próbál meg új munkatársakat szerezni, hanem saját maga képi ki a leendő kollégákat.

A felhívás óriási sikert aratott, a közel 400 jelentkező közül az első szűrés során kb. 100 jelöltet engedtek tovább. Az elméleti és gyakorlati foglalkozások során ez a létszám 30-40 főre szűkült, majd év végére ebből alakult ki az a 16 fős gárda, amelyből 13-an ma is az Eurosport munkatársai.

A 2005-ben kezdett új kommentátorok névsora: Ajkler Zita, Németh Gergely válogatott atléták, Mészáros Panna vívó magyar bajnok, Pongrácz

Eszter, Szántó Petra, Pásztor Dóra paralimpiai bajnok úszó, Szathmári Attila, Rév Dániel, Magyar Bence, Buzás Gábor, Lantos András, Bodnár Gergő, Vásárhelyi Tamás, Székely Dávid, Rádonyi Kristóf, Egyed Krisztina eb-bronzérmes gyorskorcsolyázó, Juhász Péter.

Az elmúlt években távoztak közülük: Pongrácz Eszter, Mészáros Panna, Rádonyi Kristóf, Juhász Péter.

2006-ban megkezdődött az összes műsor magyar nyelvű kommentálása a klasszikus Eurosport csatornán és az újonnan elindított Eurosport 2-n is. Megkezdődött az Eurosport hírcsatornájának, az Eurosport News-nak is a magyar nyelvű sugárzása.

2008-ben csatlakozott az Eurosporthoz Hajdú B. István, a TeleSport, a Viasat3, az RTL Klub, a Sport1, és a TV2 korábbi kommentátora. Ebben az évben kezdett el az Eurosport mellett párhuzamosan dolgozni a Duna Televíziónál, később pedig a Magyar Televíziónál is Knézy Jenő. A pekingi nyári olimpiai játékok idején Vitray Tamás közvetítette a kajak-kenu versenyeket az Eurosporton, szakkomentátora Ábrahám Attila olimpiai bajnok kajakos volt.

2009-ben kezdett el dolgozni a TV2 labdarúgó Bajnokok Ligája közvetítésében Hajdú B. István, Székely Dávid és Szathmári Attila.

2010 végén nyugállományba vonult Edelényiné Szabó Mária producer, akinek a munkáját 2011-től Szabó Gábor vette át.

2011 szeptemberében elhunyt az Eurosport motorkerékpáros szakkomentátora, Böröczky József, aki Várhegyi Ferenc társaként közvetítette Talmácsi Gábor világbajnoki arany- és bronzérmeit is.

2012-ben a londoni olimpiára az MTVA az Eurosporttól is kért „kölcsön” kommentátorokat. A Magyar Televízió közvetítői gárdájában dolgozott Horváth Mariann, Szabó Gábor, Székely Dávid és Knézy Jenő, a Magyar Rádióknak pedig Hajdú B. István közvetített. Az olimpia ideje alatt váratlanul elhunyt Sipos János, az Eurosport kerékpár-komentátora. Az olimpia után távozott az Eurosport szerkesztőségéből Knézy Jenő, aki az MTVA kötelékében folytatta műsorvezetői és kommentátori munkáját. Az év októberében megszűnt az Eurosport News, így annak magyar nyelvű sugárzása is.

2012 decemberében a szerkesztőség ismét új helyre, a Budapest, XIII. kerület, Vizafogó sétány 2. szám alá költözött.

2013-ban az Eurosport magyar szerkesztősége megalapította a Sipos János-díjat, amelyet a londoni olimpián nyújtott teljesítményért Horváth Mariann kapott meg első ízben.

2014-ben a Sipos János-díjat Székely Dávid kapta meg. A 2014-es Téli Olimpiai Játékokat az Eurosport a jog lejáratá miatt nem közvetítette, amely érzékenyen érintette a csatornát. Ugyanakkor az MTVA kérésére, két Eurosport-komentátor is közreműködött a Magyar Televízió, illetve a Magyar Rádió olimpiai közvetítéseiben. Szabó Gábor alpesi sít és sífutást, Hajdú B. István pedig jégkorongot közvetített. Vásárhelyi Tamás önkéntes munkatársként dolgozott a szocsi olimpián.

Új korszak

2012 végén az Eurosport újabb történelmi pillanathoz érkezett. Decemberben bejelentették, hogy a Discovery Communications Inc., ismertebb nevén a Discovery Channel médiavállalat megvásárolta az Eurosport 20%-os tulajdonrészét. A vásárlás értéke 170 millió euró. A Discovery Channel ezen kívül opciós jogot szerzett arra, hogy két éven belül 51%-ra növelje a részesedését az Eurosportnál, a TF1 pedig ugyanakkor eladhatja a maradék 49%-os részesedését is az amerikai médiavállalatnak. Ez lehetőséget teremt a Discovery számára, hogy 100%-ban kontrollálja és tulajdonolja Európa vezető sportcsatornáját.¹¹ Ezzel egy új korszak kezdődik meg az Eurosport és a Discovery életében is. Az amerikai médiavállalat eddig nem foglalkozott a sporttal, érdekes, hogy az új stratégiájával Európában jelenik meg. Az üzlet jól példázza a televíziós sportipar globalizálódását. Nincs új a nap alatt: gyakorlatilag húsz évvel azt követően, hogy a Screensport beolvadt az Eurosportba, újra megjelent az amerikai tőke és tulajdonosi kör a csatorna életében.

Az Eurosport legfontosabb adatai

Az Eurosport székhelye Párizs egyik külvárosában, Issy-les-Moulineauxban található. A központon kívül 13 régiós irodát működtet, az európai helyszínek mellett Hong-Kongban és Tokióban is. Az Eurosport az első számú pán-európai sportcsatorna, amelynek az adásai 20 nyelven, 59 országban, 130 millió háztartásban foghatók.

Az Eurosport 2, amely 2005-óta működik, 18 nyelven sugároz, adásai 47 országban, 59 millió háztartásban foghatók.

Az Eurosport HD 2008 óta sugároz 20 nyelven, 39 országban, több mint 2500 óra műsoridővel.

Az Eurosport 2 HD 2009-óta működik, itt található például a Bundesliga-mérkőzések közvetítése, amelyet 35 országban láthatnak labdarúgó-szurkolók.

Az Eurosport Ázsia-Óceánia 2011 óta 17 országban HD minőségű adást sugároz.

Az Eurosport Events a fő műsorsugárzója a Túrakocsi Világbajnokságnak (WTCC), amelyben Michelisz Norbert is versenyez. Az Eurosport itt szoros együttműködésben dolgozik a világbajnokságot szervező KSO céggel. Az Eurosport Events hasonlóan központi szerepet játszik a világ legjobb díj-ugrató lovasait tömörítő Global Champions Tour sorozat szervezésében és közvetítésében is.

Az Eurosport Player egy internet alapú televízió, amelyet személyi számítógépen 52 országban, mobil alkalmazás során 34 országban nézhetnek az érdeklődők.

Magyarországon az Eurosport több mint 2 millió, az Eurosport 2 pedig közel 2 millió háztartásban van jelen. Ez Kelet-Közép-Európában – a lengyel piacot nem számítva – piacvezető helyet jelent. Magyarország a kezdetektől fogva az Eurosport 10 legfontosabb piaca közé tartozik.

Lényeges a Yahoo-val való együttműködés is, amelynek eredménye egy közös fejlesztésű honlap, a www.eurosport.com, amely nemcsak Európa

első számú sporthírportálja, de amelyet Ázsiában és Afrikában is sokan látogatnak. A portál alkalmas iPhone, iPad, Android és BlackBerry készülékeken való letöltésre is. A portálnak 15 nemzeti oldala, microsite-ja is van, amelyet 11 európai országban, 11 nyelven olvashatnak az érdeklődők. A központi portálnak 2010-ben havi átlagban 19 millió látogatója volt, amely a londoni olimpiai idején 33 millió főre duzzadt. 2012-ben a www.eurosport.com havi átlag látogatottsága meghaladta a 20 millió főt, amely az online sportanyagok 12,8-át teszi ki. Ezzel a portál piacvezető Európában.¹²

Az Eurosport működése

Az Eurosport központilag meghatározott műsorpolitika alapján dolgozik. Az adások minden országban megegyeznek egymással, kivéve az angol, a francia, a holland és a német piacot, ahol a szerkesztőségek a generál program közvetése mellett saját, önálló műsorokat is készítenek. Ezeknek az országoknak az kommentátorai általában a helyszínekről közvetítik az élő sporteseményeket, a többi országban, így Magyarországon is a szerkesztőségből, úgynevezett off-tube közvetítést adnak a kommentátorok. Ez alól kivétel, amikor egy-egy ország egy-egy eseményre, a helyszínre is kiküldhet kommentátorokat. A magyar szerkesztőség esetében ez évi legfeljebb két alkalom.

A kommentátorok az Eurosport belső internetes rendszerén megküldött, szinte 100%-osan angol nyelvű anyagok alapján, illetve a saját internetes, nyomtatott sajtós és egyéb forrásaik alapján készülnek fel a közvetítésekre. Az adás során a kommentátor a fején lévő fejhallgatón, az úgynevezett fülesen keresztül hallja a párizsi rendező angol nyelvű utasításait, illetve segítségét. A rendező tájékoztatja a kommentátorokat arról, hogy mikor kezdődik és mikor végződik az adás, mikor jön a reklámszünet, és hogy mikorra fejezze be az adott témát, mert vágás következik. A szóbeli instrukciókat alapszintű számítógépes visszaszámlálás is segíti.

A kommentátor közvetítés közben hallgathatja az angol kommentátor közvetítését is, amely időnként segítség lehet. Ugyanakkor ez komoly összpontosítást igényel, hiszen még jobban megosztja a kommentátor figyelmét és hosszabb távon fárasztó lehet.

A megvágott, tehát nem élő műsorokról egy angol nyelvű adásmenetet, úgynevezett scriptet küldenek, amely nagy segítséget ad a kommentátorok munkájához. Mindazonáltal a kommentátorok ezeket az adásokat is élőben közvetítik, ismétlésre, hibajavításra nincs lehetőség.

Az Eurosport már egybeforrott a nagy kerékpárversenyek, tenisztornák, a snooker tornák, a téli sportágak és a sok technikai sportág életével. Túlzás nélkül kijelenthető, hogy nagyon sok sportágnak az Eurosport a legfontosabb televíziós partnere.

A jövő

A technikai fejlődés folytatódni fog, a jövőben még több HD-illetve 3D minőségű adásra számíthatunk. Az internetes platform és a televízió kapcsolódása még szorosabbá válik. Kérdés, hogy megmarad-e az Eurosport jelenlegi szervezeti struktúrája, vagy a francia, angol, német és holland minta

nyomán további – akár több országra is kiterjedő – önálló régiókat is kialakítanak-e. Mindez akkor válhat indokolttá, ha a sportesemények közvetítési jogait birtokló szervezetek tovább kívánják szegmentálni a piacot, illetve ha ez további bevételeket jelenthet az Eurosport számára.

A magyar szerkesztőség helyzete a jelenlegi és az esetlegesen megváltozó tulajdonosi és szervezeti struktúrában is stabil marad.

Minden televízió, így az Eurosport számára is kihívás, hogy a közvetítési jogok ára folyamatosan nő. Ezzel nem könnyű és nem is mindig célszerű, vagy nem mindig lehet lépést tartani. A folyamat előbb-utóbb megváltozik, bizonyos sportágak, események esetében ez már jelentkezik is, de a piacvezető sporteseményeknél ez még nem jellemző. Kérdés, hogy a sporttelevíziós piac hogyan reagál ezekre a folyamatokra, és ezek a reakciók milyen hatást gyakorolnak majd a sportágakra, sporteseményekre.

Az bizonyos, hogy az Eurosportnak, mint az Európában 18 éve piacvezető sporttelevízióknak a döntései továbbra is komoly befolyással bírnak majd a nemzetközi sportéletre.

Az Eurosport és a vele partneri kapcsolatban lévő sportágak sikeres, eredményes 24 éven vannak túl. Amennyiben a sportágak úgy gondolják, hogy ezt a kapcsolatot érdemes tovább folytatni, az Eurosport készen áll.

Jegyzetek

- 1 <http://en.wikipedia.org/wiki/Eurosport>
- 2 www.ebu.ch
- 3 http://en.wikipedia.org/wiki/Sky_Television_plc
- 4 Fenyves Tamás-interjú
- 5 http://en.wikipedia.org/wiki/Screensport_és_Fenyves_Tamás_interjú
- 6 <http://en.wikipedia.org/wiki/Eurosport>
- 7 Fenyves Tamás interjú
- 8 Vörös Csaba: *A sportriporter is ember*. 69–70. Sportháló Kiadó, Budapest, 2006.
- 9 Vörös Csaba: *A sportriporter is ember* 70. oldal Sportháló Kiadó, Budapest 2006
- 10 Edelényiné Szabó Mária-interjú
- 11 www.sportbusiness.com
- 12 www.eurosport-tv.com/corporate

Buzgó József, a *Nemzeti Sport* főszerkesztője

[2040-ig lehet tervezni]

Interjú Buzgó Józseffel,
a *Nemzeti Sport* főszerkesztőjével

Van-e jövője a nyomtatott újságnak? Lesz-e *Nemzeti Sport* húsz év múlva? Más szerkesztési elvek vonatkoznak-e az online változatra, mint a printre? Mely témák mozgatják meg leginkább az olvasókat? Van-e alapja a „zöld sport”-vádnak? Miként nyithat a lap a határon túli magyarok felé? CFR Cluj vagy Kolozsvári CFR? A kérdésekre Buzgó József, a hetvenes évek végétől tíz éven át az öttusa-válogatottat erősítő, a Budapest Honvéddal csapatban BEK-aranyérmet, valamint háromszor országos bajnoki címet szerző, később edzőként olimpiai, világ- és Európa-bajnok versenyzők trénerként tevékenykedő sportember, a *Nemzeti Sport* főszerkesztői tisztségét 2008 óta betöltő, 57 éves újságíró válaszol a *Me.dok*-nak adott interjújában. Mivel a szerző a *Nemzeti Sport* alkalmazottjaként munkatársa interjúalanyának, a 2012. szeptember végén folytatott beszélgetés tegező formában zajlott és került aztán papírra.

Mit jelent ma a *Nemzeti Sport* márka?

Az egyik leghitelesebb médiumot, véleményformáló erőt. Akár a szakmai, akár a társadalmi oldalt nézem, óriási hatással van a magyar sportéletre. A *Nemzeti Sport* jelenlegi helyzetében – egyedüli sportnapilapként – nyilvánvalóan piacvezető, és az országos napilapok között is minden tekintetben megállja a helyét. Ez attól függetlenül igaz, hogy az értékesített példányok száma négy-hat százalékkal csökken évente.

Mióta?

Amióta én itt vagyok. Azt tudni kell, hogy a nyomtatott újság és az online kiadás integrációja azt is magával hozta, és ezt igyekszünk is kommunikálni a világ felé, hogy a *Nemzeti Sport Online* egyre hangsúlyosabb szerepet kap. Az oldal egyedi látogatószáma 60–80 ezer között volt az érkeztem idején, azóta 160–180 ezerre nőtt, de volt már 220 ezer is. Ha a kettőt összevetjük – most ugyebár hetvenezer körüli a nyomtatott újság példányszáma –, nagyon jó a mutató, hiszen azt jelzi, hogy az olvasottságot nézve a *Nemzeti Sport* napi szinten közel háromszázezer embert ér el.

Ez soknak számít a magyar médiapiacra?

Nincs még egy olyan, online és print verzióban is megjelenő médium Magyarországon, amely hozná ezt a szintet. Se a Népszabadság, se a Magyar Nemzet, se a többi napilap. Ennek magyarázata a függetlenség. A politikai napilapoknál tagozódik az olvasótábor, attól függően, hogy középen, baloldalon, jobboldalon, liberális vagy bulvár vonalon mozog az újság, sportnapilap viszont csak egy van.

Mitől függ, hogy egy újságot hányan olvasnak? Létező jelenség a sportnapilap esetében, hogy a megvásárolt példányt az öltözőben, a családban körbeadják egymásnak az emberek?

Annak idején a Szonda Ipsos dolgozta ki ennek a mérését, a módszer azóta elfogadott, úgy tudom, ezerfős reprezentatív mintán vizsgálják a szokásokat. Most egy magazint például átlagosan négyen vesznek kézbe, adják egymásnak a családon belül és a munkahelyen is. A hirdetőik szempontjából van ennek jelentősége. Az elmúlt években 330 ezret mértek csak a printnél, az olvasottságunk nyilván összefüggésben áll a magyar ember anyagi helyzetével. A munkahelyen egyik nap megveszi a Kiss, másik nap a Nagy, harmadik nap a Horváth, és egy lapot bent hárman olvasnak el. Régebben ez nem volt jellemző. Számít az is, hogy ma már sokan gépkocsival járnak. A hatvanas, hetvenes, nyolcvanas években még a buszmegállóban, a vasútállomáson megszokásból is megvették az újságot. Életformaváltás történt, emiatt a print lapoknak nehezebb a sorsuk, mint az online oldalaknak.

Melyek azok a témák, amelyekre jobban haragnak az olvasók?

A Nemzeti Sporthoz némelyek rosszul közelítenek, a visszajelzésekből tudom, hogy sokan úgy érzik, bulvárosodik a lap. Pedig a világ bulvárosodik. Olyan témákat kell feszegetni, amelyekről húsz-harminc évvel ezelőtt elképzelhetetlen lett volna, hogy újságba kerülnek, a magánszférába is muszáj bele-belekapni. Általában véve azonban igaz, hogy elsősorban a sportsikerek és a tudósítói számok hoznak a szokásosnál több olvasót. A nagy események, az olimpia, a labdarúgó-világbajnokság, az Európa-bajnokság mindig kiemelt érdeklődésre tartanak számot. Az emberek fogékonyak a sikerre, a jó magyar eredményekkel kecsegtető sportágak, mint például a kajak-kenu, vonzzák az olvasót. De ha öttusa vb-t rendeznek Magyarországon, esetleg vízilabda vagy kézilabda világesemény zajlik, az is nagyon sokat nyom a példányszámon, akár a férfi, akár a női vonalat nézzük.

És a magyar futballválogatott?

Váltakozó az olvasói reakció, de alapvetően igaz, hogy a magyar válogatott mérkőzése előtti és utáni napokban megjelent számok az időszak legmagasabb példányszámait hozzák.

Az elmúlt években mi volt a legnagyobb siker az újság szempontjából?

Amikor a kézilabda-válogatottunk megverte a londoni olimpián a franciákat, akkor közel harminc százalékos emelkedést ért el a Nemzeti Sport, olyan remittenda százalékkal, amely gyakorlatilag alig kimutatható. A tizenöt százalékos remittenda egy napilapnál azt jelenti, hogy gyakorlatilag nem kapható. Világos, hogy ha nem száz-, hanem százhúszezerben nyomjuk a lapot, akkor sokkal többet adtunk volna el. Nyilván hosszú távon be kell lőni, hogy mennyi lesz a nyomtatott példányszám, de ez már napi szintű agyalást is megkövetel, tudni kell, hogy mely eseményre mennyit érdemes emelni. A labdarúgó-válogatott győzelme a törökök elleni vb-selejtezőn például 80–85 ezres példányszámot hozott, ami azért a jelenlegi viszonyok között igen magas szám.

Még mindig hallani azt a több évtizedes vádat, hogy a Nemzeti Sport „zöld sport”. Mennyire állja ez meg a helyét? Valóban figyelembe kell venni a lap szerkesztésénél, hogy Magyarországon a Ferencvárosnak van a legnagyobb szurkolótábor?

A Ferencváros győzelmei esetén 6–8, akár 10%-ot is emelkedik a példányszám. Ez a többi klub esetében lényegesen alacsonyabb, ahhoz nemzet-

közi siker kell a részükről, hogy ekkora érdeklődést gerjessenek. A Debrecen például 2009-ben képes volt felülmúlni a ferencvárosi győzelmek utáni példányszám-növekedést, nem is kicsivel, a Bajnokok Ligája ugyanis országos szinten is mindenkit megmozgatott. Amikor az újságot zöld sportnak nevezhették, az nagyon régen volt, az én időmben már biztosan nem. Tévedés, hogy a Nemzeti Sport a Ferencvárosból él, de az kétségtelen, hogy a Fradi hívószó az olvasók számára. A magyar sokszor inkább valami ellen szavaz, mintsem valami mellett, ha a Ferencváros kikap, gondolhatnánk, hogy van tizenöt ellenklub, amelynél dörzsölik a tenyerüket a szurkolók. Ez a logika azonban a példányszámokban nem köszön vissza. Az elmúlt két hónapban a Ferencváros bojkottálja a lapot, és bár a tudósítóinkat nem engedi be a stadionjába, hozzáuk a női és férfi kézilabda, valamint a futballcsapat mérkőzéseit is, mert ezek húzó ágazatnak számítanak nálunk. Hét közben viszont elemző cikket tudunk hozni róluk, ha egyáltalán valamit. De a változás hatása a példányszámokban nem mutatkozik, marginális a közösség, amelyet a Ferencváros vezetői sikerrel biztattak arra, hogy ne vegyék meg az újságot.

A futball és a nem futball között mi a helyes arány? Igaz, hogy egy Pápa–Siófok NB I-es mérkőzés több olvasót hoz, mint mondjuk egy asztalitenisz eb-győzelem?

A pingpong eb-győzelem a címlapon biztosan többet hoz, mint a Pápa–Siófok. Ha kicsit arrébb megyek, és a Sport1 televízió nézettségét vagy az NSO kattintásszámait nézem, akkor látnunk kell, hogy az ilyen szintű mérkőzések nem verik ki a biztosítékot, szemben mondjuk egy magyar siker-sportág nemzetközi szép eredményével.

Különbözik az olvasók igénye az online és a nyomtatott verziónál? Kell-e azzal számolni, hogy a nyomtatott újságnak idősebb a tábora, míg az internetes változat inkább a tizenéves, a húszas és a harmincas generációhoz szól?

Azt lehet mondani, hogy az online a hétévestől az ötvenéves korosztályig nagyon erős. Más stílusban, műfajban kell ott megfogalmaznunk a cikkeket, feldolgozni az eseményeket, mint a nyomtatottban. Az online a pillanat művészete, percről percre készül, gyakorlatilag folyamatosan informáljuk az olvasókat. Napi szinten 160–180 anyag kerül fel, és ez a tizenöt milliós – nem tízmilliós, hanem tizenöt milliós, ezt szeretném is hangsúlyozni – nyelvkörnyezetet figyelembe véve jóval meghaladja nálunk nagyobb országoknak a hírszámát is. Nagyon mély és aprólékos a Nemzeti Sport Online, a print viszont egyre inkább tolódik a mérkőzések, versenyek utáni szakértés irányába, illetve azoknak az eseményeknek a bemutatására, amelyeknek az olvasó nem fér a közelébe. Megpróbáljuk a függőnyt egy kicsit félrehúzni előtte, hogy bekukkantson az öltözőbe, a sportolók életébe, az edzők életébe. A Sport 1 televízió egy flash-interjút csinál velük a lefújás után néhány másodperccel, egy-egy újság ugyan idéz az edző szavaiból, de átgondoltabb, alapos nyilatkozat csak a Nemzeti Sportban jelenik meg. Ez a mi dolgunk, ezért vagyunk, integráltan kell kezelnünk a sportesemények feldolgozását.

Ennek tükrében fontos egyáltalán, hogy a nyomtatott újságnál megmaradjon a hírszolgáltató funkció? Jómagam a külföldi labdarúgással

foglalkozó részleg tagjaként közeli szemtanúja voltam annak, ahogyan az elmúlt években kikerült a labból például a francia, a török vagy éppen a román bajnokság eredményeira.

Az, hogy egy NB I-es, NB II-es mérkőzés jegyzőkönyvvel, osztályzatokkal meglegyen, fontos. Mégis, az információk tömege egyre inkább átmege az online-ra. Csak azért nem vesz meg valaki hétfőn egy újságot, hogy azt az eredményt megkapja, amelyet az interneten is megtalál. A heavy userek a másodperc törtrésze alatt ismerni akarják a végeredményt, a történeteket, a statisztikát, mindent, és meg is találják.

És mit csináljon az a hatvan-hetvenéves olvasó, aki nem használ internetet, viszont hozzászólt ahhoz, hogy megkapja az újságban az eredményeket?

Sajnos az élet rendje szerint belőlük van kevesebb, elenyésző a számuk, nagyon tolódik kifelé az online felhasználók életkora. A hozzászólásokból, fényképekből lehet látni, hogy ma már a hetvenes korosztály is aktív, más generációkat is megszólít az internet. A hírszolgáltatás az online-ra kerül, az újságban a kötelező tényeket kell hoznunk, NB I, NB II, NB III, a kosárlabda, a kézilabda, a vízilabda eredményeit, bár éppen a vízilabdában a nézőszám ezt nem indokolja, a sikerek sokkal inkább. Ha már itt tartunk, kézilabda- és kosárlabdameccseken viszont sokszor többen vannak, mint a futballmeccseken, és az említett sportágak nézői körében érdekes módon erősebben érződik a lokálpatriotizmus.

Fontosnak tartottad hangsúlyozni az imént a tizenöt milliót. Van arra kimutatás, hogy a határon túl hányan olvassák a Nemzeti Sportot?

Az online felhasználók körülbelül húsz százaléka határon túli magyar. A 160 ezres átlag látogatószámban a kinti magyarok is jelentősen közrejárásanak, a regisztrációból és az IP-címekből meg tudjuk állapítani, hogy az Egyesült Államoktól Ausztráliáig mindenfelé olvassák az NSO-t.

A nyomtatott újságban megjelent cikkek miért nem olvashatóak online?

Egy ideig nyílt erre mód, de nagyobb volt a funkciónak a költsége, mint a hozadéka. Most azonban ismét napirendre került, a fejlesztők erősen dolgoznak azon, hogy újra lapozható legyen a neten a Nemzeti Sport, belátható időn belül lesz újra e-újság. Korábban kétezer körül volt azoknak a száma, akik a lapot napi szinten így vásárolták meg.

Az nem került szóba, hogy a nyomtatott újság árusítóhelyeken is megjelenjen a határon túl?

Erről most éppen a lapigazgató úrral, Papp Gáborral kezdtünk egyeztetni. A Nemzeti Sportot napi szinten Nagyváradra, Aradra könnyedén el lehet juttatni, de mondjuk Csíkba már nehezebben. Ezért gondolkodunk azon, hogy kiadnánk egy heti Nemzeti Sportot, amely direkt ezt a célt szolgálná, illetve azoknak az olvasóknak az igényeit elégítené ki, akiknek már nem megfizethető a napi újság.

Hogyan kezeli a Nemzeti Sport a határon túli magyar sportolók sikerreit?

A kiemelkedő sportágaknak és sportolóknak az eredményeivel foglalkozunk, de ez korántsem olyan jelentős, mint amilyennek lennie kellene.

Ebből a szempontból is mérföldkőnek számítana, ha össze tudnánk hozni a heti Nemzeti Sportot, amely a Kárpát-medencében mindenütt megvásárolható lenne. A kiadás tartalmát a napi számok rezüméje adná, kiegészítve más cikkekkel és az alapvető információkkal. A határon túl sokaknak van az anyaországhoz kötődése, születési, rokonsági, ismerősi vonalon, rendszeresen figyelik az egyes térségek eredményeit, és ebben az újságban megjelenhetnének azok az anyagok, amelyek feltehetőleg a Kárpát-medence magyarságát érdekelnék.

Kolozsvári útjaim során többször a szememre vetették, hogy miért nem írja a Nemzeti Sport a CFR Cluj nevét Kolozsvári CFR-nek. Jó alkalom lenne ez az interjú a kérdés tisztázására, mert sokan félreértik a lap régóta alkalmazott gyakorlatát, amely szerint a külföldi egyesületek nevét az adott országban használt változatban írjuk. Így például Slovan Bratislava szerepel az újságban, és nem pedig Pozsonyi Slovan.

Hozzáteszem, hallottam már utóbbi változatban is a pozsonyi csapat nevét, somorjai barátaim szokták így mondani. Róka fogta csuka helyzet ez. Őszinte leszek, autentikus választ nem is tudok adni. Semmibe nem kerül, és ha ezzel tud az ember némi békét, nyugalmat hozni az ottaniak lelkébe, ha mást nem, a kolozsvári csapat nevét így hozhatnánk. Főszerkesztőként hozhatnék döntést arról, hogy márpedig ez így lesz – lehet, hogy meg is teszem –, de akkor olyan lavinát indítanék el, amely folyamatosan ellentmondásokba sodorná a Nemzeti Sportot Egy példa: a jégkorongbajnokságban Érsekújváron rendezik a mérkőzést, de Nové Zámky játszik, mert ez a csapat hivatalos neve. Kérdés az is, hogy a tulajdonos miként jegyezte be a csapatot. Mivel a CFR esetében Pásztkány Árpád ugyanúgy magyar ember, ahogyan te vagy én, mérvadó, hogy ő miként szerepelteti az egyesületet. Most csak a klub nevééről beszélek. Az teljességgel kizárt, hogy a Nemzeti Sportban ne Kolozsvárként szerepeljen a város. A Cluj nem jelenhet meg az újságban, sőt, ha valaki még a korrektúra előtt leír ilyet, annak is következményei lehetnek. Érthető a kolozsvári magyarok panasza, és látatlanban is elnézést kérek, hogy nem úgy van, ahogy szeretnék, de a szabályokat nehéz áthágni.

Bukott ügy a nyomtatott újság küzdelme az online-nal szemben?

Meggyőződésem, hogy eljön a pillanat, amikor a print a reneszánszát éli majd. Nagyon sok az eszkimó az online versenyben, és előbb-utóbb óhatatlanul elkezdenek a tartalmi szolgáltatásért pénzt kérni. Egyre több szeletre van vágva a torta, a hirdetőik pedig a legnagyobbak felé indulnak, a kisebbek, a szakportálok kénytelenek lesznek fizetőssé válni. És abban a pillanatban, amikor bezárulnak a csatornák, és az olvasónak többet kell áldoznia az online szolgáltatásra, mint mondjuk egy előfizetésre a Nemzeti Sportnál, akkor megfelelő kampánnyal vissza lehet hozni a versenybe az újságot.

Akár meg is lehet fordítani a folyamatot?

Azt nem. Például ha a print megerősítése érdekében a Nemzeti Sportnál napi szinten 167 forintot kérnénk az online-on megjelenő 160-180 hírért, nem hiszem, hogy tartani tudnánk a látogatószámot. A hangsúlyok végképp megváltoztak.

Tíz év múlva is lesz Nemzeti Sport?

Ebben biztos vagyok.

És húsz év múlva?

Azt mondom, 2040-ig lehet tervezni.

Bátor jóslat.

Lesz újság. Ahogyan az élet minden területén, a divatban, a táplálkozásban, a gasztronómiában – ezen a téren jó példa a paleoétkezés – tapasztalni egyfajta visszatérést a múlthoz, úgy az újságolvasási szokásokban is eljön ennek az ideje. Most már látok fiatalokat harminc-negyven évvel ezelőtt divatos trapézgatyát hordani, mindenben jönnek vissza a régi dolgok. A nosztalgia visszahozza, az igény megjelenik. Azt nem állítom, hogy bakelitlemezek lesznek újra, de ismerek olyan baráti társaságot, amely hétvégén igenis felteszi sercegni. Függetlenül attól, hogy átkos rendszer volt, az emberek annak idején közelebb voltak egymáshoz. A házibuliban a Luxemburg rádióból kazettára felvett vagy orsós magnón játszott zenékre mozogtak, ám előtte ezeknek a számoknak a megszerzése nagyobb figyelmet, együttműködést igényelt. Felmérésünkkor egy tizenöt éves fiú mondta, hogy ő azért forgatja büszkén a Nemzeti Sportot a HÉV-en, amikor jön be Budapestre Szentendréről, mert lát nála idősebb embereket, hatvan–hetvenéveseket kezükben az újsággal, és őket utánozva úgy érzi, különleges kaszt tagja.

Másik sportújság megjelenése jót tenne a lapnak?

Azért tenne jót, mert akkor megtapasztalnák az emberek, hogy milyen nagyszerű újság a Nemzeti Sport.

Van kilátás konkurenciára?

Üzleti szempontból nincs értelme próbálkozni. Volt kísérlet, a Színes Sport bő évtizeddel ezelőtt csupán 10–12 ezres példányszámot ért el. Nem lehet a tradíciókkal versenyezni, megjegyzem, nagy előnye lesz ez a magyarságnak.

Mit jelent neked a Nemzeti Sport főszerkesztőjeként dolgozni? Érzed-e az előnyét annak, hogy sportolói közegből kerültél az újságírásba, és lettél a sportnapilap vezetője?

Sportolóként és edzőként is letettem valamit az asztalra, aztán végigjártam a számléírást az újságírásban, kezdve a slapajtól. Voltam laptulajdonos a Sztár Sport című újságnál, amely igen sikeresnek számított, onnan csábítottak el a Nemzeti Sporthoz. Ez szakmai karrierem beteljesedése, minden álmomat felülmúlta. Kisgyerekként, hatévesen lettem az újság elkötelezett híve és olvasója, és ha valaki nekem akkor azt mondja, hogy főszerkesztő leszek, mindent odaadtam volna érte. A család a legfontosabb, de közvetlenül mögöttem ott van a Nemzeti Sport. Elmondhatatlan érzés mindennap kezembe fogni a kisdedet. Hogy a lapnak én lehetek a főszerkesztője immár négy és fél éve – az újságot a felszabadulás, 1990 óta vezetők közül immár a leghosszabb ideje –, nagy elismerés nekem, ahogyan az is, hogy üzleti szempontból prosperál, sikeres, gazdaságosan működik. Volt közel tíz évem, amikor tulajdonosként és főszerkesztőnek vittem egy lapot, megtanultam a szakmát, és azt hiszem, ebből a kiadó profitál, ezért lehetek még itt.

Csillag Péter

[„A Szepesi”]

A sportriporterek doyenja a sportújságírásról

Szepesi György rádióközvetítésein generációk nőttek fel. A mikrofon mellett lenyűgözően szuggesztív volt, írásaiban a gördülékeny stílus jellemezte. Vitalitása 90 évesen is csodálatra méltó. Hát még ha a sportról és a szűkebb értelemben vett szakmáról van szó!

Ha az ön sporttudósítói pályafutását idézzük fel, azt talán kevesen tudják, hogy újságíróként kezdte, s később lett riporter. Idővel kiderült, hogy mindkét műfajban maradandót alkot. De hogyan is kezdődött?

A Népszavában Ifjúság és magyar jövő címmel jelent meg az első cikkem 1942-ben. Nem sporttémájú írás volt, de örültem neki.

Hogyan került a Népszavához?

Mónus Illés szemináriumát hallgattam, így kerültem a Conti utcába. Magamba szippantottam a szerkesztőség levegőjét, hangulatát. Januárban jelent meg a cikkem, aztán márciusban a Vasas–Testvériség NB II-es futballmeccsről tudósítottam. Elkezdődött valami, de nem vált rendszeressé, mert egy évvel később bevonultam. Nem az a világ volt, hogy valamit is tervezni lehessen.

Negyvenötben mégis hirtelen a Magyar Rádióban találta magát.

Áprilisban jelentkeztem, elsősorban Pluhár István ihletésére, őt tartottam a mesteremnek. Rögtön ki is küldtek – no nem egy sporteseményre, hanem egy leégett bolthoz a Rákóczi út és a Szentkirályi utca sarkára, hogy készítsék anyagot. Elég jónak tartották, én viszont mondtam, hogy ha lehetne, futballt szeretnék közvetíteni. Tudósítottam egy Újpest–Csepel és egy MTK–Fradi meccset.

Mit értsünk tudósításon: élő közvetítést vagy néhány perces megszólalást?

Utóbbit. Ha jól emlékszem, négy-öt percet kellett adnom. De visszatérnék még Pluhárra: az ő közvetítése volt az etalon számomra. A harminchatos berlini olimpia, aztán harmincban a magyar–olasz, amelyen öt-nullra kikaptunk.

Lehet azt kijelenteni, ahogyan Szepesi közvetítésein felnöve mondta azt az ember, hogy sportújságíró lesz, úgy ön Pluhár miatt lépett erre a pályára?

Egyértelműen. Lenyűgözött a közvetítése, még az említett null-ötös mérkőzés is. Elhatároztam, ha nagy leszek, ez leszek! Persze nagyon számított, hogy mennyire szuggesztív egy közvetítés, de a szakma is elismerte Pluhárt. A berlini olimpiát többek között Székely Évával és Pálos György színész édesapjával hallgattuk, aki a Nemzeti Sport vezető munkatársa volt, s többször is megjegyezte, aki jó riporter akar lenni, annak így kell csinálni.

Őn jól megjegyezte ezt a mondatot. De ugorjunk vissza negyvenöthöz. Említette a meccseket, s azt is, hogy nem élőben adta az anyagot. Hogyan tudósított? Papírra vetette, majd felolvasta a szöveget?

Isten őrizz! Nem írtam le, mert ha leírtam, mindig bakiztam. Szabadon beszélve mondtam el a történeteket. Pluhár például a Nemzeti Sport újságírója is volt egyben, tehát írásban szintén flottul fejezte ki magát – más kérdés,

Szepesi György

hogy válaszütem elé állították, vagy-vagy, de később mindkét munkáját végezhette párhuzamosan.

Nekem aztán júniusban teniszverseny következett, élőben, de Asbóth József és Körmöczy Zsuzsa, a két szupersztár távol maradt a versenyről, így a nagy semmiről kellett fél órát tudósítanom.

Majd ugyanennyi időt kapott, de már az augusztus 20-i magyar-osztrákon. Ez persze már történelem.

Akkoriban nem lehetett vágni, így azt kértem, hogy az első és az utolsó negyedórát közvetítem. Na már most Puskás élete első válogatottságán a tizenkettedik percben megszerezte első válogatottbeli gólját, összesen három magyar gól volt az „enyém”, öt-kettőre nyertünk.

Mondják, a tehetség utat tör magának, de arról kevesebb szó esik, hogy mit tesz az illető, hogy a tehetséges legyen? Autodidakta módon képzi magát, tudja, mi kell ahhoz, amit csinál?

Tulajdonképpen igen. Az én esetemben ez úgy nézett ki, hogy a Lendvai utcában volt egy romos ház, s ott én előre leközvetítettem a meccset. Csak úgy játékból.

Utólag persze azt is lehetne mondani, hogy tudatos voltam, hát persze, imádtam, amit csináltam, órákig tudtam volna szövegelni a romok között. De lehet, hogy emiatt nem volt gondom a beszéd ritmusával, a levegővétellel. Valahol a közelmúltban azt nyilatkoztam, az élet harminc százalékban szerencse kérdése, csak tíz százalékban számít a tehetség, és hatvan a befektetett munka.

A riporter munkában melyek az elengedhetetlen követelmények?

Képesség vagy készség a szabad beszédre, a sportszakmai ismeretek, továbbá az önkritika.

Vegyük sorra: már a korábbiakból is kitűnt, önnek a szabad beszéddel nem lehetett problémája.

Igen, de nagyon fontos, hogy noha adottság kérdése is, ez fejleszthető tulajdonság.

Mit ért szakmai ismereteken?

Az adott sportágon belüli jártasságot. És nagyon fontosnak tartom, hogy akkor kell valamit elmondani, ha aktuális. Tényleg csak név nélkül a maiakról: nekem néha úgy tűnik, hogy sokat beszélnek. De ez nem lenne feltétlenül baj, ha éppen az adott eseménnyel szinkronba hoznák a mondanivalót. A hallgatóban akkor tudatosul valami igazán, ha tudja kötni valamihez a riporter mondandóját. De az nem szerencsés, ha az adott eseményfolyam mellett csak mondják a magukét.

Volt időszak, amikor önre is azt mondták, csak mondja a magáét. A lelátóról azt kiabálták kórusban, hogy „ne hazudj, Szepesi”!

Valóban volt ilyen. Ez már az az időszak volt, amikor a helyszínen lévő nézők zsebrádióin is nyomon követték az eseményeket. A Népstadionban kettős rangadón a Fradi meccsén valami olyasmit mondtam, hogy ezt a mérkőzést a Fradi már nem nyerheti meg. El tudja képzelni, ez a kijelentés, mekkora felháborodást jelentett a több tízezer ferencvárosi szurkoló körében? Aztán Tarjánban a Salgótarján–Vasas mérkőzésen Pál Lacit, a piros-kékek csatárát Oláh Géza, a hazaiak kapusa szabálytalanul akasztotta a tizenhatoson belül, s én rögtön felkiáltottam, hogy tizenegyes! A meccset Vadas György vezette, aki egy ütem késéssel ítélte büntetőt. A tömeg azt hitte, azért mutat a tizenegyes pontra, mert én befolyásoltam... Ez a két eset rögtön beugrik, de amikor elterjedt, hogy a nézőtérén a drukkerok a rádiót is hallgatják, gyakran megkritizáltak. Nyilván ugyanazt az esetet másképp látta a szpíker és másképp a különböző csapatok szurkolói. Akkortól ebből a szempontból nehezebb volt közvetíteni.

Nyilván a szurkolóknak nehéz megfelelni, de volt-e mérce, amit önmagának felállított?

Jó, hogy kérdezi, mert kicsit elkalandoztunk attól, miket is tartok a legfontosabbnak egy riporter munkájában. Nos, ugye elhangzott a beszédképesség és a szakmai ismeretek fontossága, a harmadik, amit ehhez még hozzátennék, az önkritika. Az ember azért érzi, mikor ment jól, s mikor kevésbé.

Említene erre példákat?

Hogyne! A londoni hat-három és a vb-n az Uruguay elleni négy-kettő közvetítésével meg vagyok elégedve, de a brazilok elleni négy-kettőt már nem sorolom ide, hiába nyertünk.

Miért nem?

Lemaradtam valamelyik gólról, ez megbocsáthatatlan.

Mennyire szükséges a jó közvetítéshez, hogy a riporter maga is űzi azt a sportágat, amelyet közvetít?

Nagyon jó, olyan plusz, amit be lehet vinni a közvetítésbe! Persze vigyázni kell, mert nem szabad tudálékosnak lenni. A közvetített esemény magasabb szintű volt, mint amilyen nívón én űztem a sportágat. Nagyon rossz kicsengése lett volna, ha elkezdek okoskodni, hogy így vagy úgy kellett volna. Persze, biztos előfordult ilyesmi, de sosem akartam oktatni. Például nem vette volna ki jól magát, ha csak azért, mert Szusza Ferencsel futballoztam, magam is Szuszának hiszem magam, s úgy mondok véleményt. De alapszinten nemcsak futballoztam, hanem úsztam, eveztem, teniszeztem, sőt bokszoltam is.

A sportolókkal kapcsolattartás része a felkészülésnek?

De még mennyire az! Nekem ebből a szempontból szerencsém is volt, mert szinte egy generációhoz tartoztam azokkal, akikről közvetítettem.

Ebből sohasem volt konfliktusa? A sportoló úgy érezte jobban vannak, ön pedig lehúzza a közvetítésben.

Kerültem a bírálatokat. 1956 októberében Párizsban kettő-egyre nyertünk a franciák ellen, de Puskásnak rosszul ment. Valami olyasmivel ütöttem el, hogy a megszokottól eltérően játszott, de ott volt a pályán. Aztán egy héttel később az osztrákok ellen már a régi időket idézte, a meccs után pedig megköszönte, hogy korábban nem döngöltem a földbe, ezért is sikerült összekapnia magát. Azt tartom, a riporter felelőssége tudatában dicsérjen vagy kritizáljon.

Beszéljünk az írásairól is: sportriporteri tevékenysége mellett gyakran tolat is ragadott, s legalább olyan jól fogalmazott, mint élőszóban. Ugyanolyan könnyen írt, mint ahogyan beszélt?

Nem! Könnyen visszaidéztem az emlékezetemben, hogy mit akarok írni, de az írás kicsit nehezebben ment. Mindig oda is adtam Lukács László kollégámnak, ő volt a mesterem, a kontrollom – ahogyan Hegyi Ivánnak is. Lukács észrevételeit mindig elfogadtam.

Mi tart az alapvető különbségnek a rádiózásban és az újságírásban?

Húha! Az újságírást valakitől tanulni kell vagy fogalmazzunk úgy, jobban tanulható, mint a rádiózás. Utóbbiban sok ösztönös reagálás is van az események függvényében, egy írást azért meg kell szerkeszteni. Szóval egy jó szerkesztő vagy olvasószerkesztő aranyat ér, akinek a véleményét elfogadják. Érdekes dolog ez, mert egy jó szerkesztő lehet kevésbé jó újságíró. Nem hiszek az iskolákban, a fiatalokat a szerkesztőknek a gyakorlatra kell rászoktatni. Ezalatt egy szoros munkakapcsolatot értek. Nem akarok sommás véleményt formálni, de manapság kevés ilyen műhely van.

Annak ellenére, hogy nem hisz az iskolákban, tanította is az újságírást vagy a rádiózást?

Nem. Ugyan Gulyás Gyulát istápolgattam, negyvenhétben vagy negyvennyolcban. Egy magyar-osztrák előtt mondtam neki, gyere, enyém az első,

tiéd a második félidő. Állj mellettem, figyeld, mit csinálok, menni fog. Ment is, sokáig csak mi ketten utaztunk az olimpiákra.

Az ön olimpiai közvetítései megmaradtak az emberben. Hogy csak a vízilabdát említsem, Rómában Rusorán Péter elődöntőben kihagyott négyméterese után panaszos hangon kiáltotta, „mit csináltál, Rusorán?” Aztán négy évvel később, amikor a szovjetek ellen legalább három góllal kellett nyernünk, szuggerálta Dömötör Zoltánt „most lőj, Dömötör!”. Dömötör pedig magától értetődően belőtte az ötödik gólt. De számtalan példát említhetnék. Azért volt jó Szepesit hallgatni, mert vizuálisan tökéletesen magunk elé képzeletük, mi hogyan történt.

Hát még én! De a viccet félretéve, a sors adományának tartom, hogy Németh Imre londoni aranya volt az első olimpiai aranyérem, amelyről közvetítettem, s fia, Németh Miklós montreali győzelme az utolsó.

A televízió térhódítása mennyire befolyásolta a rádiózást?

A kérdésben benne van a válasz, a térhódítás, ezzel mindent elmondtunk. Csak a futball veszi fel a rádióban versenyt a televízióval. Vannak kimondottan olyan sportágak, amelyek nem rádiós műfajok. Ilyen például a műkorcsolya. A jégkorong nem, a lüktető hoki rádióban is izgalmasan követhető, közvetítettem is.

Azért tud mondani olyan sportágat, amelyet közvetített, de mégsem volt igazán rádiós műfaj?

A sportlövészet, azon belül Igaly Diána sydneyi bronzérme! Senki sem jelentkezett a közvetítésért, így rám maradt. A felkészülésem része volt, hogy Diána mondta el a legfontosabb dolgokat. Látja, most, hogy szóba kerül, ez a bronz legalább olyan kedves, mint a negyvenkilenc olimpiai aranyérem.

Manapság már ritkábban, de még mindig rendszeresen bejár a rádióba. Buta kérdés, de felteszem: miért?

Ha hiszi, ha nem, nem is olyan buta felvetés ez. Élek-halok a sportért, ez a közegem. Kint voltam a válogatott hollandok elleni meccsén is, Mészöly Kálmán vitt ki, figyelem az NB I-ben ki hogyan játszik. Hogy Kanta József micsoda remek kis futballista, aztán Böde Dániel hogyan illeszkedik a Ferencvárosba, vagy hogy mennyire tehetséges a szombathelyi Radó András.

Izgult valaha a közvetítései előtt?

A bejelentkezés előtt izgul kicsit az ember, föl-alá járkáltam, de a mikrofon előtt elmúlt a lámpalázam. Már csak azért drukoltam, hogy nyerjünk. Már-mint a magyar csapat.

Thury Gábor

[Szerkesztési alapelvek]

Arra kérjük munkatársainkat, hogy szerkesztőségünkbe eljuttatott írásaik műszaki előkészítésénél vegyék figyelembe az alábbi követelményeket:

- a szöveget egy *doc*, *docx* vagy *rtf* kiterjesztésű file tartalmazza,
- a tanulmányok (a kulcsszavakat és a kivonatokat leszámítva) lehetőleg ne legyenek nagyobb terjedelműek 20 ezer leütésnél,
- a dokumentumot a cím vezesse be, alatta a szerző nevével,
- a tanulmány címe után tüntesse fel angol és román nyelven, vesszőkkel elválasztva, azokat a kulcsszavakat, amelyeket körbejár az illető tanulmány,
- a 8–10 soros angol és román nyelvű kivonatot a főszöveg előtt, a kulcsszavak előtt helyezze el,
- ezt kövesse a szerző bemutatkozása: 2–3 sorban tartalmazza a szerző tudományos fokozatát, munkahelyét, illetve adott esetben (ha valamilyen tudományos fórumon is elhangzott) az előadás helyét és időpontját, valamint a szerző elérhetőségét (e-mail),
- az automatikusan számozott jegyzeteket, könyvészeti hivatkozásokat és (ha van) a függeléket, kérjük, helyezze a tanulmány végére,
- a *műcímek kiemelése* a főszövegben dőlt betűs (kurzív) szedéssel; a *folyóiratcímek szintén dőlt betűs (kurzív) szedéssel* történjék,
- idézőjelek: „”

A szakirodalomra való hivatkozás módjai

- több szerző esetén az első szerző neve *et alii* rövidítéssel; tanulmánykötetek esetén szerkesztő neve *szerk.* rövidítéssel,
- internetes források esetén feltüntetjük a letöltés dátumát is.

Szakirodalom/könyvészet szerkesztése

- kérjük, hogy a könyvészetüket az ún. szerző – évszám módszert használva szerkesszék meg (ez azért javallott, mert ilyenkor nem kell megismételni minden jegyzetben a könyv/tanulmány teljes bibliográfiai adatait), a szerző nevének ne használjanak sem kiskapitálisokat, sem verzálokat,
 - idegen (nem magyar) nevű szerző esetén a bibliográfiai leírási módszer: családnév, személynév,
 - amennyiben egy szerzőnek egy évben több munkája jelent meg, ezeket az évszám után tett kisbetűkkel különböztessük meg a hivatkozásokban és a bibliográfiában.

Példák:

Könyv:

Berne, Eric (2000a), *Emberi játszmák*. Budapest, Háttér Kiadó.

Berne, Eric (2000b), *Kilátások a XXI. században*. Debrecen, Csokonai Kiadó.

Internetes források:

Domokos László (2001), *Az EMU tagság érezhetően gyorsítja a gazdasági növekedést*. In FigyelőNet <http://www.fn.hu/cikk.cmt?cikk-id103503> , 2001.12.15.

Szerkesztő nevével azonosított kötet:

Hidasi Judit (szerk.) (1998), *Szavak, jelek, szokások*. Budapest, Windsor Kiadó.

Kötetben szereplő tanulmány (a kötet címét kurziváljuk):

McQuail, Denis (2003): A kommunikáció funkciói. In: Horányi Özséb (szerk.), *Kommunikáció I–II*. Budapest, General Press Kiadó. I. köt.

Folyóiratban szereplő tanulmány (a folyóirat nevét kurziváljuk):

Schering Gábor (2002), A globalizáció és az EU : a neoliberais politikák alkalmazása Európában és a fenntarthatóság, *EU Working Papers*, (V. évf.) 2. szám.

Hivatkozás a könyvészetre (a végjegyzetben):

Berne 2000a, 25. (az utolsó számjegy az oldalszámot jelöli)

Domokos 2001. (az internetes forrás esetén nem szükséges oldalszámot pontosítani)

Archívumokra, levéltárakra, magángyűjteményekre azok belső katalógusrendszere szerint hivatkozzunk.

Pluhár (jobb oldalon) és Szepesi

[Contents]

FOREWORD ■ 4

THE TIME OF SPORTS

Szikora Katalin: *100 Years of Hungarian Fencing* ■ 5

Sándor Szakály: *The decorations of Dr. phil. Ferenc Mező in the World War I* ■ 27

András Killyéni: *The Beginnings of the Career of Olga Szabó-Orbán in the Mirror of the Sport Press from Romania* ■ 37

STUDIES

Lajos Szabó: *The Illustrated History of the Beginnings of the Hungarian Sports Journalism* ■ 47

Ágnes Farkas: *Manno Miltiadesz, the Athlete and the Artist* ■ 63

Ferenc Takács: *István Pluhár, the Footballer and the Radio Reporter* ■ 77

Ferenc Várhegyi: *The Public History of Eurosport* ■ 91

SPORT AND MEDIA

Péter Csillag: *Interview with József Buzgó, the Redactor in Chief of the Nemzeti Sport* ■ 103

Gábor Thury: *Interview with György Szepesi* ■ 109

Guide to Redaction ■ 114

CONTENTS ■ 117

CONȚINUT ■ 118

[Conținut]

CUVÂNT ÎNAINTE ■ 4

TIMPURILE SPORTULUI

Szikora Katalin: *O sută de ani de scrimă în Ungaria* ■ 5

Szakály Sándor: *Decorațiile lui Dr. phil. Ferenc Mező primite în timpul Primului Război Mondial* ■ 27

András Killyéni: *Începuturile carierei scrimerei Olga Szabó-Orbán în oglinda presei sportive din România* ■ 37

STUDII

Lajos Szabó: *Istoria ilustrată a începuturilor jurnalismului sportiv din Ungaria* ■ 47

Ágnes Farkas: *Manno Miltiadesz, atletul și artistul* ■ 63

Ferenc Takács: *István Pluhár, fotbalistul și reporterul radio* ■ 77

Ferenc Várhegyi: *Istoria canalului de televiziune Eurosport* ■ 91

SPORT ȘI MEDIA

Péter Csillag: *Interviu cu József Buzgó, redactorul șef al ziarului Nemzeti Sport* ■ 103

Gábor Thury: *Interviu cu György Szepesi* ■ 109

Ghid de redacție ■ 114

CONTENTS ■ 117

CONȚINUT ■ 118

I. évfolyam

1889. január 1.

I. szám.

A Kerékpár-Sport egy 1889-es címlapja

A ME.dok médiatudományi folyóiratot a romániai CNCISIS (Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior – a Felsőoktatásban Folyó Tudományos Kutatás Nemzeti Tanácsa) a 11441/2008.12.15. rendeletével C kategóriás lapnak minősítette.

Revista ME.dok a fost declarată de către CNCISIS (Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior) revistă de categoria C (pe baza hotărârii 11441/2008.12.15.).

ME.DOK (Media-History-Communication) review was included in the C category of scientific publications on the basis of decree no. 11441/2008.12.15. issued by the National Council of Scientific Research in Higher Education (CNCISIS) from Romania.

Alulírott.....megrendelem a ME.dok című tudományos folyóiratot.....évre,példányban.

Az egyéves előfizetés ára 8 lej, amiért négy lapszámot postázunk.

Név:

Cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

Kérjük, a megrendelőszelvényt postázza a ME.dok szerkesztőségének címére. A megrendelés további részleteivel kapcsolatban forduljon a szerkesztőségünk tagjaihoz a következő elérhetőségek valamelyikén: 0740 586 125 vagy medea.medok@gmail.com.

ISSN 1842 2438

Kiadja a Kolozsvári
Kommunikáció- és Médiakutató Intézet